

РАБОТНИЦА 4
І СЯЛЯНКА КРАСАВІК
1961

Мінскія ночы

Словы А. Дзеружынскага

Музыка Д. Камінскага

Свеціць агнямі
Горад рабочы,
Хутка бягуць цягнікі...
Вы надыходзіце,
Мінскія ночы,
З поціскам мілай рукі.

Вуліцай моладзь
Весела крочыць.
У веснавой цішыні
Добрыя, ясныя
Мінскія ночы,
Паркаў вясёлых агні.

Позірк твой ветлы,
Позірк дзявочы
Паліць у сэрцы пажар.
Колькі навеялі
Мінскія ночы
Светлых і радасных мар!

Светлыя мары
Сэрца так хоча
Толькі з табой падзяліць.
Ой, вы, харошыя
Мінскія ночы,
Як жа мне вас не любіць!

У ТЭМПЕ ВАЛЬСА

The musical score is written on a single sheet of paper placed over a background image of a city at night. It features a piano introduction and seven staves of music with lyrics in Belarusian. The notation includes treble and bass clefs, a key signature of one flat, and various musical symbols like notes, rests, and dynamic markings (f, m, b7). The lyrics are written below the notes, with some words in italics. The background image shows a city street with buildings and a large, bright light source, possibly a street lamp or a building light, creating a hazy, atmospheric effect.

Свеціць аг-ня-мі
го-рад ра-до-чы, хутка бя-гуць цягні-кі...
Вы на-ды-ходзі-це, мінскі-я но-чы, з поціскам мілай ру-
-кі. Ву-лі-цай мо-ладзь ве-се-ла кро-чыць.
у ве-сна-вой ці-шы-ні добрыя, ясныя мінскія
но-чы, паркаў вясёлых аг-ні.

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ СЁМЫ

№ 4

КРАСАВІК 1961

З ПЕРШАМАЙСКІМ ПРЫВІТАННЕМ, СЯБРЫ!

18567

НАБЛІЖАЕЦЦА вялікае радаснае свята — Першае мая. У гэты вясновы сонны дзень працоўныя будуць дэманстраваць пачынаючы сваіх здабыткаў. Па вуліцах і плошчах шматлікіх гарадоў і вёсак пройдуць мільёны людзей. І на лозунгах, транспарантах, макетах, якія яны пранясучь, мы ўбачым усё тое, з чым прыйшлі да свята.

Першае мая — свята працоўных усяго свету. Працоўныя капіталістычных краін у гэты дзень будуць патрабаваць задавальнення сваіх чалавечых правоў і перш за ўсё права на працу. Да новага жыцця ўздымаюцца людзі працы ўсіх кантынентаў. У гэтым годзе дзень міжнароднай салідарнасці адзначаць новыя мільёны барацьбітоў каланіяльных і залежных краін. Яны прадэманструюць сваю магутнасць, сваю непарушную волю да барацьбы за свабоду і незалежнасць.

Сярод дэманстрантаў будуць мільёны жанчын, мільёны маці, якім даражэй за ўсё жыццё дзяцей, іх спакой і шчасце. Разам з працоўнымі ўсяго свету яны скажучь імперыялістам: «Вайне не бываць!», «Няхай жыве мір і дружба паміж народамі!»

Жанчынам свету ў іх справядлівай барацьбе заўсёды ярка будуць свяціць цудоўныя подзвігі жанчын нашай краіны ў імя вызвалення народа ад прыгнёту. Яшчэ тады, на зары рэвалюцыйных баёў, калі праводзіліся маёўкі ў лесе, жанчыны нашай краіны не стаялі ў баку ад гэтай вялікай справы. «Жыццё або памёрці» — так ставілі яны пытанне, так усведамлялі свой удзел у барацьбе за свабоду і шчасце людзей. Сіла працоўных была ў іх салідарнасці, у іх еднасці.

«Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!» — гэты рэвалюцыйны заклік асвятляў, асвятляе і будзе асвятляць шлях працоўным да перамогі камунізму.

Вялікія рэвалюцыйныя свята ў нашай краіне заўсёды адзначаюцца новымі творчымі поспехамі ва ўсіх галінах жыцця. За права ісці першымі ў калонах дэманстрантаў змагаюцца рабочыя, калгаснікі, змагаюцца ўсе працоўныя, на якім бы ўчастку яны ні працавалі, якой бы справай яны ні займаліся.

Святкаванне Першага мая ў гэтым годзе супадае з падрыхтоўкай да важнейшай гістарычнай падзеі — XXII з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Уся краіна стала на працоўную вахту ў гонар з'езду. Многія калектывы перагледзелі свае вытворчыя планы і абавязаліся выканаць сямігадку ў шэсць год.

Кожны заклік Камуністычнай партыі, кожны новы пачын падтрымліваецца з вялікай актыўнасцю. Краіне патрэбны на цаліне маладыя працавітыя рукі і глыбокія веды. І адразу ж, не шукаючы лёгкіх шляхоў у жыцці, рушылі туды лепшыя савецкія людзі.

Група студэнтаў-выпускнікоў Мінскага педінстытута імя Горкага просіць накіраваць іх на цаліну. Яны там ужо не раз бывалі, дапамагалі ўбіраць ураджай і добра ведаюць, як патрэбны там іх веды і працавітыя рукі. Сярод гэтых студэнтаў-выпускнікоў Ларыса Ляскоўская. А пяцікурсніцы факультэта пачатковых класаў В. Зайцава, О. Буда, Э. Лук'янава ўжо атрымалі выклік на работу ў Цалінны край.

Як правільна, як трапна сказаў некалі Уладзімір Маякоўскі:

Коммунизм —

это молодость мира,

и его

возводит

молодым.

І сапраўды, варта завітаць на любую новабудуўлю рэспублікі, як адразу пераконваешся ў гэтым. Вось Полацкі нафтаперапрацоўчы завод. Яго ўзводзіць моладзь. Аб слаўных справах дзяўчат гэтай будоўлі вы прачытаеце ў нарысе «Іх біяграфіі пачынаюцца тут», які змешчан у гэтым нумары. Біяграфіі тысяч юнакоў і дзяўчат пачынаюцца і на Салігорскім камбінаце, і на Бярозаўскай ДРЭС і на іншых новабудуўлях Беларусі.

У гады першых пяцігодак пачыналіся біяграфіі тых, хто зараз ужо мае вялікі вопыт, прайшоў нялёгкі шлях жыцця, але не страціў душэўнага агню, які асвятляў некалі яго юнацтва. Да такіх людзей з нязгасным агнём у сэрцы адносіцца і ўсімі паважаная, вядомая на ўсю рэспубліку электразваршчыца Герой Сацыялістычнай Працы Алена Данілаўна Панькова. Гэтая ўжо немаладая жанчына штогод выконвае па паўтары — дзве нормы. Да яе работы прыглядаюцца, у яе пераймаюць вопыт іншыя рабочыя. Краіне патрэбна больш вагонаў — і Алена Данілаўна робіць усё для таго, каб як найлепш і як найхутчэй рамантаваць вагоны. Прыкладам сваёй стараннай працы яна заклікае і іншых нястрымна ісці наперад. Нездарма ж Алену Данілаўну ў калектыве назвалі першым ударнікам камуністычнай працы. Вялікае і адказнае абавязальства ўзяла на сябе Алена Данілаўна. Яна дала слова да адкрыцця XXII з'езду партыі выканаць сваё сямігадовае заданне. Мы верым, што гэта будзе так.

За права называцца ўдарнікам камуністычнай працы змагаюцца тысячы і мільёны людзей нашай краіны. Ад жанчын-работніц не адстаюць жанчыны-сялянкі. Свой талент, сваё ўменне аддаюць яны народу. Рэспубліка ганарыцца слаўнымі жанчынамі-ільнаводкамі. Гэта іх працавітымі рукамі вырошчваюцца высокія ўраджаі беларускага шоўку. Хто не ведае праслаўленай ільнаводкі з Карэліцкага раёна Евы Карачан. З году ў год вырошчвае яна высокія ўраджаі. За гэта ёй прысвоена ганаровае званне Героя Сацыялістычнай Працы.

У калгасе імя Сталіна Навагрудскага раёна жывуць і працуюць умелыя ільнаводкі. Тут з усёй плошчы ў 140 га атрымалі па 7,4 цэнтнера насення і больш як па 8 цэнтнераў валакна. У гэтай сельгасарцелі працуе камуністка Марта Кошчур. Вось ужо восьмы год узначальвае яна звяно, якое ў сярэднім з гектара атрымала па 9 цэнтнераў валакна.

У рэспубліцы ўсё шырэй разгортваецца спаборніцтва за атрыманне высокіх надояў малака, за павелічэнне пагалоўя свіней, птушкі.

Першамайскае свята савецкія людзі імкнуцца адзначыць новымі працоўнымі поспехамі, якія зробіць яшчэ мацнейшай нашу краіну, яшчэ лепшым жыццём народа.

Няхай жа аб нашых вялікіх поспехах, аб нашых светлых марах пачуюць працоўныя ўсяго свету!

З першамайскім прывітаннем, дарагія сябры!

У. І. ЛЕНІН. Кастрычнік, 1917 г. Малюнак Н. Жукава.

Я не раз чуў Уладзіміра Ільіча Леніна на з'ездах і канферэнцыях. Мяне заўсёды здзіўляла, што на колькасці часу Ленін гаварыў звычайна менш прамоўцаў, якія выступалі і да і пасля яго, але ўражанне ад яго прамой заставалася заўсёды велізарным.

З вока на вока я размаўляў з Уладзімірам Ільічом толькі аднойчы. І сёння мне хочацца сказаць аб гэтым адзіным незабыўным дні, дні, калі я быў у гасцях у Леніна.

Аднойчы пад вечар у маёй кватэры пачуўся званок, увайшоў чалавек і сказаў:

— Таварыш Ленін прыслаў па вас машыну.

Мінут праз пяць я быў у Крамлі. Малады чырвонаармеец правёў мяне ў верхні паверх, дзе была размешчана кватэра Ільіча. Апынуўшыся ў маленькім паўцёмным прэдням пакоі, я пачаў распранацца і тут жа пачуў хуткія і лёгкія крокі: з унутраных пакояў выйшаў Ленін. Ён адразу акінуў мяне позіркамі з ног да галавы і, горача паціскаючы руку, ветліва сказаў:

— Ну-с, пойдзем, пойдзем.

Мы ўвайшлі ў сталовую. Гэта быў цесны, але надзіва чысты і ўтульны пакойчык, застаўлены прастай, даволі пацёртай мэбляй. Мне здаралася часта бываць у кватэрах рабочых, абстаўленых значна багацей. Як відаць, у прыватным жыцці, у быце Ільіч строга прытрымліваўся прынцыпу жыцця у тых жа ўмовах, у якіх жывуць зараз працоўныя масы.

— Як жывяце? З кім больш сустракаецеся? З рабочымі або з інтэлігентамі? Раскажыце, — запытаў Уладзімір Ільіч, не спускаючы з мяне вачэй, як быццам баяўся, што я ўцяку.

А. СЕРАФІМОВІЧ

У ГАСЦЯХ

— Ды пакрыху і з тымі і з другімі...

Я быў збянтэжаны. «Ну, што я буду раскадваць Леніну, — думалася мне, — усё, пра што я магу раскадваць Ільічу, ён даўно ўжо ведае і наўрад ці будзе гэта яму цікава».

Уладзімір Ільіч чутка заўважыў маю разгубленасць і, каб даць мне час апамятацца, папрасіў Надзежду Канстанцінаўну:

— Ты б нам чайку...

Не магу ўявіць сабе іншага чалавека, які, стоячы высока над людзьмі, так не любіў бы славы і не страціў бы жывой цікавасці да простых людзей.

У той памятнай вечар я ўбачыў Леніна зусім іншым, не падобным на правадыра і трыбуна, якім сустракаў яго раней на з'ездах і канферэнцыях. Перада мной з'явіўся новы Ленін — цудоўны таварыш, вясёлы чалавек, з жывой нястомнай цікавасцю да ўсяго свету, які на дзіва мякка і любоўна адносіўся да людзей.

— Пішаце што-небудзь? — запытаў ён.

— Цяжка зараз пісаць: вельмі шмат арганізацыйнай работы.

Ільіч нахмурыўся.

— Так, арганізацыйнай работы ў нас зараз у краіне шмат. А вам, пісьменнікам, неабходна прыцягнуць у літаратуру рабочых. На гэта трэба накіраваць усе намаганні. Кожнаму маленькаму апавяданню рабочага трэба сардэчна радавацца. У вас у часопісе рабочыя змяшчаюць свае рэчы?

— Малавата, Уладзімір Ільіч, як відаць, ведаў, культуры не хапае.

Ён паглядзеў на мяне ўсміхаючыміся прыжмуранымі вачыма:

— Ну, гэта нічога, навучацца пісаць, і будзе ў нас цудоўная першая ў свеце пралетарская літаратура...

Была ў гэтых словах яркая вера ў чалавека, у рускае мастацтва, нязгасная дзейсная вера і любоў да рабочага народа.

На сталі з'явіўся самавар: ён быў пагнуты і выглядаў панюшаным; шклянкі, кубкі, сподкі — усё было зборнае, а частаванне на дзіва скромнае.

Непатрабавальны, заняты з раніцы да ночы складанай цяжкай работай, Уладзімір Ільіч зусім забыў пра сябе. І зараз, седзячы за сталом Ільіча, мне здавалася, што мы вячэраем дзесьці ў глухой вёсцы, п'ём, апякаючыся, гарачы, з бурлячага самавара чай, асцярожна і эканомна адкусваючы цукар.

Усміхаючыся, гледзячы прыжмуранымі вачыма, Ленін усё чакаў ад мяне расказу.

«Трэба ж, — думаў я, — раскадваць Уладзіміру Ільічу пра рабочых; для гэтага ж ён і запрасіў мяне, каб зазірнуць у той свет, ад якога ён часам бывае адсунуты сваёй велізарнай работай».

— ...Нядаўна я быў на станцыі Ласіны Востраў, — сабраўшыся з духам, пачаў я, — там знаходзіцца буйны арсенал, і ў ім працуе больш тысячы рабочых.

Уладзімір Ільіч падсунуўся і нахіліўся да мяне, ласкавы і ўважлівы. Са здзіўляючай, уласцівай толькі яму жывасцю, яснасцю і цікавасцю ён пачаў падрабязна распытваць аб жыцці рабочых арсенала, аб іх заробтку, аб рабоце, аб школах, аб адпачынку. І па гэтых трапных, вострых пытаннях я адчуў у Ільічу нейкае асаблівае чуццё, глыбокае арганічнае разуменне таго, што перажывае ў гэтую мінуту рабочы клас. Гутарка Леніна была скупой словамі, але багатай думкамі.

Х У Л Е Н І Н А

Да 91-й гадавіны з дня нараджэння У. І. Леніна

Адчуваючы зацікаўленасць Ільіча, я раскажаў у той вечар аб тым, як рабочыя-арсенальцы задумалі пабудаваць у сябе клуб. Ні сродкаў, ні будматэрыялаў у іх не было. Райвыканком не змог прыйсці на дапамогу. Тады на спецыяльным сходзе арсенальцы вырашылі прыстасаваць пад клуб... канюшню.

Ленін уважліва слухаў мой расказ. Са скроняў на вуглы павек набягалі маршчынкі, вочы свяціліся гумарам і дабрадушнасцю.

— Дазвольце, гэта як жа з канюшні клуб? — запытаў Ільіч, поўны жывой, нястомнай цікавасці.

— У Ласіным Востраве жыў раней багаты памешчык. Ён трымаў першакласных скакавых коней, а для гэтых коней была пабудавана велізарная канюшня. Вось рабочыя, закатаўшы рукавы, узяліся перабраць канюшню ў тэатр: вычысцілі памяшканне, пабялілі, прарэзалі вокны, наслалі падлогу, узвялі сцэну, нарабілі мэблі, правялі электрычнасць, а калі ўсё было закончана, адправілі ў Маскву дэлегацыю па артыстаў. Артысты з радасцю адгукнуліся на заклік. Увесь пасёлак прыйшоў на адкрыццё новага тэатра. Гэта было цудоўнае свята.

Ільіч з захапленнем слухаў, і вочы яго ззялі:

— Ну-ну, — падганяў ён мяне.

Кароткаму, характэрнаму «ну-ну» Ленін умеў надаваць бясконцую гаму адценняў — ад асцярожнага сумнення, ад едкай іроніі да пахвальнага заахвочвання, даступнага чалавеку вельмі зоркаму і разумеючаму ўсё «зменлівасці» лёсу.

— ...І вось рабочыя сваімі сіламі з канюшні пабудавалі, так сказаць, фэшэнебельнае «дваранскае сабранне».

Вочы Уладзіміра Ільіча ўспыхнулі непатухаючым яркім святлом. Ён ускочыў, каранасты і мажны, і, трымаючыся за штрыфлі пінжака, заліўся цудоўным

ленінскім дзіцячым смехам. Ніколі я не сустракаў чалавека, які ўмеў бы так заразліва смяяцца, як смяяўся Уладзімір Ільіч. Было таксама дзіўна, што суровы рэаліст, чалавек вялікіх гістарычных спраў можа смяяцца па-дзіцячаму, да слёз. А Ільіч, захлёбваючыся смехам і з цяжкасцю пераадольваючы яго, прагаварыў:

— Толькі рабочы ўмеў пабудаваць з канюшні «дваранскае сабранне»; ці тое ён яшчэ пабудуе — дайце час...

Калі б я ніколі раней не чуў пра Ільіча, не бачыў бы яго, не ведаў бы, як адносіцца Уладзімір Ільіч да рабочага класа, гэтыя словы, а больш за ўсё задушэўны мацярынскі ласкавы смех адкрылі б мне ўсю глыбіню яго любові, веры і гордасці за стваральніка жыцця, рабочага-творца.

Думка Леніна, нібы стрэлка компаса, заўсёды павернута была ў бок класавых інтарэсаў працоўнага народа.

Выціраючы слёзы смеху, ужо сур'ёзна, з вялікай сілай, нягучна Ленін сказаў:

— Вельмі дорага заплацілі рабочыя за сваё права быць гаспадарамі жыцця, але ўрэшце выйграюць яны. Гэта — воля гісторыі.

Надзежда Канстанцінаўна прыслухалася да шуму ў калідоры і паспешліва выйшла. Вярнуўшыся, яна шапнула штосьці Уладзіміру Ільічу.

Нібы смугой зацягнула яго твар. Позірк стаў роўным, халаднавата-насмешлівым, а погляд цвёрдым і непахісным. Гэта быў ужо не вясёлы субяседнік, а правадыр рабочага класа, геніяльны палкаводзец пралетарскіх сіл.

— Вы мне даруйце, — сказаў Ленін, — але раз атрымана паведамленне, што белыя выбілі нашы войскі з Растова. Я павінен ісці працаваць.

На гэтым наша гутарка скончылася. Я развітаўся, з цяжкасцю адрываючы вочы ад Уладзіміра Ільіча.

Праз два дні было атрымана паведамленне аб тым, што белыя выкінуты з Растова, што Чырвоная Армія гоніць іх да Новарасійска, а яшчэ праз некалькі дзён краіна даведлася, што полчышчы белых скінуты ў мора.

Як жывоць з жывымі

ДАРАГІЯ
ТАВАРЫШЫ!

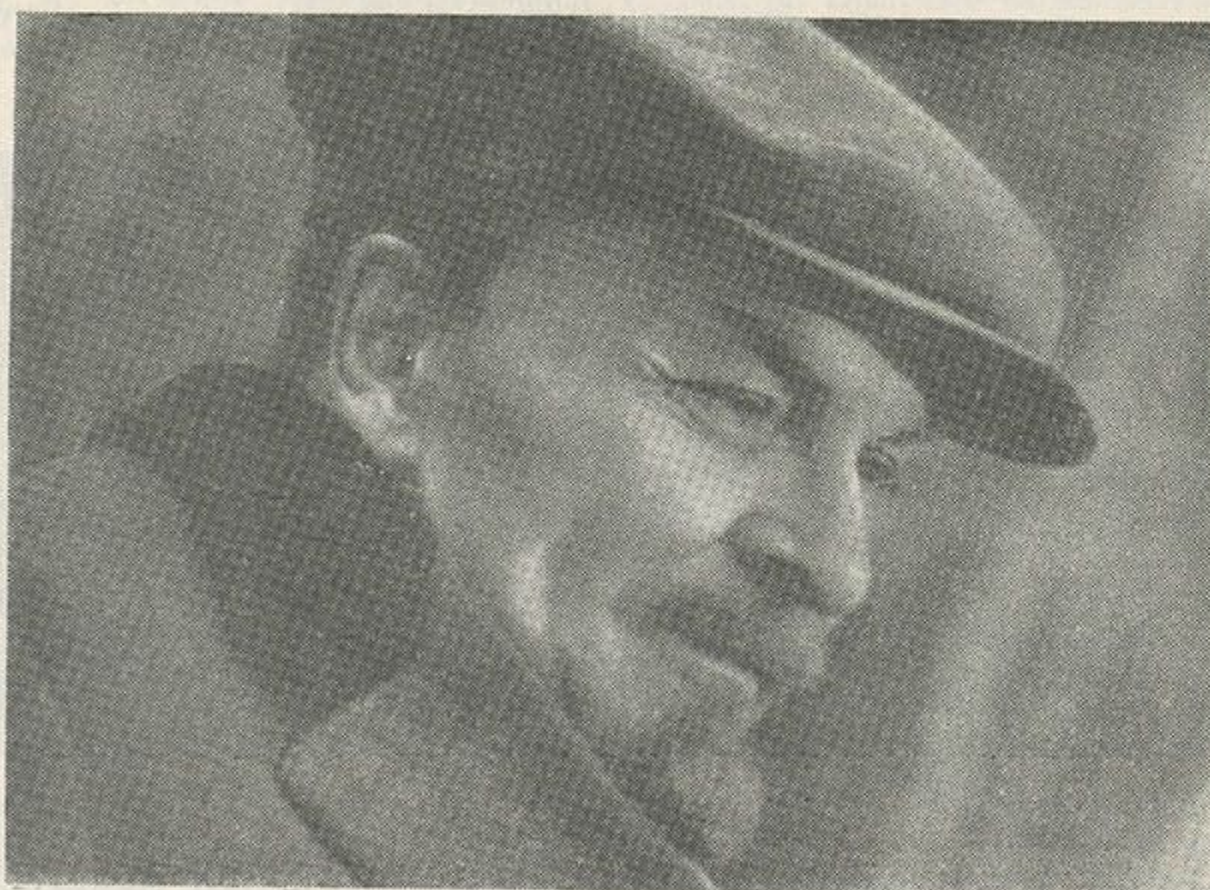
Я вельмі люблю кіно. Учора ўпершыню паглядзеў дакументальны фільм «Уладзімір Ільіч Ленін» і была ўзрушана: перада мной быў жывы Ільіч.

Вельмі прашу раскажыце, як рабілася гэтая цудоўная кінакарціна, хто і калі здымаў Леніна. Калі можна, адкажыце праз часопіс «Работніца і сялянка».

Гэта ж цікавіць многіх жанчын. І яшчэ вельмі прашу надрукаваць у часопісе кадры з ленінскіх кінафільмаў.

Лідзія СЛІЖАНКОВА

Вёска Панізоўе,
Аршанскі раён,
Віцебская вобласць.

Кадр з фільма «Уладзімір Ільіч Ленін».

На экране — Ленін!.. З невыказным хваляваннем глядзім мы дакументальныя кінастужкі, якія захавалі дарагі вобраз. Вось ён перад намі — наш Ільіч. Ён ходзіць, гутарыць, усміхаецца, выступае з трыбуны. У кожным руху яго адчуваецца энергія і імклівасць, у поглядзе добрых прыжмураных вачэй адгадваецца глыбокая ленінская думка...

Першым рэжысёрам-дакументалістам, які стварыў найбольш значныя творы аб Леніне, быў Дзіга Вертаў. Сярод пачатых ім яшчэ ў 1921 годзе работ, прысвечаных Ільічу, асабліва цікавая «Ленінская кінапраўда». Карпатліва адабраныя хранікальныя кадры, якія адлюстроўвалі новыя з'явы нашай рэчаіснасці, узнімаліся тут да вялікіх мастацкіх абгульненняў, паказваючы, як пе-

ратвараюцца ў жыццё ленинскія ідэі.

Да ленинскай тэмы звярталіся і многія іншыя кінадакументалісты. Можна назваць такія фільмы, як «Памяці правадыра», «Па ленинскім шляху», «Ленін», «Будзем як Ленін», «На радзіме Леніна». Але, бадай, самым выдатным творам дакументальнага кіно, які найбольш поўна аднаўляе на экране біяграфію У. І. Леніна, з'явілася вялікая кінакарціна «Уладзімір Ільіч Ленін». Рэжысёры: М. Ром, В. Бяляеў, М. Славінская.

Зараз я раскажу аб рабоце здымачнага калектыву над гэтым фільмам.

Пачну з гісторыі пошукаў ленинскага матэрыялу. Дэкрэт аб нацыяналізацыі ленинскіх кінастужак выйшаў адразу ж пасля смерці Леніна. Але калі ўвесь гэты матэрыял быў сабраны, то яго аказалася ўсяго 200 метраў. Пасля многіх год пошукаў і збірання ленинскіх кінакадраў (збіраў яго прафесар Балцянскі і іншыя таварышы) колькасць гэтага матэрыялу павялічылася да 400 з лішнім метраў. Але пры разглядзе гэтых 400 метраў аказалася, што там адны і тыя ж кадры паўтараліся па 2—3 разы.

Між тым, было вядома, што Леніна здымалі даволі многа. Праўда, Уладзіміра Ільіча пачалі здымаць вельмі позна — толькі ўвосень 1918 года, але здымалі яго неаднаразова на мітынгх, на святах, на 2-м і 3-м кангрэсах Камінтэрна. Але значная частка матэрыялу знікла амаль бяследна. Відавочна, справа абстаяла так. Плёнкі было тады вельмі мала — на здыманне сюжэта (асобнай сцэны, эпизоду, падзеі) выдавалася ўсяго 50—100 метраў, а часам і менш. На гэтай плёнцы трэба было зняць не толькі Леніна, але і ўсе навакольныя падзеі, абстаноўку. Зняты матэрыял уключаўся ў хроніку, якая ў тыя гады пачаталася з негатыву. Пасля пачатання

40—50 экзэмпляраў негатыву прыходзіў у поўную непрагоднасць і знішчаўся. Ад некаторых эпизодаў захаваліся толькі зрэзкі негатываў ленинскіх планаў, г. зн. тое, што рэжысёр не ўзяў у сюжэт, — самі ж кадры ў асноўным метражы зніклі бяследна. Вядома, напрыклад, што аператар Славінскі здымаў У. І. Леніна, які прысутнічаў на выпрабаванні электраплуга. Гэты сюжэт надзвычай цікавы аўтару кінакарціны, таму што ў эпизодзе электрыфікацыі неабходна было паказаць сучасны электраплуг — патамак першага электраплуга, выпрабаванага пры Леніне.

У музеі Рэвалюцыі захаваліся нейкія рэшткі кінаматэрыялу, і здымачная група неаднаразова звярталася з просьбамі дазволіць прагледзець гэты матэрыял. Нарэшце, кінастужкі былі прагледжаны работнікамі Інстытута Маркса—Энгельса—Леніна і неўзабаве пранеслася чутка, што знойдзены ленинскі матэрыял — выпрабаванне электраплуга. Вы самі разумееце, якое хваляванне выклікала ў аўтара фільма гэтае паведамленне. І вось матэрыял ужо атрыманы. Ён сапраўды аказаўся эпизодам выпрабавання электраплуга, знятым аператарам Славінскім. Матэрыял сюжэта быў знойдзены, але ленинскія кадры ў ім не аказаліся, яны кімсьці былі выразаны.

Апрача таго, увесь ленинскі матэрыял, які мела здымачная група, быў зняты са скорасцю 16 кадраў у секунду, але ў дрэннае надвор'е, як відаць, здымалі крыху павольней. Сцэны ўнутры памяшкання былі зняты яшчэ павольней з прычыны недахопу святла. Так, напрыклад, сцэна ў Крамлі (гутарка з Хрысценсенам) была знята са скорасцю 8—10 кадраў у секунду. Аператар круціў ручку здымачнага апарата незвычайна павольна з тым, каб павялічыць экспазіцыю (час дзеяння святла на светадчувальны слой кінаплёнкі), і

такім чынам ён змог зазняць твар У. І. Леніна, хоць яму абсалютна не ўдалося зазняць фон. Але калі гэтыя кадры дэманстраваліся на гукавым праектары, г. зн. 24 кадрыкі ў секунду, то рух атрымліваўся настолькі паскораным, што незразумелы быў выраз твару Леніна — здзіўляецца ён ці злуецца, — настолькі былі хуткія змены палажэнняў.

Савецкі рэжысёр, пастаноўшчык кінакарцін «Ленін у Кастрычніку» і «Ленін у 1918 годзе» М. І. Ром успамінае: «Калі мы з артыстам Б. В. Шчукіным праглядалі ленинскі матэрыял, то хоць мы ў думках рабілі папраўку на тое, што гэта знята са скорасцю 16 кадраў, усё-такі ў Шчукіна засталася адчуванне незвычайнай імклівасці рухаў Леніна і ён не мог ад гэтага адчування доўгі час пазбавіцца. Ленін сапраўды быў вельмі энергічны ў рухах, але, вядома, не ў такой меры».

Неабходна было звярнуцца да рэстаўрацыі. Стваральнікам дакументальнага фільма «Уладзімір Ільіч Ленін» прыйшлося вынаходзіць новыя метады, каб рэдкія кадры максімальна выкарыстаць у карціне.

Для арганізацыі мастацкага вобраза стваральнікі карціны шырока выкарыстоўвалі матэрыял архіўны, музейны, а таксама матэрыял з розных мастацкіх фільмаў. Была выкарыстана хроніка як старая, дарэвалюцыйная, так і нашай эпохі; былі выкарыстаны мультыплікацыя і запісы прамой Леніна, праведзены спецыяльныя здымкі гістарычных месц, паводу выкарыстан фотадакумент. Апрача таго, для фільма былі створаны спецыяльныя кампазіцыйныя малюнкi. Увесь гэты матэрыял у цэлым быў так арганізаваны, так высокамастацка пабудаваны, што глядач (нават вельмі спакушаны ў кінематаграфічных справах) бачыць і адчувае вобраз жыцця Леніна нават у тых кадрах, дзе Уладзімір Ільіч, па

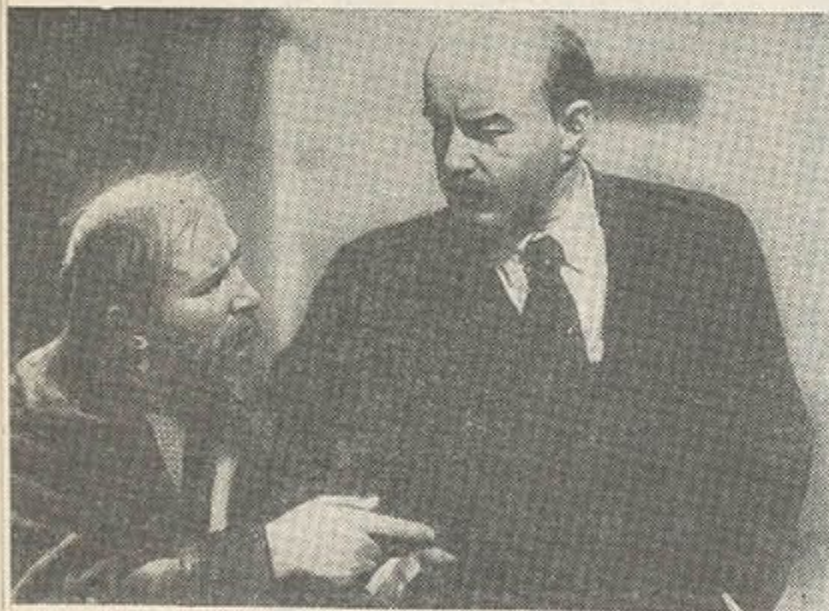
вядомых прычынах, не мог быць паказаны. У гэтай сувязі мне хочацца прывесці тут словы старэйшага савецкага кінааператара М. П. Магідсона: «Калі я глядзеў кадры ленинскага дома ў г. Ульянаўску, у мяне было такое адчуванне, што вось толькі што Ленін выйшаў з гэтага пакоя, ён яшчэ не паспеў закрыць кніжку, ён зараз вернецца сюды. Калі я глядзеў на раяль, мне здавалася, што вось зараз нехта з сям'і Ульянавых сядзе за інструмент і пачне іграць...»

Вялікую нагрузку ў кінакарціне нясе музыка. Нельга не адзначыць добрую работу Г. С. Гамбурга, які, з'яўляючыся музычным афарміцелем фільма, прыклаў шмат старання для таго, каб правільна падбраць фрагменты з класічнай музыкі.

Карціна «Уладзімір Ільіч Ленін» была ўсебаковым выпрабаваннем не толькі для здымачнай групы, але і для ўсёй студыі. Велізарныя цяжкасці былі пераадолены ў вельмі кароткія тэрміны, дзякуючы незвычайнаму энтузіязму і самаадданасці, з якімі працаваў над карцінай калектыв студыі дакументальных фільмаў. Кожны разумее, якая адказная задача стаяла перад ім, і таму ўсе работнікі працавалі з асаблівай стараннасцю. Дарагое імя Леніна натхняла ўсіх.

Галоўная заслуга стваральнікаў цудоўнай кінакарціны «Уладзімір Ільіч Ленін» заключаецца ў тым, што ім удалося паказаць асаблівую сілу Леніна, яго творчай натуры, Леніна як арганізатара партыі, вучонага, палітычнага правадыра. Ленін паўстаў перад намі такім, якім ён быў на самай справе — вялікім па свайму таленту і размаху сваёй дзейнасці і, разам з тым, надзвычай простым, чалавечным і бліскім да народа. Скромнасць, прастата і чалавечнасць Леніна чаруюць і захопліваюць глядача.

К. РАМАНОўСКІ

«Ленін у 1918 годзе» (1937 г.) Аўтар сцэнарыя — А. Каплер, рэжысёр-пастаноўшчык — М. Ром. У ролі У. І. Леніна — артыст Б. Шчукін. Вытворчасць кінастудыі «Масфільм»

«Апаўяданні аб Леніне». Аўтары сцэнарыя — М. Вольпін, Н. Эрдман і Я. Габрыловіч. Рэжысёр-пастаноўшчык — С. Юткевіч. У ролі Леніна — арт. М. Штраух; у ролях Н. К. Крупскай — арт. М. Пастухова, М. І. Ульянавай — арт. А. Лісянская. Вытворчасць кінастудыі «Масфільм», 1957 г.

«Асабіста вядомы» (1957 г.) Аўтар сцэнарыя — М. Максімаў, рэжысёры-пастаноўшчыкі — С. Кеворкаў, Э. Карамян. У ролі Леніна — арт. В. Смірноў. Вытворчасць кінастудыі «Арменфільм».

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Анатолий ВЯЛЮГИН

Твой гальштук

Мал. Л. Асецкага

Упершыню сягоння
ты ўстала гэтак рана.
Калючая, тугая
вада страляе з крана.

У цішыні світаньня
здалося ўсё нязвычайным:
хада твая і блузка
пад прасам электрычным.

Такі святочны клопат
на задуменым твары,
ажно падскочыў чайнік
і захлынуўся варам.

Пад капяжом, за форткай,
у дно пажарных бочак,
не моўкнучы, стукоча
срабрысты малаточак.

Цяпер на чорных дрэвах
кару паглядзь рукою —
адразу ўсе пупышкі
успалыхнуць ліствою.

Мы на паверсе шостым
пачулі, як заспаны,
прамоклы парк закаркаў
у невадзе тумана.

Глядзі, глядзі, Ірынка,
якім святлом і званам
усход наліўся — горад
у гальштук чырвоным!

На піянерскім свяце
і ты, вясны надзея,
хвалючыся, гальштук
упершыню надзенеш.

Дастала моўчкі маці
крылаты шоўк з шуфляды,
і васьмя на момант
сустрэліся пагляды.

— Насі, — яна сказала, —
чырвоны гальштук матчын.
Дарунак заветны —
найлепшая са спадчын.

Калісь і я насіла
яго на шумных зборах...
Хавала, як па Мінску
хадзіў у касцы вораг...

Сябе адчула маці
такою маладою:
яе маленства поруч
сваю трымае долю.

І ямачкі на шчоках,
і кожная вяснушка —
усё агнём дарунка
асветлена.

Дачушка!

Без плямінкі твой гальштук,
як нашае сумленне.
Насі яго з павагай,
другое пакаленне.

Не проста на заняткі
у школу пойдзеш раннем —
вялікі шлях пачнецца
ўрачыстым абяцаннем.

Табе па трох ступенях
патрэбна дабірацца
на ясныя вышыні
навукі, дружбы, працы.

Не ў танны бляск танцўлек,
не ў слодыч град клубнічных —
узнімуцца ступені
у глыб вышынь касмічных.

Няхай жа будзе чыстым
тваё, дачка, сумленне.
Расці, вучыся гэтак,
як рос, вучыўся Ленін.

Сягоння ўсёй дружнай
вы рушыце да плошчы,
куды зліюцца песні
пад барабанны пошчак.

На галубінай плошчы
граніт, халодны камень,
сагрэеце румянцам,
усмешкамі, вянкамі.

Ля помніка высокі
блакітны дзень вясновы
паўторуць, што змагацца
вы заўсягды гатовы.

І ў цішыні над плошчай
павее з Волгі вецер,
які сягоння крыгі
ва ўсім ламае свеце.

Вясновы
з Волгі
вецер...

ПЕРШАМАЙ

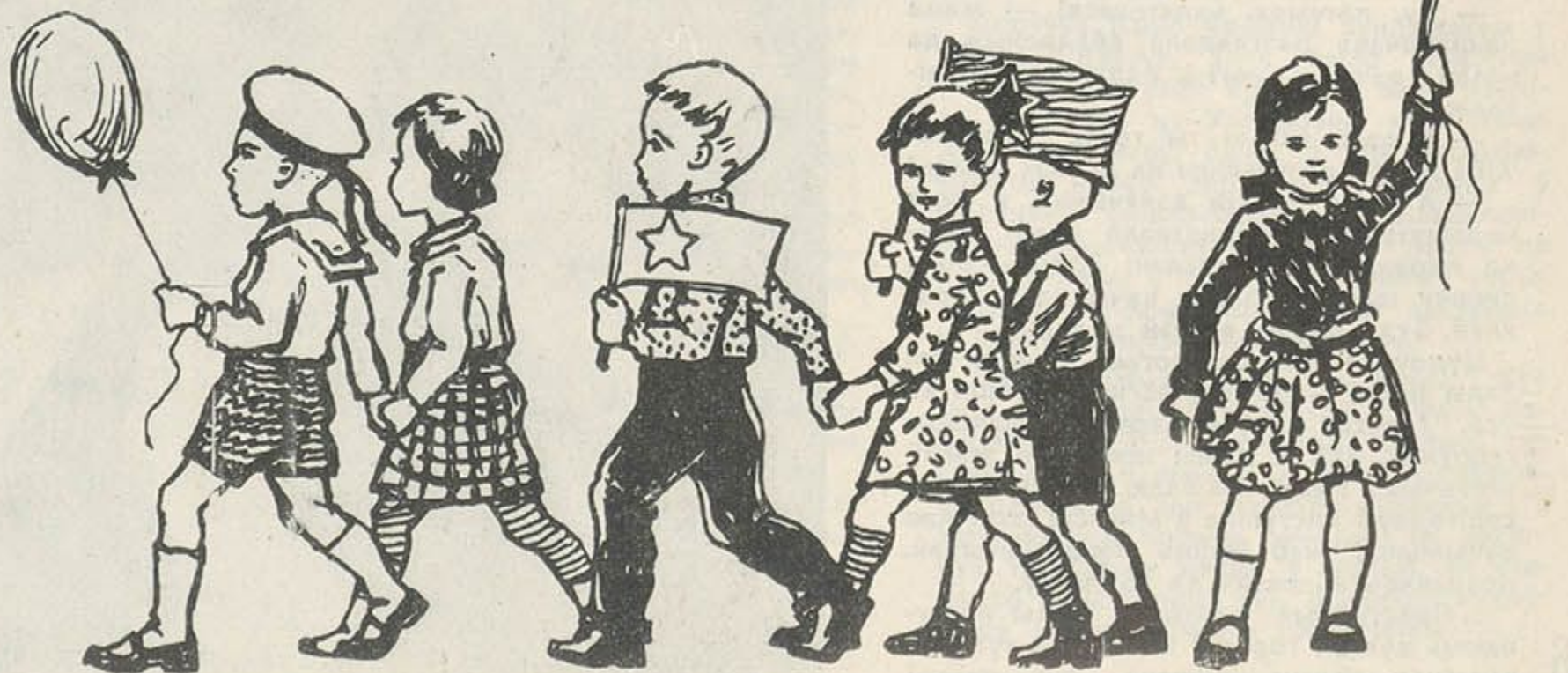
Мы прыбраліся усе,
Мы сцяжкі ў руках нясем.
Ярка, сонейка, свяці,
Будзе весела ісці.

Сёння свята — Першамай!
Вышай свой сцяжок трымай!
Першамай, Першамай
Завітаў у родны край.

Гучна-гучна увесь час
Грае музыка для нас.
Крочыць наш дзіцячы сад
З майскай песняй на парад.

Сёння свята — Першамай,
Вышай свой сцяжок трымай!
Першамай, Першамай
Завітаў у родны край.

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ

ВАЛЯ выскачила на вулицу і гучна
крыкнула:

— Гэй! Дзе вы?

Не дачакаўшыся адказу, хутка пера-
лезла праз плот і пабегла ўніз, да ракі.

Дзень быў сонечны, вясёлы. Галасістая
чарада дзяцей з піскам плюхалася ў ва-
дзе.

Валя на хаду скінула сарафанчык і кі-
нулася ў халодную ваду, узнімаючы
фантан пырскаў.

А праз гадзіну ўжо яе голас чуўся

Электразваршчыца Зоя Галіцкая працуе
на мантажы завода. Яна—студэнтка 4-га
курса вячэрняга тэхнікума.

аднекуль зверну, з самай гушчы высокіх
клёнаў. Маленькая дзяўчынка з бялявы-
мі коскамі, як кошка, карабкалася па
дрэве. Нічога, што ад гэтага даставалася
сукенцы і ногі пакрываліся драпінамі!
Яна лезла ўсё вышэй, вышэй. Ёй здава-
лася, што яшчэ крышкы і можна будзе
дастаць рукой хмары...

— Ну, лётчыца, наляталася! — мама
заклапочана разглядала абадраныя да
крыўі даччыны ногі і, бядуючы, узды-
хала:

— У каго толькі ты такая ўдалася!
Хіба добра дзяўчынцы па дрэвах лазіць?

— А я не проста дзяўчынца, я буду
парашутысткай,— адказвала Валя, муж-
на пераносачы змазанні ёдам. — Вось
скончу школу і пайду вучыцца ў аэра-
клуб. Буду лятаць вышэй за ўсіх.

Цудоўнае ты, басаногое дзяцінства!
Тады лёгка марыцца, лёгка верыцца ва
ўсё. І няхай не ўсе мары збываюцца,
галоўнае, каб у душы ніколі не згасаў
агеньчык... Падрасла Валя, скончыла дзе-
сяцігодку і паступіла ў Мінскае тэхнічнае
вучылішча, каб стаць кранаўшчыцай,
працаваць «бліжэй» да воблакаў.

...Прасторныя светлыя дамы абсту-
паюць вуліцы горада. Шмат год тут рос
хмызняк, гразка хлюпала пад нагамі

балота. А зараз, куды ні зірнеш — усю-
ды працуюць домабудаўнікі, над неза-
кончанымі будынкамі ўзвышаюцца ве-
жавыя краны. З дня ў дзень растуць
паверхі, расце горад.

Я спынілася ля новабудоўлі з плака-
там: «Тут працуе брыгада камуністычнай
працы Анатоля Гушчы». Муляры спрыт-

Рабочы, які стаіць побач, дадае:

— А ты прымушаеш яго рабіць амаль
па 300 пад'ёмаў.

Муляры ведаюць: калі працуе кранаў-
шчыца Забаронька, часу на «перакуры»
не будзе, толькі паспявай паварочвацца.
Год працуе дзяўчына і штодзень выкон-
вае па паўтары-дзе нормы.

*Іх біяграфія
навінаюцца тут*

на кладуць цагліну за цаглінай. Увесь
час кран падае наверх падоны з
цэглай, скрыні з растворам і паспявае
разгрузіць з машын жалезабетонныя
панелі-перакрыцці.

Машина ў руках кранаўшчыка здаец-
ца лёгкай, рухомай. Нават муляры лю-
буюцца: — нібы карункі пляце! Мала-
дзец Забаронька!

Забаронька! Дык гэта ж Валя! Я дача-
калася абедзеннага перапынку.

З кабіны паказалася кранаўшчыца.
Яна пачала хутка спускацца па вузкай
лесвіцы. З ракі дзьмуў рэзкі вецер, зда-
валася, ён вось-вось сарве гэтую лёгкую
фігурку і аднясе далёка. Але кранаў-
шчыца трымалася моцнымі рукамі за
тонкія поручні, падстаўляла твар калю-
чым парывам ветру. Яна лёгка саско-
чыла на зямлю — невялічкая, тоненькая.

Міжволі вырвалася:

— Як вы лёгка працуеце!

— Тут маёй заслугі няма, — проста
адказвае Валя. — Кран сам па сабе бы-
страходны, самы маняўровы. Яго максі-
мальная пад'ёмнасць — 180 пад'ёмаў
у змену.

Мы ідзем з Ваяй і працягваем раз-
мову:

— Падабаецца працаваць на кране, —
гаворыць яна. — Люблю прастор, вы-
шыню, там лягчэй дыхаецца.

Адчуваеш і верыш, што дзяўчына па-
сапраўднаму любіць сваю верхалазную
работу, любіць будоўлю, куды завяла
яе неўтаймаванай маладосці мара.

Кожны з нас перажыў радасную пару
паўналецця. Хіба можна забыць, як ра-
дасна білася сэрца, як дапытліва ўгля-
даліся вочы ва ўсё навакольнае, калі
набліжаўся час выходзіць на самастой-
ны шлях. Маладосць заўсёды спяшаецца
ў дарогу. Яна не любіць ціхіх спраў, яе
клічуць таямніцы не вырашаных чалаве-
кам загадак, гудкі паравозаў, рыштаван-
ні новабудоўляў. І няма нічога дзіўнага
ў тым, што юнакі і дзяўчаты задумваюць
над пытаннямі — куды ехаць? Дзе
шукаць сваё месца ў жыцці? Многія, як
і Валя, знайшлі яго тут.

Іх шмат прыехала сюды — маладых,
вясёлых, дужых і смелых. Не ўсе яны
добра ўяўлялі сабе будучы завод, але

Муляр Ядзвіга Варэнікава (злева) і Валянціна Шакурава на занятках у філіяле
Мінскага політэхнічнага тэхнікума.

Мая Фурман летася закончыла Мінскі політэхнічны інстытут і зараз працуе майстрам на участку. М. Фурман дае заданне брыгадзіру комплекснай брыгады Мікалаю Кускову.

ўсе верылі — тут будзе цікава, тут будзе прээдні край сямігодкі!

Полацкі нафтаперапрацоўчы завод — гандыёзнае па маштабах і тэхнічнаму аснашчэнню прадпрыемства. Завод будзе перапрацоўваць башкірскую нафту. Так, у Беларусь прыйдзе гэтая нафта па магутнаму нафтаправоду. На тысячы кіламетраў працягнуцца трубы, і па іх пацячэ нафта праз рэкі, лясы, стэпавыя прасторы. І адсюль — далёка за межы савецкай зямлі. Не выпадкова нафтаправод называецца «Дружба»: башкірскую нафту атрымаюць ГДР, Польшча, Чэхаславакія, Венгрыя. Гэта будзе адзіны ў свеце нафтаправод па працягласці і дыяметру.

Заводу патрэбны тысячы кваліфікаваных рабочых. Ужо зараз ідзе падрыхтоўка кадраў будучых нафтавікоў у вярнім тэхнікуме, у тэхнічным вучылішчы. І Валя марыць паступіць у вярні нафталы інстытут, які хутка адкрыецца тут.

Валя, як сапраўдны летуценнік, умеє сярод раскарчаваных пнёў і непразнага балота бачыць свой прыгожы будучы Нафтаград.

— Вось тут пройдзе цэнтральная магістраль, — паказвае яна ў бок шасэйнай дарогі, — а на ўсходзе і захадзе, з поўдня і поўначы раскінуцца ў зеляніне ліп і бяроз мікрараёны...

Яна гаворыць, крыху прыжмурыўшы вочы, і як быццам чуе ўжо цяпер вясёлы смех дзетвары, як быццам сама ідзе міма прамых квадратаў шматпавярховых дамоў. У іх будучы жыць рабочыя. Кватэры будуцца з усімі выгодамі — газам, гарачай вадой. Яна ясна ўяўляе сабе вярні горад, калі ярка заззяе агнямі Палац нафтавікоў, адчыняць свае дзверы кінатэатры, клубы, бібліятэкі...

Сам завод будзеца далей, за пералескам. Аўтобус вынірнуў на дарогу, пасыпаную гравіем, і адразу адкрылася велізарная будаўнічая пляцоўка, якая працягнулася на некалькі кіламетраў.

Здалёку чарнелі гіганцкія рэзервуары — жывая частка будучага завода. Дзесяці на другім канцы ярка ўспыхваў агеньчык электразваркі і адразу знікаў. Па раз'езджанай дарозе ўвесь час праносіліся самазвалы з пяском, карчамі, трубамаі, жалезабетоннымі панелямаі.

Не пашанцавала сёлета нафтабудаўцам — бесперапынныя дажджы пера-

тварылі ў месіва часовыя дарогі. Але рабочыя моцна трымаюць слова — скараціць тэрмін будаўніцтва на год! Ужо ў будучым годзе завод павінен перапрацаваць дзесяткі тысяч тон нафты.

У пакоі майстра ўчастка было душна. Моладзь у абедзенны перапынак збіраецца тут кожны дзень; хуценька падаюць — і зноў на ўчастак, каб пабыць крыху разам. Усе даражаць кароткімі хвілікамі сустрэч, таму што часу для гэтага мала.

У брыгадзе бетоншыкаў Уладзіміра Аўчыніківа шаснаццаць чалавек і ўсе студэнты IV курса вярніа тэхнікума. Сярод іх дзве дзяўчыны — Ядзя Варэніківа і Валя Шакурава.

Час у іх распланаваны жорстка: пасля работы спяшаюць у інтэрнат пераапрацуца, перакуюць і бягуць на заняткі ў тэхнікум.

Дзяўчаты, як і юнакі, апрануты ў камбінезоны, кароткія курткі, усе ў высокіх гумавых ботах з адкладзенымі галлянішчамі. У большасці гэта ўчарашнія вучаніцы. Здыўляешся іх сіле і вытрымцы. Яны ні ў чым не ўступаюць хлопцам, не шукаюць лёгкай работы, не просяць «скідак».

Ядзя Варэніківа і Валя Шакурава — сяброўкі дзяцінства — разам бегалі ў школу на Магілёўшчыне, разам атрымлівалі атэстаты сталасці. Потым працавалі піянерважатымі, адна — у Докшыцкім раёне, другая — у Магілёве.

Аднойчы Ядзя атрымала пісьмо. «Паедзем на будоўлю, — клікала яе Валя. — Не здраджвай нашай дружбе, паедзем разам. Там будзе ўсё цікава».

...Палаткі, дзе жылі рабочыя, не спалохалі іх, хоць набліжалася восень. Першая восень Нафтабуда. Сярод раскарчаванага лесу не было дарог. Дзяўчаты будавалі дарогі, хадзілі на работу пеша: шэсць кіламетраў раніцай, шэсць — увечары. Потым сталі мулярамі, пабудавалі шмат дамоў... А зараз асвоіліся з работай бетоншыкаў і арматуршыкаў. Малайцы дзяўчаты!

— Нам, вядома, цяжка было, — проста гаворыць Ядзя. — Дык што ж! Пабудуем завод — тады лягчэй стане.

Шмат розных людзей цягнуцца на будоўлю. Большасць з іх гатовы на пераадоленне любых цяжкасцей.

Тры гады таму назад прыехала сюды і Валя Каршкова — чарнавокая смуглянка. Прыехала па пецёўцы камсамола пасля заканчэння дзесяцігодкі.

Адразу Валя трапіла ў баявую брыгаду аддзелачнікаў Д. Сіманенкава, якая першай заваявала званне брыгады камуністычнай працы. Валя была дастойным членам гэтага добрага калектыву. Вось тут яна і навучылася па-дзелаваму гаварыць з людзьмі, умела выконваць работу.

Раптам здарылася нечаканае: Валю прызначылі брыгадзірам у адстаючы калектыв. Выраслі, што з яе атрымаецца добры кіраўнік.

Сустрэлі яе на новым месцы не зусім ветліва.

— Шмат было брыгадзіраў, — гаварылі рабочыя, — толку мала. Лепш майстра пастаўце добрага.

Валя ўважліва слухала ўсіх ды думала: «Навошта я згадзілася!» Але паколькі ўжо згадзілася, трэба было брацца за справу.

Малайры фарбавалі сталовую. Валя паглядзела, як ідзе афарбоўка, і раптам: — Чыя гэта работа!

Кранаўшчыца Валянціна Забаронька.

— Мая, — адказала Вярбоўская.

— Перарабі, каб ніякіх пропускаў не было, — нешматсплоўна, ціхім, спакойным голасам сказала брыгадзір.

— Не буду, фарба так кладзецца, — упарцілася дзяўчына.

— Перарабі, — яшчэ раз сказала яна, — работу не прыму.

Спачатку не ўсім гэта спадабалася, але ўсё ж зразумелі, што брыгадзір мае рацыю. Праз тыдзень Валя была ў брыгадзе сваім чалавекам. Дзяўчаты аказаліся дружнымі.

— З ёй лёгка працаваць, — у адзін голас гавораць зараз яны.

Нядаўна Валю прынялі кандыдатам у члены партыі. Гэта было радаснай падзеяй для ўсёй брыгады. Валя ездзіла ў Маскву на Усесаюзны злёт маладых будаўнікоў, была і на рэспубліканскім злёце. Зараз яна вучыцца ў Полацкім універсітэце марксізма-ленінізма, адначасова наведвае курсы па падрыхтоўцы ў інстытут: многа забылася, а ўвосень Валя будзе паступаць у Мінскі політэхнічны інстытут.

Добра працуе наша моладзь. Усе яны — і Валя Забаронька, і Ядзя Варэніківа, і Валя Каршкова знайшлі тут сваё месца ў жыцці. Усім ім падабаецца работа. А калі чалавек упэўнена і з захапленнем працуе, значыць ён дасягнуў трывалага месца ў жыцці. Іх біяграфіі пачынаюцца тут, біяграфіі будаўнікоў камуністычнага грамадства.

— Пойдем сёння ў кіно? — пытаецца Марыя Дашчынская ў адной з лепшых мантажніц цэха Людмілы Мяркулавай.

Марыя і яе сяброўкі

ЦЭХ вузлоў быў падобны на кватэру, у якую прывезлі новую мэблю, а старую яшчэ не паспелі выкінуць. Сталы, гадамі стаяўшыя на адных месцах, былі ссунуты да сцяны. За імі цяжка паварушыцца, а трэба было працаваць, выконваць план, пакуль у цэху ўстанаўлівалі новы канвеер.

За адным сталом схіліліся дзевяць дзяўчат, дзевяць камсамолак, мантажніц адной брыгады. Яны манціравалі маленькія панелі, прыборы для настройкі радыёпрыёмніка.

— Дзяўчаткі, вы як сабе хочаце, а я больш не магу, — Люда Мяркулава паднялася, выпрасталася, — паяльнік не грэе, — кінула яна на асуджаючыя позіркі сябровак. — Адной гарачыні майго сэрца недастаткова, каб прыпаяць нават гэты дроцік, — яна крутнула дроцік у пальцах, ён мільгануў у паветры і нячутна лёг на падлогу.

— Падымі, — сказала Марыя Дашчынская, не

адрываючы вачэй ад кончыка паяльніка, які трымала ў руках.

— Што падняць? Сілу току ў трансфарматары?

— Тое, што кінула!

— З-за такой дробязі яшчэ нагінацца, псаваць кровазварот...

Марыя глянула на Люду. Напэўна, гэты позірк быў вельмі выразным, бо Люда змоўкла, потым нагнулася, падняла з падлогі дроцік, паклала на стол і, фыркнуўшы «падумаеш», бойка застукала абцасамі па цэху.

За сталом маўчалі. Без слоў перадавалі адна другой апрацаваную дэталю, нібы ствараючы свой уласны канвеер. Моўчкі сталі рабіць і аперацыю Мяркулавай. Цішыня, такая напружаная цішыня бывае заўсёды перад навальніцай. І навальніца прыйшла.

Першай парушыла маўчанне Марыя. Яна была групкамсоргам і лічыла сябе адказнай за настрой кожнага члена брыгады, за яго адносіны да працы, да сяб-

роў, — адным словам, за тое, што называецца духам брыгады.

— Ну што ж, — сказала яна, — як хоча. Няньчыцца з ёю часу няма, у нас брыгада, а не яслі.

— Правільна, хопіць цяпець!

— А яшчэ казалі: «Дзяўчаткі, давайце змагацца за званне брыгады камуністычнай працы».

— З такімі звання нам не бачыць, як сваіх вусэй!

Гнеў нарастаў. Што зробіш. Не першы раз вось так, у самы разгар работы Люда падумаецца з-за стала і гуляе па цэху. А на заўвагі сябровак толькі абыякава паціскае плячыма.

Калі б Люда не спраўлялася з работай або што-небудзь у яе не ладзілася, — усёй брыгадай дапамаглі б, навучылі. А тут — не хоча.

І было вырашана напісаць заяву ў цэхавы камітэт і камітэт камсамола, каб Люду Мяркулаву «за сістэматычнае парушэнне

працоўнай дысцыпліны» забралі з брыгады...

Склікалі тэрміновы сход.

Сакратар камсамольскай арганізацыі цэха Тамара Ахраміна спытала ваяўніча настроеных дзяўчат:

— Куды ж вы прапануеце забраць Люду?

— Як куды? У другую брыгаду.

— Значыць, вам пакінуць адных свядомых, а несвядомых у другую брыгаду?

— Гэта я несвядомая? — у сваю чаргу абурылася Люда. — Ды як вам не сорамна ўсім! Я проста не магу працаваць у такіх умовах. Вось установаць новы канвеер, і свядомасць да мяне вернецца, не хвалойцеся.

— Значыць, ствары табе выключна добрыя ўмовы, і ты выключна добра будзеш працаваць? — спытаў майстар участка Васіль Сямёнавіч Самонаў, які таксама прысутнічаў на сходзе. — Эх, молада-зелена. Адным забяры з брыгады таго, хто перашкаджае, а другіх пазбаў цяжкасцей у працы. Але ж тады за ганаровае званне брыгады камуністычнай працы змагацца не трэба. Падавайце яго на талерачцы кожнаму, у каго апетыт ёсць. Няправільна гэта. Цяжкасці пераадольваць трэба. Я згодзен, зараз цяжка працаваць у цэху, але ж гэта часова. І хіба не ў цяжкіх гартуецца характар чалавека? Вы і пакажыце свой характар, камсамольскі, — ён весела падміргнуў дзяўчатам, — камуністычны...

Яшчэ многа гаварылася ў той дзень на сходзе. Гаварылі, што брыгада павінна быць харошай, дружнай сям'ёй, дзе кожны дапамагае таварышу, клапаціцца адзін аб другім. Тады самім захацца быць заўсёды разам, разам дзяліць і цяжкасці і радасць.

Дадому Марыя ішла пеша. Хацелася пабыць адной, падумаць, і думкі плылі спакойныя і ясныя.

«Вядома, Васіль Сямёнавіч правы, — думала яна. — І не адна Люда, многія да гэтага сходу не зусім ясна сабе ўяўлялі, што гэта значыць — вучыцца жыць і працаваць па-камуністычнаму, не разумелі ўсёй сур'ёзнасці значэння руху, у які ўключыліся».

Ледзь прыкметная ўсмешка кранула вусны Марыі. Яна ўспомніла здымак, фотаздымак брыгады, зроблены ў дзень 8 сакавіка, калі яны вырашылі змагацца за ганаровае званне.

Шура Пракудзіна прынесла фотаапарат, устанавіла яго, навяла і папрасіла дзяўчыну з цэха націснуць кнопку.

— Урачысты дзень! Для гісторыі трэба, — жартавала яна.

Настрой ва ўсіх быў прыўзняты. Так і на фота атрымаліся: вясёлыя, заўзятыя і нават рожкі адна другой дзеля смеху зрабілі над галавой, маленькія, ледзь прыкметныя.

Здымак сапраўды застаўся для гісторыі.

Неяк Марыя пачула па радзі, што на адным з маскоўскіх заводаў брыгада, якая змагаецца за ганаровае званне камуністычнай, вядзе дзённік. У дзённік заносіцца ўсе падзеі, якія адбыліся ў жыцці брыгады.

«Можа і нам завесці такі дзённік, летапіс жыцця брыгады?» — падумала яна тады.

Дзяўчатам спадабалася прапанова камсорга. Знайшлі вялікі альбом, папрасілі мастака намалюваць на вокладцы чырвоны сцяг і напісаць: «Дзённік брыгады, якая змагаецца за званне камуністычнай».

Марыі даручылі весці гэты летапіс. Так на першай старонцы і з'явіўся фотаздымак вясёлых дзяўчат.

«А што атрымліваецца, — думала Марыя, ідучы дадому. — Сказалі прыгожыя словы, абавязацельствы ўзялі выдатна працаваць. І на першым жа пункце зрэзаліся. Пачалі пераабсталёўваць цэх — знізілася выпрацоўка, а тут яшчэ Люда...

Але ж сёння яна дала часнае камсамольскае слова выправіцца, не хацела з брыгады ісці. І я рада, што яна засталася».

На наступны дзень адбылася яшчэ адна падзея, якая ўзрушыла ўсю брыгаду. Алу Бейліну адправілі ў бальніцу з двухбаковай пнеўманіяй.

— Становішча цяжкае, — сказала ўрач, — хвароба запущана.

Дзяўчаты ахнулі. Некалькі дзён да гэтага Ала хадзіла на работу і кашляла. Аднойчы ёй сказалі:

— Схадзі да ўрача.

— Глупства, — адмахнулася Ала, — пройдзе. Ляжаць няма калі, праз два тыдні сесія ў тэхнікуме...

І толькі сёння сілкам адправілі Алу да ўрача. І вось пнеўманія. Недагледзелі... Чаму раней не прымуцілі яе легчы ў пасцель? Ала бачыла, што брыгадзе цяжка, і не пакінула іх,

хадзіла на работу. А яны... Кожная лічыла сябе вінаватай.

Два тыдні Ала пралажала ў бальніцы. Два тыдні ўрачы змагаліся за яе жыццё. Дзяўчаты кожны дзень наведвалі яе, а потым тры месяцы пісалі пісьмы ў санаторый...

Вярнулася Ала і не пазнала дзяўчат. Яны нібы больш дарослымі сталі, больш сур'ёзнымі, удумлівымі. І да працы інакш адносіцца пачалі. Кожны месяц перавыконвалі вытворчыя планы і сваёй выдатнай працай сталі «падціскаць» іншых у цэху. У Люды чамусьці перастаў псавацца паяльнік, і яна працуе не горш за іншых і ўжо не гуляе па цэху, як было раней. А калі ўступіў у строй новы канвеер, справы зусім добра пайшлі. Кожная работніца мае цяпер свой маленькі столік, у цэх прынеслі кветкі, усім выдалі белыя халаты.

І самае галоўнае, стала працаваць школа камуністычнай працы.

Былае так, гавораць чалавеку: ідзі вучыся ў школу вячэрнюю, у тэхнікум, ін-

стытут. А ён толькі рукамі разводзіць: «куды мне». А тут, — і ісці нікуды не трэба. Пасля работы інжынеры табе раскажуць пра перадавыя метады працы, а лепшыя рабочыя, майстры, рацыяналізатары пакажуць, як лепш працаваць трэба. І спецыяльнасці сумежнай навучаць. І ўсё гэта не дзе небудзь, а тут, на заводзе.

І лекцыю паслухаць можна па музыцы, і пра паэзію, і ў музей разам схадзіць. Дакранецца такі чалавек да ведаў, а потым глядзіш — і падружыць з імі. А там і да навучальнай установы дарога не далёкай стане.

Дзяўчаты з брыгады авалодалі сумежнымі аперацыямі. З'явіліся новыя запісы ў летапісе:

«Усюды і заўсёды быць разам. Гэтую запаведзь выконваем з прыемнасцю. Дзе толькі можна, стараемся не разлучацца. Хадзілі ў цырк, у тэатр, у кіно. Колькі спрэчак бывае пасля гэтага».

«Скончыўся рабочы дзень. Прывялі ў парадак рабочае месца. Усе спяшаюцца дадому. Яшчэ трэба і на заняткі паспець: хто ў інстытут,

хто на падрыхтоўчыя курсы, хто ў школу».

«Пра поспехі ў працы Люды Маркулавай, студэнткі вячэрняга аддзялення фізіка-матэматычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна, было напісана ў газеце «Звязда».

Малайчына Люда! Так трымаць!»

«Яны ў нас прадавалі. Шчаслівай дарогі, Шура і Наташа! Будзьце добрымі інжынерамі. Шкада было нам расставання з вамі. Але што зробіш, трэба вучыцца».

«У брыгадзе новыя дзяўчаты...»

* * *

... Іх было дзевяць. Дзевяць камсамолак, якія першымі ў цэху пачалі змагацца за ганаровае званне. Следам за імі 54 рабочыя цэха напісалі заявы, што хсчудь змагацца за званне ўдарнікаў камуністычнай працы.

А 2 лістапада 1960 года, напярэдадні свята Вялікага Кастрычніка, ганаровае званне было прысвоена ўсяму ўчастку, 123 чалавекам. Уручылі вымпел, шчыра павіншавалі, а Марыю Дашчынскую прызначылі брыгадзірам участка. Камсамольцы цэха абралі яе сваім важаком, а рабочыя вылучылі кандыдатам у дэпутаты раённага Савета дэпутатаў працоўных. Работы стала больш, але паранейшаму Марыя вядзе летапіс жыцця цяпер ужо ўчастка камуністычнай працы. Вось апошні запіс:

«Гасцінна расчыніліся дзверы вялікай залы Палаца прафсаюзаў перад намотчыцай нашага цэха Кацяй Казакевіч і рабочым электрацэха Анатолем Літвінковічам. Ва ўрачыстай абстаноўцы, пад апладысменты прысутных ім, шчаслівым і крыху збянтэжанным, уручылі пасведчанне аб шлюбе.

Паднялі келіхі з шампанскім «За маладых! Будзьце шчаслівы!»

Зайграла музыка. Маладажоны закружыліся ў сваім першым вальсе...»

Так жыве, працуе, расце моладзь аднаго з цэхаў Мінскага радыёзавода, якому хутка, вельмі хутка, мы ў гэта верым, будзе прысвоена высокае званне завода камуністычнай працы.

Фота У. Дагаева.

Камсамольцы ўчастка шасцерняў Мінскага завода запасных частак выступілі ініцыятарамі добрай справы. Яны вырашылі стварыць камсамольскі фонд запасных частак для сельскай гаспадаркі.

Калектыў маладых рабочых абавязаўся ў першым квартале даць звыш плана 15 тысяч дэталей. Узятая абавязацельствы гвардзейцы сямігодкі значна перавыканалі.

З кожным днём энтузіязм сярод моладзі расце, працуючыя яны з вялікім уздымам, рыхтуюцца добрымі справамі сустрэць адкрыццё XXII з'езду КПСС.

На здымку: токар Соф'я Главацкая, якая штодзённа выконвае зменныя заданні на 170—180 працэнтаў.

Галіна ВАСІЛЕУСКАЯ

Некалькі год таму назад у нашым часопісе быў змешчан нарыс пісьменніка Сяргея Смірнова, у якім ён расказваў пра подзвіг аднаго з вызваліцеляў горада Брэста — Героя Савецкага Саюза гвардыі-маёра Алі Гейдара Ібрагімава і пра яго вернага друга жыцця — Асію Ханум Ібрагімаву.

З таго часу ў рэдакцыі ўстанавіліся з удавой героя таварыскія адносіны, сардэчная перапіска. Днямі Асія Ханум прыслала ў рэдакцыю копію свайго пісьма, якое яна адправіла ўдаве Патрыса Лумумбы. Яно напісана так шчыра і ўсхвалявана, так добра перадае пачуцці савецкіх жанчын, што мы вырашылі пазнаёміць з ім нашых чытачоў.

Дарагая сястра мая, верная дачка паўстаўшага супраць рабства народа, адданая жонка незабыўнага героя Патрыса Лумумбы, родная Палін Лумумба!

Піша табе ўдава героя Айчыннай вайны, воіна-вызваліцеля народа ад ярма фашызму, гвардыі-маёра Алі Гейдара Ібрагімава, азербайджанская жанчына Асія Ханум Ібрагімава.

Я ад усёй душы спачуваю табе з прычыны твайго вялікага-вялікага гора — страты самага блізкага чалавека для жанчыны — мужа і бацькі сваіх дзяцей, нашага дарагога Патрыса Лумумбы.

Ведаю я, што гэта за боль, ведаю таму, што сама прайшла праз гэта. Калі я ішла за труной мужа, то думала, што жыццё для мяне страціла сэнс і значэнне. Але потым, калі мне пачалі прысылаць тысячы пісьмаў з усіх канцоў краіны людзі самых розных узростаў і прафесій, спачуваючы мне і захапляючыся подзвігам майго мужа, калі я ўбачыла шчырую любоў, павагу і захапленне свайго народа, я зразумела, што жыццё майго мужа дало людзям нешта вялікае, што нельга забыць.

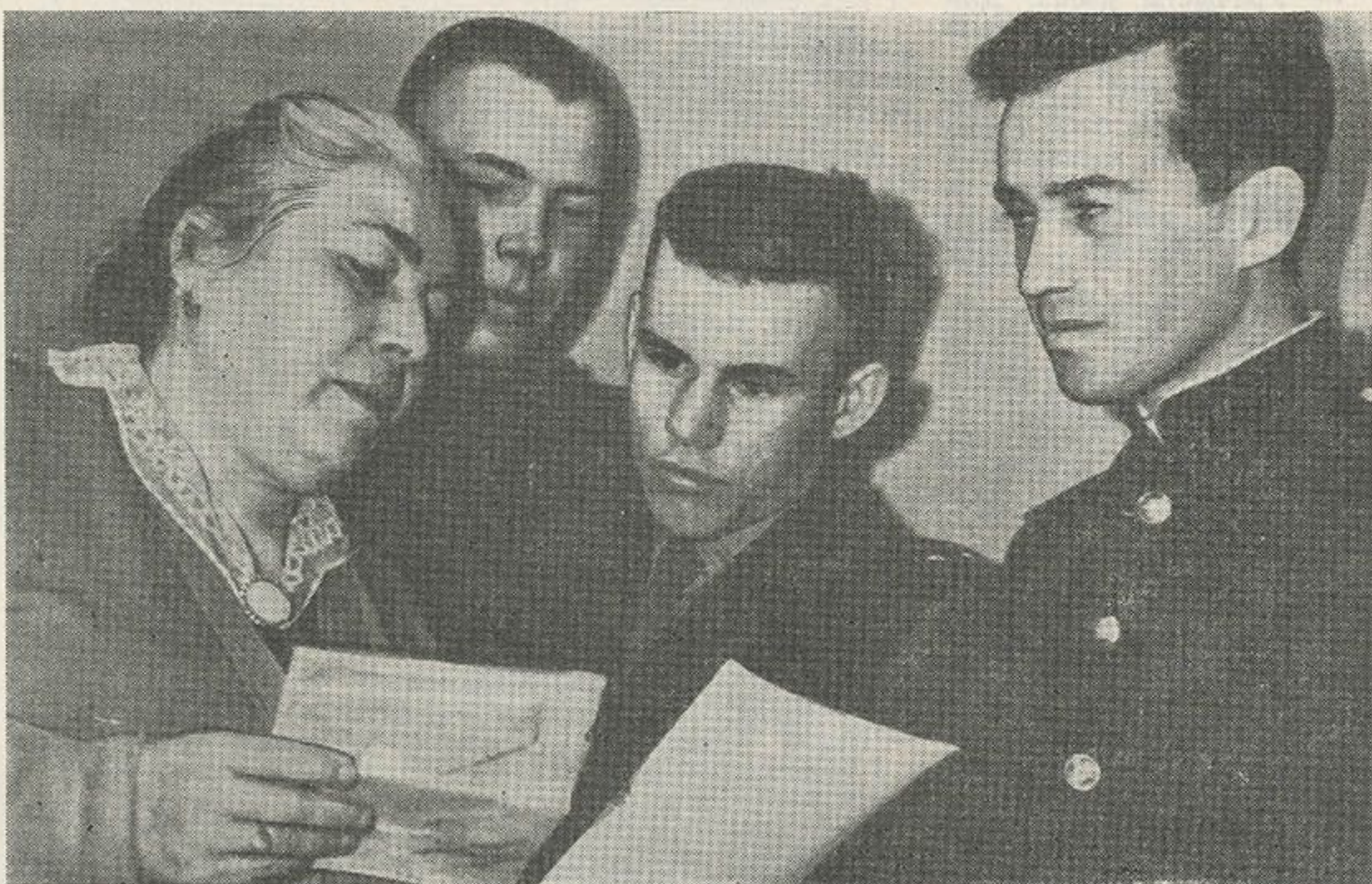
Усю вайну Алі Гейдар Ібрагімаў быў на лініі агню, на самых сур'ёзных участках фронту, а ў канцы вайны, у 1944 годзе, ён, вызваляючы Брэсцкую крэпасць, страціў самае дарагое для чалавека — вочы. Дзевяць год пражыў ён сляпым, і я мужа дзяліла з ім яго цяжкі лёс.

Нашы мужы змагаліся за свабоду і шчасце народа, яны аддалі жыццё за гэтую свабоду і за народ. Я горда нясу сваю пасівелую ад гора галаву, я працягваю справу свайго мужа, апяваю яго подзвіг, натхняю воінаў, вучу дзяцей, як трэба любіць Радзіму і аддаваць сябе ёй, падаю прыклад нашым жанчынам і дзяўчатам, як трэба змагацца з бядой, калі яна прыходзіць. Дзеля гэтага варта і трэба жыць. Вышэй галаву, дарагая сястра, не плач!

Кожны раз, калі я прыходжу на магілу мужа, я ўспамінаю трох сваіх братоў, якія загінулі на палях вайны за вызваленне сваёй Радзімы ад фашысцкіх катаў. Цяпер у мяне будзе чацвёрты брат — наш Патрыс. Сярод кветак, якія прыносіць народ на магілу Алі Гейдара Ібрагімава, будуць кветкі і для Патрыса Лумумбы, а ў думках аб братах я буду ўспамінаць і яго. Жанчына-маці заўсёды супраць смерці і разбурэння, таму што яна стварае жыццё. Выхавай сваіх дзяцей такімі ж стойкімі, якім быў іх бацька, абудзі ў іх любоў да жыцця і свабоды і нянавісць да тых, хто губіць прыгожае на зямлі.

Я веру, што твае дзеці разам з іншымі дзецьмі афрыканскіх народаў, узяўшыся за рукі, смела пойдучы да светлага

БУДЗЬ МУЖНАЙ!

Асія Ханум Гусейн-задэ Ібрагімава гутарыць з воінамі Савецкай Арміі.

жыцця ўжо ў вызваленай Афрыцы, пра гэта паміраючы думаў Патрыс Лумумба. І калі гэта збудзецца, а гэта абавязкова будзе, то ён жыві не дарэмна.

Тваё гора падзяляюць народы ўсіх краін свету, а светлы, мужны вобраз твайго мужа Патрыса Лумумбы назаўсёды застанецца ў сэрцах усіх сумленных людзей і стане сімвалам слаўнай барацьбы за вызваленне ўсіх заняволеных народаў Азіі і Афрыкі. Яны нарэшце растопчучы катаў свабоды — подлых імперыялістаў, якіх натхняе нягоднік Хамаршэльд. Народы хочуць міру і змагаюцца за яго. Увесь савецкі народ на чале з нашым дарагім Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым з гневамі і абурэннем гаворыць аб брудным злачынстве забойцаў Лумумбы і яго саратнікаў. Мы робім усё магчымае, каб яны былі жорстка пакараны.

Жыві для народа і сваімі справамі прадаўжай жыццё свайго мужа. Жыві доўгія гады, дарагая Палін!

Мне зараз 55 год, я — пенсіянерка. У мяне таксама ёсць дачка Салмаз. Ёй 23 гады. Яна вучыцца на чацвёртым курсе медыцынскага інстытута і цвёрда вырашыла пасля заканчэння вучобы ехаць на работу ў Афрыку, дзе яна зможа і павінна прынесці карысць як малады спецыяліст-урач.

Віншую цябе, родная сястра мая, з Міжнародным жаночым святам — 8 сакавіка. Разам са мной табе шлюць віншаванні нашы азербайджанскія жанчыны. Усе мы душою з табой. Будзь мужнай, трымайся, табе ёсць для каго і для чаго жыць і тварыць.

Пасылаю табе фота, зробленае ў час маёй гутаркі з воінамі. Яны пакляліся служыць Радзіме так, як служыў ёй гвардыі-маёр А. Г. Ібрагімаў. І фота з піянерамі, якіх я вучу жыць так, як жылі нашы мужы Лумумба і Ібрагімаў.

Па ініцыятыве піянераў і маёй зараз ствараецца піянерскі музей імя майго мужа Алі Гейдара Ібрагімава, дзе піянеры знойдуць шмат павучальнага для сябе.

Цалую цябе і тваіх дзетак.

Застаюся тваім верным другам і сястрой.

Асія Ханум ГУСЕЙН-ЗАДЭ ІБРАГІМАВА.

КУБА

«Самая чудовищная земля, какую калі-небудзь бачылі вочы чалавечыя», — так назвалі Кубу Хрыстафор Калумб і яго людзі, што адкрылі гэты востраў. І сапраўды, прырода шчодро надзяліла кубінскую зямлю казачнымі багаццямі, чудовым кліматам. Але толькі два з лішнім гады назад усе скары Кубы пачалі належаць народу — сапраўднаму гаспадару краіны.

Да гэтага Куба была аблытана ланцугамі эканамічнай і палітычнай залежнасці ад імперыялістаў ЗША. Іншаземныя прыгняталнікі купаліся ў раскошы, бессаромна рабавалі і прыгняталі кубінскі народ.

1 студзеня 1959 года для Кубы стала знамянальнай датай. У гэты дзень народнае паўстанне, узначальваемае бласлаўным сынам кубінскага народа Фідэлем Кастро, змяло тыранію. Фідэль Кастро цяпер з'яўляецца прэм'ер-міністрам рэвалюцыйнага ўрада Кубы. Яму няма яшчэ 34 год, але ён прайшоў вялікую школу барацьбы за шчасце і свабоду свайго народа. 26 ліпеня 1953 года на чале групы ў 165 юнакоў ён зрабіў напад на ваенную казарму Манкада, дзе быў размешчан пяцітысячны атрад салдат Батысты. Але паўстанне было жорстка падаўлена. Больш 100 чалавек былі забіты. Кастро ўдалося ўцячы ў горы. Неўзабаве, аднак, яго схапілі і аддалі пад суд. 16 кастрычніка 1953 года Фідэль Кастро выступіў на судзе з яркай выкрывальнай прававой супраць рэжыму Батысты. Гэтая прававая атрымала назву «Гісторыя мяне апраўдае». Кастро прыгаварылі да 15 гадоў турэмнага зняволення, але ў 1954 годзе па амністыі ён быў вызвалены.

Знаходзячыся ў эміграцыі спачатку ў ЗША, а потым у Мексіцы, Кастро працягваў весці падрыхтоўку да звяржэння дыктатуры Батысты. У лістападзе 1956 года ён і яго 82 таварышы на невялікай яхце накіраваліся тайна да берагоў Кубы. Але пасля высадкі група трапіла ў засаду. У жывых засталася ўсяго 12 чалавек. Яны пайшлі ў горы С'ера-Маэстра і там пад кіраўніцтвам Кастро развілі кінучую дзейнасць. Пачала працаваць радыёстанцыя, была створана рэвалюцыйная арганізацыя «Рух 26 ліпеня». Па радыё паўстанцы перадавалі сваю эканамічную і палітычную праграму. Яна хутка знайшла падтрымку ў кубінскага народа. Рабочы клас Кубы стаў на бок Фідэля Кастро. Армія паўстанцаў з дапамогай усяго народа выкінула зграю Батысты з межаў краіны.

За параўнаўча кароткі тэрмін у краіне адбыліся значныя перамены. Поўнаасцю ліквідаваны апары старога рэжыму — бюракратычны дзяржаўны апарат, наёмная армія і паліцыя. Ліквідаваны даўгавуны і ўладанні

заможных манаполій, зямля нацыяналізавана. Больш палавіны ўсёй апрацоўваемай зямлі перададзена вытворчым калектывам сялян. 80 працэнтаў усёй прамысловасці знаходзіцца ў руках дзяржавы. Дзесяткі тысяч людзей упершыню ў жыцці пераехалі ў сваё жыллё. Паводле звестак аднаго з кіраўнікоў Кубы Эрнеста Гевара, асноўная задача цяпер — змяніць эканамічную структуру краіны і прыступіць да індустрыялізацыі. На дапамогу Кубе прыйшлі Савецкі Саюз, краіны сацыялістычнага лагера.

Актыўны ўдзел у будаўніцтве новага жыцця прымаюць і кубінскія жанчыны. У краіне створана адзіная жаночая арганізацыя — «Жаночае рэвалюцыйнае аб'яднанне». Жанчыны Кубы не толькі палымныя барацьбіты за прагрэс свай краіны, але і смелыя, мужныя байцы. Яны пільна стаяць на варце рэвалюцыйных заваў. Вораг у Кубы небяспечны. Гэта — імперыялізм ЗША, які адкрыта і праз сваіх агентаў пагражае маладой рэспубліцы. У час небяспекі жанчыны Кубы, як і мужчыны, бяруцца за зброю. А змагацца з ворагамі кубінскія жанчыны ўмеюць. Гэта яны даказалі яшчэ ў перыяд барацьбы супраць Батысты. У гарах С'ера-Маэстра храбра змагаўся жаночы батальён пад назвай «Марыяна Грахалес», у складзе якога было 120 дзяўчат ва ўзросце 17—25 год. Яны стойка пераносілі ўсе цяжкасці і нягоды партызанскага жыцця. У горадзе Гісе батальён 10 дзён знаходзіўся пад бесперапынным агнём артылерыі і авіяцыі ворага, але ніхто не адступіў. Дэвіз у кубінскіх жанчын быў адзін — «Свабода або смерць!». У памяці народнай назаўсёды застануцца імёны Клааміры Фернандзі, Лідзіі Досе і іншых, якія загінулі ў баях за свабоду Кубы.

Хто на Кубе не ведае імя Віялеты Касаль? Яна была вядомай актрысай, але калі вырашаўся лёс радзімы, кінула ўсё, каб далучыцца да партызан Кастро і змагацца разам з імі да перамогі. Чудовы голас актрысы — «голас паўстанцаў» — гучаў па партызанскаму радыё, клікаў на барацьбу супраць катаў народа. Цяпер Віялета Касаль — старшыня Саюза артыстаў.

А вось яшчэ адна незвычайная гісторыя радавой кубінскай жанчыны — Анхелы Алонса Гансалес, або проста Лілы. Яна, як і кожны сумленны кубінец, глыбока ненавідзела ганебную дыктатуру Батысты. Працуючы на хімічным прадпрыемстве, Ліла даставала з рызыкай для жыцця рэчывы для вырабу бомб. Паступова яна ўсё больш і больш уцягвалася ў рэвалюцыйную барацьбу. У хуткім часе яна сустрэлася з адным з кіраўнікоў арганізацыі Арланда На-

дарсе Вердзе. І яны палюбілі адзін аднаго. Але ў той момант яны менш за ўсё думалі аб каханні і шчасці, бо кожную мінуту рызыкавалі сваім жыццём дзеля Айчыны.

Аднойчы паліцэйскія агенты знянацку наляцелі на кватэру да Анхелы, дзе ў гэты час знаходзіліся Арланда і іншыя рэвалюцыянеры. Арланда быў схоплены. Ён добра ведаў, што ворагі не выпускаць яго жывым. І ён спакойна і цвёрда сказаў Анхеле: «Ліла, мне баліць галава, дай мне таблетку». Ліла ўся затрэслася — яна ведала, што гутарка ішла аб таблетках, у якіх знаходзіўся смяротны яд. Але Арланда зноў паўтарыў: «Дай мне таблеткі. Гэта загад. Слухай...» У пакутлівай барацьбе паміж пачуццём кахаючай жанчыны і пачуццём рэвалюцыйнага абавязку перамагло апошняе. Яна хацела таксама выпіць таблетку, але камандзір Арланда ёй не дазволіў. На вачах каханай Арланда пакончыў з сабою.

А Анхела была завезена ў засценак, дзе перанесла самыя варварскія здзекі. Але ёй удалося вырвацца з рук катаў. Яна пайшла на фронт. Неўзабаве яе зноў схапілі ворагі. Яе білі па галаве, душылі ручніком, але яна не сказала ні слова... А потым зноў фронт, вялікая работа ў раёнах, вызваленых патрыётамі. Цяпер пасля доўгачаканай перамогі самае запаветнае жаданне Анхелы быць вартай таго, каго яна так кахала, каго яна ніколі не зможа забыць.

І такіх жанчын-патрыётак на Кубе вельмі многа. Усёй краіне вядомы імёны Селіі Санчас, Андрэ Санта-Марыі, Амесіі Агронтэ, Вільмы Эспін Кастро і іншых. Жанчыны Кубы ў адным страі з усім народам.

Г. НАВІЦКІ.

Анхела Алонса ГАНСАЛЕС

Двое з трынаццатай палатой

А п а в я д а н н е

Малюнкі А. Кашкурэвіча

О Т і яшчэ адна жанчына пайшла дамоў. Ужо тры іх перабывала на суседнім ложка, у гэтай трынаццатай палатце, а яна ўсё яшчэ ляжыць.

Цішыня ў палатце напамінае Галі, што яна адна, што, мабыць, неўзабаве падселяць сюды новую жанчыну, чацвёртую, а Галя ўсё пакутуе ў трывожным чаканні. І яе ахоплівае пякучая журботнасць, цела дрантвее ў пакорлівай нямогласці. Тады Галя, заплушчыўшы вочы і намагаючыся заснуць, цешыць сябе, што ёй жа і трэба ляжаць ціха, спакойна, берагчы сябе; не, не сябе, а ўратаваць другое жыццё, тое, што яна носіць у сабе і над якім навісла пагроза... Так мінае гадзіна, другая...

Раптам чуюцца асцярожны стук у дзверы. Галя чуе і здагадваецца, што гэта стукае санітарка, але маўчыць, не адклікаецца. Тады ціха адчыняюцца дзверы, і санітарка шэпча:

— Вось гэта ваш ложка.

Галя расплюшчвае вочы і бачыць жанчыну сярэдніх год, непрыгожую, курношую, з рабаватым тварам і светлымі, як бы бясколернымі вачыма.

Жанчына села на ложка і, не пазіраючы на Галю, запыталася:

— Даўно тут кіснеш?

— Угу, — неахвотна адказала Галя, не ўпадабаўшы пытанне і тон, якім яна было зададзена.

— То мо' пазнаёмімся. Цябе як завуць?

— Галіна.

— А мяне — Алена... Пасля абарту ляжыш? Ці мо' хвароба якая? — ужо лагодней гаварыла жанчына.

— Хвароба.

— Першыя роды чакаеш? Маладая ж вельмі...

— І першыя і не першыя... Не атрымліваецца... Вось і цяпер не ведаю, чаго чакаю, можа, зноў давядзецца аперацыю рабіць...

— Эх, ты, няўдаліца, — з іроніяй прамовіла Алена і паўтарыла: — Маладая, а няўдаліца. Хіба мяне, старую, папрасі, я табе як бачыш малайца нараджу. — Яна ўсміхнулася, і Галя заўважыла, што ўсмешка яе добрая і шчырая, ажно твар папрыгажэў.

Галі захацелася расказаць пра сваё жыццё, падзяліцца сваёй бядой. Але Алена загаварыла зноў:

— А я дык на аборт прыйшла. Так што нядоўга тут прабаўлюся.

Галю здзівіла, што яна гаворыць пра гэта без усякага страху, нават абьякава, як пра нешта нязначнае. Смутак па мацярынству даўно нарадзіў у Галі пагарду да жанчын, якія не жадаюць мець дзяцей. І цяпер яна адчула і непрыязнасць да Алены, і зайздрасць, і боль за сваю нямогласць. Ёй ужо не хацелася ні самой гаварыць, ні слухаць. Яна закрыла вочы рукой і маўчала. Неўзабаве санітарка паклікала Алену ў кабінет урача.

Застаўшыся адна, Галя ўзяла кніжку і стала чытаць. Але праз колькі хвілін злавіла сябе на тым, што нічога з працытанага не запамінае, што думае ўсё пра тое ж — пра сваю бяду; гутарка з Аленай яшчэ больш абвастрыла душэўны боль, цяпер ужо яе пакідала вера ў добры зыход цяжарнасці. А што тады будзе? Хіба ж гэта сям'я — без дзяцей?.. Ах, як ёй хочацца дзіцяці! І ўяўленне, насуперак прадчуванню і страху, малое радасныя праявы: як яна будзе трымаць на руках такое крохае, такое цёпленькае немаўлятачка, як будзе падносіць яго да грудзей, спавіаць у мяккія, нагрэтыя яе, мацярынскім дыханнем, пялёнкі... Аж дух займае ад гэтых малюнкаў.

І яшчэ прыгадвае Галя Ваню, мужа. Прыгадвае з нейкім незразумелым, дваістым пачуццём. Мабыць, гэта таму, што сказаў ёй: «Не будзе ў цябе дзіцяці — развядзёмся». Сказаў жорстка, груба, рашуча. Галя хоча зразумець яго, апраўдаць: бо і яна ж сама ніколі не ўяўляла сям'ю без дзяцей. Але хіба яна вінаватая? Нарэшце, чаму ён сказаў ёй гэта цяпер? Няхай бы, калі ўжо надумаў так, сказаў гэта потым, як яна вернецца з бальніцы.

«Эх, Ваня, Ваня, я ж так цябе кахала... Помніш, колькі ў нас было радаснага, шчаслівага. Ты прыходзіў у наш студэнцкі інтэрнат, і мы, узяўшыся за рукі, ішлі ў парк, блукалі па вуліцах, і горад здаваўся нам такім дарагім, чужоўным, нашым. Праз год мы паканіліся... Помніш наш першы дзень у тваёй новай кватэры, у нашай кватэры? Ты абхапіў мяне за стан і доўга, як малую, кружыў па пакоі, у якім яшчэ і стала не было і сцены былі пустыя. Тады я табе сказала, што вельмі хачу, каб наш сын быў падобны на цябе — такі ж смуглявы, з такімі ж прыгожымі, як у цябе, вачыма... Мы не маглі нацалавацца тады...»

І ўжо не верыцца Галі, што Ваня пакіне яе, што ён здатны на такую жорсткасць.

Яна павольна, баючыся рэзкіх рухаў, павярнулася на бок. Вярнулася Алена і яшчэ з парога забубніла:

— Ліха на іх, думала, што адразу на аперацыйны стол пакладуць, аж яны ўгаворваць узяліся. Угаворшчыкі!.. Каб вас на маё месца, паглядзела б я, што вы заспявалі б тады...

— А што ўрач кажа? — спыталася Галя.

— Кажа: небяспечна, арганізм слабы. — Алена з разгону бухнула на ложка, скрыжавала рукі на грудзях і працягвала: — Ні за што! Лепш смерць, а раджаць не буду!

— А колькі ў вас дзяцей? — нясмела прамовіла Галя, адчуваючы, што цяжка гаварыць з жанчынай, нічога не ведаючы пра яе сям'ю, пра яе жыццё.

— Дзяцей колькі? Хіба ў дзецях прычына? — Алена парывіста прыўзнялася, відаць, намерваючыся расказаць пра сябе, але ў гэты момант увайшла санітарка з пакункам і вялікім букетам жывых кветак. Пакунак яна дала ў рукі Галі, а букет паставіла ў вазу на тумбачцы.

Галя хуценька раскрыла пакунак, дастала пісьмо. Муж пісаў пра свае заводскія справы, дзе ён працуе інжынерам, жа-

даў ёй здароўя, наказваў, што вельмі чакае дзіцяці. Алена кідала нахмураныя позіркi то на Галю, то на букет, потым усё тым жа ўзбуджаным, злосным тонам загаварыла:

— Табе вось букецікі прысылае, пісьмы. Мабыць, дрыжыць недзе мужык. А мой не прышле!

— А чаму?

Алена быццам не звярнула ўвагі на гэтае пытанне і гаварыла:

— Ты вунь казала пра дзяцей. Двое ў мяне — дачка і сын. Небагата. Але ж і тым няма дзе дзецца: кватэра такая, што не павярнуцца, адзін пакойчык. А тут мужык яшчэ ў гарэлку панадзіўся, пакуль данясе дадому заробак, дык палову прап'е.

Галя не адразу змагла што-небудзь сказаць. Чужая бяда, няхай яна і не здавалася ёй такой вялікай, як свая, аднак уразіла Галю глыбока. У душы ўзнікла спагада да Алены і з'явіўся дакор сабе за непрыязнасць, што была ўзнікла да жанчыны, пра якую яшчэ нічога і не ведала. Але чым яе сцешыць? Галя глянула на Алену і раптам адчула па яе ўзбуджаным твары, па шырокіх і дужых далонях, што яна моцная і рашучая натура, а такія сцвяшчэння не прымаюць, такія нялёгка адступаюць ад прынятага рашэння. Галі захацелася больш даведацца пра жанчыну, і яна запыталася:

— А самі вы працуеце?

— А то як жа, — вельмі хутка адазвалася Алена. — На маіх плячах і сям'я трымаецца. — Яна памаўчала і ўжо спакойней гаварыла далей: — Каб не працавала я, то і п'яніца мой сагнуўся б у крук, ды і дзеці былі б такія... Яны ў мяне, ведаеш, як лялькі...

Апошнія словы яна вымавіла з незатоенай любоўю, і мо' таму яны асабліва востра кальнулі Галю, ад'ятрылі яе рану, яе боль па мацярынству, разбудзілі зайздрасць да Алены. Але Галя не выдала гэтых сваіх пачуццяў; яна маўчала, і Алена працягвала:

— Я тынкоўшыцай працую, зарабляю добра... Не думай, што калі я простая жанчына, дык... Не кожная з тых, што ў канцылярыях сядзяць, заробіць столькі, як я...

Галя падумала, што гэта Алена ў яе адрас каменьчык кідае, бачыць жа па выглядзе, што Галя інтэлігентка.

— А я не працую, — ціха і сумна прамовіла Галя. — Усё з-за гэтага ж...

— Эх, ты, няўдаліца бедная, — са спагадай уздыхнула Алена і прыўзнялася з ложка, устаўшыся вачыма на Галю.

А ў Галі пацяплела на сэрцы ад гэтай спагады, і чамусьці ў нейкі адзін момант Алена стала ёй бліжэйшай. І нарадзілася жаданне адгаварыць Алену ад аперацыі, узнікла такое адчуванне, быццам гэтым самым яна ратуе і сваё дзіця.

— Вы кажаце, малая кватэра ў вас, — загаварыла Галя. — Дык жа не навек гэта. Могуць даць лепшую.

— Ат, калі тое будзе, — махнула рукой Алена. — А па-другое, хіба ад большай кватэры мужык перастане піць?

Увайшла Паліна Ігнатаўна, доктар, пажылая, поўная жанчына ў залішне доўгім белым халаце, ад гэтага яна выглядала яшчэ больш мажнай. Яна адразу звярнулася да Алены:

— Дык што, вы не перадумалі?

— Не, — суха адказала Алена.

— Як жанчына і як урач раю вам: узважце ўсё, вы ж яшчэ не старая, ці мала што можа здарыцца ў жыцці... А так вы можаце назаўсёды страціць здольнасць раджаць. Падумайце.

— Ні за што! — упарта адрэзала Алена. — Няхай будзе што будзе, лепш памру, а раджаць не стану.

Паліна Ігнатаўна паціснула плячыма і павярнулася да Галі:

— Я па вас. Хадземце, прафесар вас агледзіць.

Галя ўстала, узяла з крэсла зеленаваты бальнічны халат і доўга не магла папасці ў рукавы; нарэшце, Паліна Ігнатаўна памагла ёй. Сэрца калацілася так моцна, што Галя, ідучы следам за доктарам, часам прыпынялася, каб перадыхнуць. Яна думала, што зараз, мабыць, вырашыцца яе лёс, лёс яе дзіцяці.

2

Правёўшы позіркамі Галю, Алена раптам прыгадзла сваю дачку Наташу і падумала, што гэтая Галя і па выразу твару і па танклявай стромкай постаці падобна хутчэй на падросьтку,

чым на жанчыну. «Эх, ты, няўдаліца», — прашаптала Алена і затым зноў уявіла сваю Наташу, падумала, што гэта ж ёй ужо дванаццаць год, не агледзішся — і нявестай стане, замуж выскачыць. «Хоць бы не была такая далікатная, як гэтая Галя, — разважала Алена, — вельмі ж ужо худзенькая і прывярэдлівая да ежы. Вось вярнуся адсюль, то ўжо трэба будзе ўзяцца за цябе, Наташа...»

Потым думкі яе перайшлі да Сцяпана, мужа. Яна ўспомніла, як збіралася ісці ў бальніцу, як гаварыла з ім пра гэта, як адыходзіла, і толькі цяпер падумала, што гэта ж Сцяпан ні разу не паспрабаваў адгаварыць яе ад аперацыі, не пашкадаваў нават. Вострая крыўда падступіла пад сэрца, і Алена ўжо з нянавісцю і злосцю думала пра яго п'янства і абыякавасць: «Д'ябал ты агідны... Пачакай, вось вярнуся, схаджу на завод, у партком ці ў заўком, і папрашу, каб зарплату табе і панюхаць не давалі. Сама буду атрымліваць. Запішчыш ты ў мяне...»

Гэтае рашэнне трохі супакоіла яе, яна накрылася коўдрай і хутка заснула.

Разбудзіла яе ціхае, прыглушанае ўсхліпванне. Плакала Галя.

— Чаго ты? — спрасоння спытала Алена, але праз момант зразумела, чаму Галя плача, і хутка, трывожна ўсхліплася. — Няўжо бяда? І нельга нічога памагчы? Што ж гэта за ўрачы такія? А яшчэ ж прафесары...

Галя нічога не адказала, плакала па-ранейшаму стрымана, у вачах слёз было небагата, відно было, што яна змагалася з сабою, каб не паддацца распачы. У дзіцячым выглядзе яе твару было нешта безабароннае, быццам яна прасіла людзей: «Не крыўдзіце мяне».

Алена падышла, села на ўскрайку Галінага ложка, загаварыла зноў:

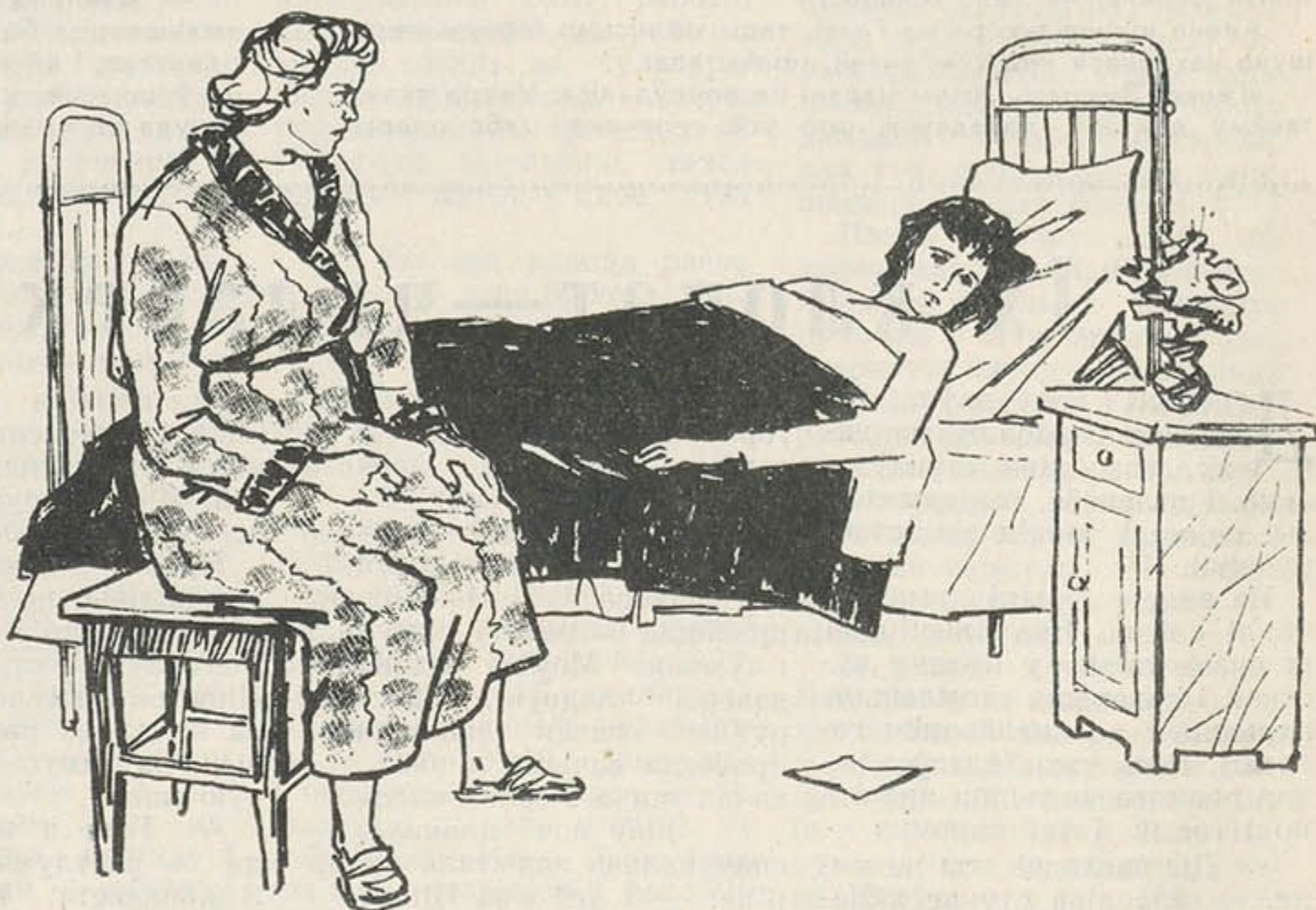
— Паплач, маладзіца, паплач. Слёзы, ліха на іх, помачы не даюць, але ж выплачацца чалавек і здаецца яму, быццам палегчае на душы. — Яна памаўчала хвілінку, тады запытала: — Заўтра на аперацыю?

Не перастаючы ўсхліпваць, Галя ціха, з цяжкасцю вымавіла:

— Заўтра.

— І мне ж заўтра... Ну, ды што я кажу... Хіба мне ёсць пра што думаць... А ведаеш, ты ж такая маладая, бывзе ж і так, што з цягам часу сам арганізм адолее немагату. Памянеш маё слова, будучы ў цябе дзеці. Ат, не тужы, — веселей заключыла яна.

Галя і сама не заўважыла, як перастала ўсхліпваць. Але яе настрой мяняўся кожную хвілінку. То ёй ужо здавалася сном заключэнне прафесара, і тады нараджалася надзея: а можа,

яшчэ заўтра ўрачы зробіць агляд і пераменяць думку. А то яна ўяўляла, як Ваня пакіне яе, знойдзе сабе другую...

Змяркалася. Шарэла за акном і ў палаце.

Алена пачала ўспамінаць сваю маладосць, першыя гады замужжа; пра самыя інтымныя рэчы яна расказвала проста, часам ужываючы грубыя слоўцы і «салёныя» прымаўкі. Але Галя не саромелася слухаць яе, мабыць таму, што яна ўжо

бачыла ў ёй добрую па душы жанчыну і сяброўку па няшчасцю. Галя потым і сама пачала расказваць пра сябе, пра Ваню. Прызналася нават пра намер мужа пакінуць яе, калі не будзе дзіцяці. Гэты расказ зноў вярнуў да думак пра тое, што суджана ёй заўтра перажыць і перапакутаваць. Слёзы сыпнуліся адразу, густа і спорна, іх п'якая гарачыня даставала аж да сэрца. Галя хутка справілася з імі, але гаварыць больш не стала.

Алена разумела, што не трэба чапаць гэты боль, ды не магла прамаўчаць аб тым, што сказала Галя пра мужа.

— Не бойся, не кіне, — сурова, з ноткай загаду, прамовіла Алена. — Не звер жа ён, павінен разумець, што не твая тут віна... А пакіне — туды яму і дарога, гаду!

Галя толькі ўздыхнула. А ў думках снавася: «... туды яму і дарога... Але ж як я буду без яго?»

А назаўтра, толькі Галя паснедала, як павялі ў аперачыйную, што знаходзіцца ў канцы доўгага калідора.

Алена правяла яе да самых дзвярэй аперачыйнай, потым паціху, быццам не слухаліся ўласныя ногі, вярнулася ў палату. З трывогай чакала яна Галю. Тужліва шчымеала сэрца, быццам нешта сціскала грудзі. Толькі не ведала Алена і не гадала, ці гэта яна нудзілася па Галі, ці мо' і па сабе. Пачуюцца крокі ў калідоры, і яна адчыняе дзверы, выглядвае. Ажно не, не Галя... А то адзін раз здалося, што аклікаюць яе, што гэта ісці ў аперачыйную ёй.

Многа прайшло часу, пакуль Галю прынеслі ў палату. Асцярожна паклалі яе на ложка, накрылі коўдрай.

Твар Галі быў як без крывінкі, на ім застыў адбітак перанесенага болю. Сасмаглыя, сухія вусны не выдавалі жыцця. З заплісчанымі вачыма, з ціхім няроўным дыханнем, Галя здавалася паміраючай. Аперачыя была цяжкая, складаная.

Алена села на табурэтцы каля Галінага ложка і моўчкі пазірала на яе. Сядзела і думала пра сваю бяду: што муж п'яніца, што цяжка гадаваць з ім дзяцей... Гэта ж неўзабаве і яе пакладуць на аперачыйны стол. Не, яна не баіцца, ёй не страшна, яна цяроўная, калі трэба. І хіба можна параўнаць яе бяду з горама гэтай маладзіцы?..

Доўга моўчкі сядзела Алена. Не знаходзіла слоў ды і не хацела гаварыць; ведала, што Галя адчувае яе прысутнасць, яе спагаду і што ад гэтага Галі лягчэй.

Раптам увайшла санітарка з пісьмом у руках, і Галя адразу расплюшчыла вочы, быццам ведала, што ёй павінны прынесці пісьмо. Слабымі рухамі яна разарвала канверт, дастала невялікі аркушок паперы, паднесла да вачэй і праз момант бяспільна апусціла рукі. Аркушок упаў на падлогу.

Алена падняла яго, памкнулася падаць Галі, цямна здагадваючыся, у чым справа, паклала аркушок на тумбачку.

— Прачытайце, — ледзь чутна прашаптала Галя і яшчэ цішэй дадала: — калі хочаце...

Алена кінула позірк на Галю, тады на пісьмо, потым нерашуча нахілілася над тумбачкай, прачытала:

«Галка! Значыць, нашы надзеі не апраўдаліся. Учора званіў твайму доктару, даведаўся, што ўсё скончана, цябе аперы-

руюць. Скажу табе адкрыта: сумна мне і балюча. Але я не хачу сям'і без дзяцей».

Алена не магла далей чытаць. Злосць і агіда да чалавека, які напісаў такое пісьмо, і жаль да гэтай няшчаснай маладзіцы ўзбунтавалі ўсё нутро, але яна не ведала, што гаварыць, што рабіць, і ад абурэння і бяспільна толькі паўтарала:

— Гад!.. Я ж і казала, што гад.

Галя ляжала нязрушна, як і раней, толькі вейкі ўздрыгвалі ды на бледным твары з'явіліся ружаватыя плямы. Гэтая яе вытрыманасць неяк яшчэ больш падкрэслівала драматызм перажыванняў. Алена пазірала на Галю, і свая бяда ёй здавалася мізэрнай, нікчэмнай. Ёй стала чамусьці сорамна перад гэтай маладзіцай, і яна апусціла галаву на рукі, закрывшы далянямі твар. Доўга яна сядзела так. А калі выпрасталася, то ўбачыла, што твар Галі мокры ад слёз, яны каціліся цурком, і Галя не выцірала іх. Цяпер з яе твару ўжо знікла закам'янасць, зноў з'явілася нешта дзіцячае, нешта такое, што быццам гаварыла людзям: «Не крыўдзіце мяне».

Алена ўспомніла, што яе Мішка, сын, як часам закапрызнічае і плача, то ні за што не дае выціраць слёзы, і яны ручайкамі цякуць па твары. «Забаўны хлопец, — плылі Аленіны думкі, — і дужы, калі сядзе абедзе за стол, то адна любата, як сапраўдны мужчына есць, не тое, што Наташка...»

— Чаму я такая няшчасная, — толькі і магла вымавіць Галя.

— Прыйдзе і шчасце, жыццё яно ж такое: усяго перабачыш на вяку, — паспрабавала суцяшаць Алена. Цяжар чужога гора быццам наваліўся і на яе.

Увайшла Паліна Ігнатаўна. Алена сустрэла яе насцярожана. Галя, як і перад гэтым, усхліпвала. Паліна Ігнатаўна падыйшла да Галі, сказала:

— Не хвалюйцеся. Прафесар лічыць, што наступная цяжарнасць у вас ужо будзе нармальнай.

Галя хацела перапытаць, пачуць яшчэ раз гэтыя словы, што неяк адразу спынілі яе ўсхліпванне, але Паліна Ігнатаўна ўжо звярнулася да Алены:

— Хадзем, Алена Міронаўна. На аперачыю.

Алена неяк скаланулася, глянула на Галю, потым устала з табурэткі, нечакана ўсміхнулася і сказала:

— Не пайду. Дадому вярнуся. — А сама думала: «Ну будзе яшчэ адзін такі хлапчук, як Мішка. Выгадуў і адна, калі са Сцяпана не выганю п'яны дух... Ну, а кватэру ж, вядома, дадуць...»

А Галя пазірала на Алену, не верачы сваім вушам, і тая паўтарыла, звяртаючыся да Галі:

— Не буду рабіць аперачыю. Вось пабуду да вечара з табой і пайду.

— Дайце я вас пацалую, — сказала Галя, адчуваючы, як змяняецца боль цела, як нараджаецца ў душы нешта новае і светлае, і ёй ужо не страшна застацца адной, ёй ужо верыцца ў шчасце, у спраўджанасць тых слоў, якія яна толькі што пачула ад урача.

Іх клопат—чалавек

ДОЖДЖ ішоў даўно. Ён звонка барабаніў па даху, назойліва стукаў у акно, і па шыбе, быццам слёзы, сідкалі тонкія звільстыя ручайкі.

Па твары маці таксама цяклі слёзы. Яна выцірала іх скамечанай у кулаку хусткай і гаварыла стомленым, ахрыплым ад хвалявання голасам. Вось ужо каторы вечар размова вядзецца пра адно і тое ж. І ўсё дарэмна.

— Ды паглядзі ты на мяне, — зласліва стукае кулаком па стала Настасся Рыгораўна. — Адказвай! Чаму зноў «двойка» па арыфметыцы? І па рускай мове, і па геаграфіі? Чаму ўрокі прапускаеш?

Ніна нехаця падймае вочы, глядзіць на маці так сумна і

абіякава, што Настасся Рыгораўна не вытрымлівае і выбягае з пакоя, нервова стукнуўшы дзвярыма.

— Што рабіць? — шэпча яна. — Што ж мне рабіць?

Назаўтра Несцярэнка прыйшла на работу хмурная і сумная. Моўчкі адчыніла дзверы кладоўкі, дастала пухлы пачак накладных. Прабегла вачыма лічбы. А ў вачах яшчэ і сёння слёзы.

— Зноў ноч плакала, — спачувальна запытала напарніца. — І ўсё з-за Ніні?

— З-за яе, — кінула кладаўшчыца. — Не хоча вучыцца. Са школы запіскі прысылаюць—прыміце, маўляў, меры. А што я магу рабіць? І гаварыла, і біла нават... Не дапамагае...

— А ты вось што, — дзе-

лавіта парайла сяброўка. — Схадзі ў жонсавет. Там такія ж жанчыны, як мы з табой. Яны зразумеюць цябе і дапамогуць абавязкова.

Праз тыдзень, у такі ж дажджлівы, па-асенняму пахмурны вечар да Настассі Рыгораўны прыйшлі госці. Ніна са здзіўленнем глядзела на дзвюх пажылых жанчын, на чамусьці збянтэжаную маці.

— Гэта з нашага завода, — растлумачыла яна. — З жонсавета. Надзея Лук'янаўна Пярова і Марыя Рыгораўна Магусевіч. Хочуць вось пагаварыць з табой і са мной...

Ніна насупілася: «Мараль прыйшлі чытаць, выгаварваць». Але гэтага не здарылася. Надзея Лук'янаўна га-

варыла аб рабоце, аб гальванічным цэху, дзе працуе маці Ніны, аб тым, як многа з'явілася там за апошні час новых станкоў, новых аўтаматаў і паўаўтаматаў, як вучацца рабочыя кіраваць гэтымі механізмамі. Так непрыкметна зайшла размова аб вучобе і школе, аб тым, як патрэбны зараз веды ўсім — і рабочым, і інжынерам.

І куды падзелася абіякавасць Ніны, яе злосць і ўпартасць. Глядзела маці на яе і не пазнавала сваёй дачкі.

— Я працаваць хачу, разумееш, працаваць, — гораха тлумачыла яна жанчынам. — Хачу маці дапамагаць, а яна мяне ў школу пасылае...

— Каб працаваць, трэба ведаць мець. Таму зараз ад цябе самая лепшая дапамога — гэта добрыя адзнакі, — пераконвала дзяўчынку Надзея Лук'янаўна. — Вось за-

кончыш школу — прыходзь да нас на завод. Ты кім хочаш быць?

— Токарам, — збянтэжылася Ніна. — Токарам па металу.

— Ну вось і добра. Пагаворым у адзеле кадраў і накіруем цябе вучаніцай хоць бы да Рыгора Рудзькова. Токар ён вельмі добры, ударнік камуністычнай працы. І дарэчы, таксама вучыцца, у вячэрнім тэхнікуме...

Доўга гутарылі ў гэты вечар члены жонсавета з Нінай і яе маці. Настасся Рыгораўна цяпер прыходзіць на работу спакойная і радасная.

— Ты чаго ўсміхаешся? — пытае ў яе напарніца. — Ніна, напэўна, «чацвёрку» атрымала.

— Дзе, — з горадасцю адказвае Несцярэнка. — Па літаратуры і батаніцы... Дзякуй жонсавету нашаму, дапамаглі.

Ды ці толькі Несцярэнка дзякуе жонсавету? А маці Лёні Князіка — работніца мотавелазавода стала звычайным звяртацца за дапамогай і парадай у жонсавет.

— Чаму б нам бацькоўскі сход не арганізаваць? — прапанавала аднойчы старшыня жонсавета Антаніна Васільеўна Вейнер. — Запросім дырэктара школы, бацькоў. Няхай пагутараць аб выхаванні дзяцей у сям'і і школе.

Чырвоны куток быў перапоўнены. Лекцыя зацікавіла бацькоў і яны ад душы дзякавалі лектару. А калі ўсе падняліся са сваіх месцаў, на сцэну выйшла стройная дзяўчына з чырвоным галштукі і гучна аб'явіла:

— Таварышы бацькі! Пачынаем канцэрт дзіцячай мастацкай самадзейнасці.

Калі разыходзіліся пасля канцэрта, было ўжо цёмна. Па мокраму асфальту светлымі плямамі расплываліся жоўтыя блікі ліхтароў. Антаніна Васільеўна развіталася з таварышамі і хутка пайшла дадому. Калі павярнула за вугал, пачула за спіной нейчыя паспешлівыя, цяжкія крокі.

— Таварыш Вейнер, адну хвілінку, — паспешліва загаварыла поўная, захутаная ў белую шарсцяную хустку жанчына. — Пагаварыць з вамі трэба. Хацела ўдзень забегчы, ды ўсё часу не было. А справа, памойму, вельмі сур'ёзная.

Антаніна Васільеўна замарудзіла крок.

— Слухаю вас. Гаварыце, калі ласка. Нам па дарозе?

— Амаль, — кінула жанчына і пайшла побач. — Я наконт суседкі, Ганны Ва-

Актывісткі і члены жонсавета Мінскага мотавелазавода. Злева направа: свідравальшчыца М. Яфрэменка, хатняя гаспадыня М. Матусевіч, старшы інжынер В. Анішына, пенсіянерка Н. Пярова, старшыня жонсавета А. Вейнер, канструктар А. Шапіра і работніца аддзела кадраў А. Бандарчык.

сільеўны Кавалёвай. Яна на пенсіі зараз і вось захварэла. Ляжыць адна, няма каму нават па лякарства схадзіць. Я, вядома, дапамагаю, ды мала. Сям'я на плячах — трое дзяцей і маці старэнькая. Параілася з мужам, а ён гаворыць: у жонсавет схадзі.

На чарговым пасяджэнні савета Антаніна Васільеўна гаварыла, што клопаты аб пенсіянерах жанчыны павінны ўзяць на сябе. Трэба наведваць усіх пенсіянераў, даведацца, як яны жывуць і каму якая патрэбна дапамога. Добра было б да гэтай справы школьнікаў прыцягнуць.

Ганна Васільеўна Кавалёва нічога не ведала пра гэтую размову. Таму яна вельмі здзівілася, калі да яе раптам прыйшлі два шустрыя хлопчкі і папрасілі рэцэпт, каб збегчы у аптэку па лякарства, потым дзяўчынкі з суседняй школы памылі пасуду і падлогу.

Нядаўна ў жонсавет завода прыйшла густа спісаная буйным старанным почыркам паштоўка. «Вялікае вам дзякуй, — пісала Ганна Васільеўна, — за клопаты аб людзях. Віншаванне і падарунак да свята атрымала. Вы не ўяўляеце сабе як многа значыць гэта для адзінокага старога чалавека. А між іншым, хіба можна назваць мяне цяпер адзінокай? Яшчэ раз вялікае вам дзякуй, таварышы».

Такія пісьмы ў жонсавет завода прыходзіць усё часцей. У кожным з іх адна думка, адно вялікае і светлае пачуццё — пачуццё глыбокай удзячнасці за дапамогу і падтрымку, за сяброўскую параду і цёплае слова, за сапраўдныя, камуністычныя адносіны да рабочага чалавека.

Пра гэта гаварыла на сустрэчы з работніцамі завода

брыгадзір брыгады камуністычнай працы Марыя Яфрэменка. Па запрашэнню жонсавета на вечар прыйшлі не толькі работніцы, але хатнія гаспадыні і пенсіянеры, вучаніцы старшых класаў і студэнткі, якія жывуць на пасёлку.

— Наша брыгада, — разказвае Марыя, — цалкам жаночая. Працуем мы дружна і заданні зменныя заўсёды перавыконваем. Чаму нам гэта ўдаецца? Таму што дапамагаем заўсёды адзін аднаму, вучымся адзін у аднаго, павышаем веды, авалодаем сумежнымі прафесіямі... Пабывала я нядаўна ў аўтаматычным цэху. Там па ініцыятыве жонсавета спецыяльныя санітарныя пасты арганізаваны. Самі работніцы за чысцінёй на рабочих месцах сочаць, за культурай вытворчасці. Вельмі добрая справа. Мы, па прыкладу аўтаматчыц, вырашылі таксама такія пасты ў сябе стварыць.

— Ты пра хлопца разкажы, якога ваша брыгада ўсынавіла, — папрасіў хтосьці з месца. — Як ён зараз?

Марыя ўсміхнулася, збянтэжана паціснула плячыма.

— Што разказваць? Пра гэта ўжо нават у газеце пісалі. І не ўсынавіла, а проста шэфства ўзяла над хлопчыкам. Гэта называюць яго так — сын брыгады. Раней ён нядобра сябе паводзіў. Урокі прапускаў, хуліганіў. Ну, мы вырашылі перавыхаваць яго. Усёй брыгадай. І перавыхавалі. Зараз ён вучыцца, і мы яго, вядома, не забываем... Можна быць самі мы і не справіліся б, ды жонсавет дапамог.

У адным з нумароў заводскай шматтыражкі надрукавана пісьмо прыбральшчыцы гаспадарчага цэха Матроны Арцёмаўны Петрашкевіч. «Ад усяго сэрца, — пісала Матрона Арцёмаў-

на, — хачу выказаць сваю шчырую падзяку старшыні нашага жонсавета. Я, маці дваіх дзяцей, аказалася ў вельмі цяжкім становішчы. Муж кінуў нас і я засталася адна. І тады на дапамогу мне прыйшлі таварышы з жонсавета. Яны дапамаглі мне грашыма, адзеля і абулі маіх дзяцей, а галоўнае, падбадзёрылі мяне цёплым словам у цяжкую мінуту! Вялікае дзякуй жонсавету за дапамогу і падтрымку...»

Збіраюцца звычайна ў Антаніны Васільеўны. Галоўны металург Мяжынская нецярпліва пазірае на дзверы. Ёй трэба спяшацца — а сёмай гадзіне лекцыя ў інтэрнаце. На строгім касцюме Мяжынскай ззяе ордэн Леніна, у руках — вялікі скрутак чарцяжоў і стосік брашур.

— Дзяўчаты прасілі пра новы ліцейны цэх разказаць, — гаворыць яна. — Дык я чарцяжы захапіла. Каб больш зразумела было.

Потым прыходзіць камсамолка Зіна Каружаль, якая ўзначальвае брыгаду камуністычнай працы, за ёй інжынер Анішына і кантралёр АТК Еўдакімава, прыбральшчыца Беркіна і ўдарніца камуністычнай працы Царук з лакававага цэха, хатняя гаспадыня Матусевіч і пенсіянерка Пярова.

— Пачнём? — пытае Антаніна Васільеўна. — Жонсавет у зборы.

У пухлай папцы — заявы. Іх вельмі многа. Работніцы просяць дапамагчы ўладкаваць дзяцей у сад і яслі, атрымаць пудёўкі ў дом адпачынку, пішуць пра работу дамавой кухні і сталовай, пра тое, што сям-там парушаецца тэхніка бяспекі.

Пасля разбору заяў абмяркоўваецца план работы. Інжынер Анішына прапануе правесці ў бліжэйшы час расшыраную нараду вытворчай камісіі жонсавета з маладымі работніцамі. Неабходна таксама наведваць яшчэ раз сем'і пенсіянераў, арганізаваць культпаход хатніх гаспадынь у музей гісторыі Айчыннай вайны, правесці работу санітарных пастоў.

За акном гусцей змрок. Пасяджэнне жонсавета падыходзіць к канцу. Тацяна Якаўлеўна Мяжынская спяшаецца — ёй трэба яшчэ забегчы ў бібліятэку. Зіна Каружаль ідзе на заняткі, Ганна Царук — у цэх. Яна сёння працуе ў другую змену.

Вейнер, Пярова і Матусевіч выходзяць разам. Яны ідуць да Кавалёвай: трэба ж наведваць пенсіянерку, даведацца аб яе здароўі.

Р. СЯМЁНАЎ

г. Мінск.

ВЫХАВАННЕ ХАРАКТАРУ

НЯДАУНА ў адзін з вечароў мы сядзелі ў канцылярыі калгаса імя У. І. Леніна, што на Капыльшчыне, і вялі гутарку пра Пленум ЦК КПСС. Гістарычныя пастановы Пленума, а таксама прамова Мікіты Сяргеевіча Хрушчова зрабілі моцнае ўражанне на хлебарабаў арцелі. Відаць было, што гэта — галоўная тэма ўсіх размоў на вёсцы. Людзі бачылі ў рашэннях Пленума свой заўтрашні дзень, праграму свайго жыцця.

— Здаецца ж, нядрэнна папрацавалі ў леташнім годзе, больш 300 цэнтнераў малака і 70 цэнтнераў мяса далі на сто гектараў зямель. А вось прачытаў прамову Мікіты Сяргеевіча і ясна адчуваю: мала зрабілі, — гаварыў старшыня калгаса Іван Мацвеевіч Лаўруковіч.

У пакой увайшла невысокага росту светлавалосая дзяўчына. Ці то ад быстрай хады, ці мо' ад сцюдзёнага ветру шчокі яе палымнелі чырванню. Здавалася, сама маладосць, сіла, здароўе завіталі ў хату. Усе прысутныя павярнулі галовы ў бок дзяўчыны. Яна заўважыла гэта і засаромелася. І каб хутчэй выйсці з няёмкага становішча, паспешліва загаварыла:

— У нас сёння будзе сход на ферме, Марыю Аляксандраву Давыдоўскую на работу прымаць будзем. Дык можа і вы, Іван Мацвеевіч, папрысутнічалі б?

— А калі ў вас пачнецца сход? — спытаў Лаўруковіч.

— Адразу ж пасля вячэрняга дадання кароў, — адказала дзяўчына. Яна гэтак жа ціха, як і ўвайшла ў пакой, без шуму зачыніла за сабой дзверы.

— Марыя Мікалаева Давыдоўская, — паказваючы на дзверы, сказаў старшыня, — лепшая даярка з фермы камуністычнай працы. Між іншым, студэнтка Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута. Летась ад кожнай каровы на гэтай ферме было надоена па тры тысячы кілаграмаў малака. А сёлета дзяўчаты далі слова надаць па 3.260.

З дзевяці дзяўчат, працуючых на ферме, чатыры Марыі Давыдоўскія. І калі хочаць сказаць пра поспехі той ці іншай Марыі, мусяць сказаць, чыя яна дачка — Мікалая, Івана, Ціхона, Аляксандра. Астатнія даяркі: Ганна Буткевіч, Аляксандра Каляда, Тацяна Лінік, Роза Выглоўская і Валянціна Драбушэвіч. Самай старэйшай з іх — Марыі Мікалаевай — 24 гады і самай маладой — Ганне Буткевіч — 17.

Рознымі шляхамі прыйшлі яны на ферму. Марыя Мікалаева яшчэ і цяпер памятае той летні сонечны дзень, калі яна выйшла з педінстытута імя Максіма Горкага. Толькі тады той дзень не здаўся ёй такім сонечным, ясным. Пахмурна было ў яе на сэрцы — не набрала патрэбных балаў і ўшчэнт разліцеліся ўсе яе мары аб вучобе ў вышэйшай навучальнай установе. Здавалася, і месца ў жыцці больш няма. Некалькі дзён зусім з хаты не выходзіла, саромелася людзям у

вочы зірнуць. «Няўдалая студэнтка», — дакарала яна сябе. А выйшла на вуліцу і нос у нос сутыкнулася са старшынёй калгаса, сваім колішнім настаўнікам, былым дырэктарам школы. Той нібы нічога не ведаў, жартаўліва, як заўсёды, прывітаўся, а пасля сур'ёзна сказаў:

— Зайдзі заўтра ў канцылярыю, хачу з табой параіцца наконт адной вельмі важнай справы.

Калгасны статак папоўніўся цялушамі буралатвійскай пароды, а вось даглядаць іх не было каму. Іван Мацвеевіч прапанаваў Марыі ўзяць некалькі цялушак, каб потым укамплектаваць з іх групу кароў.

Марыя маўчала. Яна не ведала, што адказаць, згадзіцца ці не? І як бы не заўважаючы яе ваганні, нібы паміж імі ўсё ўжо дамоўлена, Іван Мацвеевіч спытаў:

— А каго б ты яшчэ параіла ўзяць даяркамі?

— Марыю Іванаву і Марыю Аляксандраву Давыдоўскіх, — адказала яна. Гэтых дзяўчат яна добра ведала — разам вучыліся ў школе. Ведаў іх і сам Лаўруковіч, але папрасіў Марыю:

— Дык ты пагутары з імі наконт фермы.

Праз некалькі дзён дзяўчаты ўжо даглядалі цялушак, а хутка і прымалі першыя ацёлы.

Неяк здарылася само сабой, што пажылыя даяркі пакінулі ферму, а на іх месца прыйшла моладзь — былыя выпускнікі школы. Ганна Буткевіч замяніла сваю маці. Загадчыкам маладзёжнай фермы праўленне калгаса прызначыла Яўгена Адамовіча, таксама былога дзесяцікласніка. І калі па пачыну камуністаў і камсамольцаў дэпо Масква-Сарцірвачная Маскоўска-Казанскай чыгункі — таго дэпо, дзе ў маі 1919 года быў арганізаван першы камуністычны суботнік, — па краіне пакацілася хваля спаборніцтва за званне брыгад і ўдарнікаў камуністычнай працы, калектыву фермы аднадушна рашыў таксама змагацца за гэтае высокае званне.

Але не ва ўсіх хапіла вытрымкі, сілы, каб пераадолець тыя цяжкасці, што заўсёды вельмі адчуваюцца пры пераходзе ад школьнай парты да самастойнай працы. Было і такое. Марыя Аляксандрава ўжо на другі тыдзень з плачам заявіла, што яна няздатна працаваць даяркай. Сяброўкі як маглі дапамагалі ёй, але старанне іх было дарэчным. Марыя адна вырасла ў бацькоў і не была прывучана да фізічнай працы. І калі першае цяля, што нарадзілася ў яе групе, захварэла і праз некалькі дзён пала, дзяўчына не вытрымала, пакінула ферму.

І вось прайшло больш года. Шмат перадумала за гэты час Марыя Аляксандрава. Яна зразумела, што не можа працаваць на другім участку, не можа абысціся без цёплага таварыскага слова, без той штодзённай сяброўскай увагі, якой акружаны кожны ў калектыве работнікаў фермы камуні-

стычнай працы. Калі неяк Марыя Ціхонава прастудзілася і захварэла, дык даяркі ўсёй фермай наведвалі яе, насілі падарункі, даглядалі і даілі яе кароў. І ніхто не захацеў за гэта прыпісаць сабе нават соткі працадня.

А як яны клапацяцца аб маленькай дачцы Валі Драбушэўскай! Заўсёды, калі бываюць у горадзе, прывозяць ёй падарункі. Даярак з фермы камуністычнай працы разам бачаць і ў кіно, і ў бібліятэцы, і на танцах, і на канцэртах мастацкай самадзейнасці. У іх хапае часу і для плённай працы і для разумнага адпачынку.

Гэта бачыла Марыя Аляксандрава і сэрцам цягнулася да дзяўчат, у родны ёй і блізкі калектыв. Яна не раз прасіла ўжо старшыню калгаса паслаць яе працаваць даяркай, але той заўсёды адказваў, што гэтае пытанне могуць вырашыць толькі самі дзяўчаты. І вось цяпер яна наважылася і прасіла дзяўчат зноў прыняць яе ў свой калектыв.

...У чырвоным кутку фермы ўжо сабраліся ўсе даяркі. Яўген Адамовіч прачытаў заяву Марыі Аляксандравай, а пасля папрасіў дзяўчат выказацца наконт яе просьбы вярнуцца на ферму.

— А на колькі дзён яна хоча ўладкавацца даяркай? — з'едліва кінула Марыя Іванова.

Марыя Аляксандрава густа пачырванела і ціха-ціха сказала:

— І табе не сорамна так гаварыць, Марыя?

— Паглядзіце вы, людзі, яна кінула ферму ад таго, што запэкала пальчыкі, а мне павінна быць сорамна? — здзівілася Марыя Іванова.

— Я думаю так, дзяўчаткі, — устала Марыя Мікалаева. — Мы возьмем у свой калектыв Марыю Аляксандраву. Я пераканана, што яна болей не паўторыць сваю памылку.

— А чым жа гэта ты дакажаш? — не здавалася Марыя Іванова. — Можа за яе паручыцца?

— Я за яе паручуся! — неспрытна гучна сказала заўсёды ціхая Марыя Ціхонава.

— Хай ідзе да нас у калектыв! — неяк разам загаманілі дзяўчаты. — Марыя Аляксандрава болей нас не падвядзе.

— Не падвяду, дзяўчаткі! — павесялеўшы, Марыя Аляксандрава смела паглядзела сяброўкам у вочы. — Чэснае слова.

— Рашэнне цяпер за праўленнем калгаса, — зірнуўшы на старшыню, сказаў Яўген Адамовіч.

— Я мяркую, што праўленне падтрымае вас, — адказаў Лаўруковіч.

— Дзяўчаткі, ды мы ж у кіно спазнімся! — зірнуўшы на гадзіннік, спыхаўшыся Марыя Іванова. — «Балада пра салдату» — цудоўны фільм!

Даяркі чародкай выпыхнулі на вуліцу і ўжо адтуль даносіліся іх звонкія галасы.

— Неспакойныя сэрцы ў нашых дзяўчат, — прыслухоўваючыся да гутаркі даярак, сказаў старшыня. І ў яго голасе адчувалася бацькоўская пяшчота.

С. ПРОЦЬКА

ШЧАСЛИВЫЯ тыя мінулы, калі да чалавека прыходзіць мара. Імклівая ў палёце, яна адкрывае дапытліваму людскому позірку акно ў светлае заўтра. Тады больш упэўненым становіцца крок да жаданай мэты і натхнёнай працы. Успамінае часам камсамолка Марыя Канцавая, як некалі адкрыта зайздросціла майстэрству механізатараў. Вось бы трактарам апрацоўваць кукурузу! Ручная матыка набіла не адзін мазоль на старанныя жаночыя рукі. Кланяйся кожнаму кукурузнаму гнязду, калі ў цябе на ўзбраенні толькі жалезная матыка.

Восем гектараў кукурузнай плантацыі — 160 тысяч гнёзд. 160 тысяч «паклонаў». Калі нават размеркаваць іх пароўну паміж дванаццацю калгаснікамі звяна, то на кожную прыпадае амаль па 13 з палавінай тысяч. Гэта толькі напісаць проста. А да любога кукурузнага гнязда даводзілася варочацца па тры-чатыры разы за лета.

Задумваліся дзяўчаты: як аблегчыць сваю працу? Той жа колькасцю, а магчыма і меншай, спраўляцца з работай на яшчэ большым масіве. З кожным годам пашыраліся пасевы кукурузы. На дапамогу жанчынам прыйшла тэхніка. На кукурузным полі пачалі працаваць трактары. У першы год трактарыст Сяргей Прынц здолеў з трыма сваімі сябрамі, працуючы попеч з калгаснікамі, добра апрацаваць кожную сцяблінку. Ураджай знялі па 800 цэнтнераў з гектара. А наступнай восень прынесла новую перамогу. Больш 1100 цэнтнераў быў сярэдні збор кукурузных сцяблоў і пачаткаў з гектара.

Але чым вышэй гара, тым цяжэй узбірацца да яе вяршыні. Не ўсё ішло гладка. Не абышлося без памылак і непрыемнасцей. Наперакор усяму моцна дабівалася свайго Марыя Канцавая. Сабрала яе звяно ў 1959 годзе з гектара па 1210 цэнтнераў зялёнай масы. Высокай узнагародай — ордэнам Леніна было адзначана яе выдат-

Сто сорок рук Марыі Канцавой

нае майстэрства, а ў мінулую восень сабраны ўраджай яшчэ вышэйшы на 100 цэнтнераў і ўжо не на 15, а на 25 гектарах.

У сельгасарцелі «Орша» яшчэ добра памятаюць тыя дні, калі ў гарачую пару сенакосу перасяляліся на лугі ўсе калгаснікі паляводчых брыгад. Працавалі з раніцы да позняга вечара. І ўсё ж на скупых, паўгалодных рацыёнах знаходзіліся каровы да вываду іх на пашу. Цяпер адно звяно кукурузаводкі Марыі Канцавой дастаткова назапасіла сіласу, лічы, на дзве сотні кароў. Па максімальных заатэхнічных нормах! Прытым куды танейшага сярод іншых аршанскіх калгасаў. Таму што рашаючае слова ў дасягнутай перамозе належыць механізацыі.

Поспехі кружаць таму-сяму галаву, але гэтай хваробе не паддалася маладая кукурузаводка. Усё часцей дзяўчына думала пра сваю будучыню. Ці знойдзе яна сваё месца ва ўмовах поўнай комплекс-

най механізацыі? Няўжо так і прыйдзеца дарэмна прападаць накупленаму гадамі вопыту? Хоць гэта і не проста, магчыма трэба асвоіць трактар і сесці за яго руль?

Марыя ведала — трэба ісці ў нагу з патрабаваннямі жыцця. Усё часцей, выкраіўшы вольную гадзіну, уважліва прыглядалася яна, як працуюць механізатары. Вечарамі ж сяброўкі бачылі разгорнутыя на сталыя кніжкі аб машынах.

— Навошта гэта табе? — дапытвалася цікавая Валя Акімава.

— Можна і спатрэбіцца, — нешматслоўна адказвала Марыя.

Яшчэ як спатрэбілася. Марыя добра ведала, што багаты ўраджай кукурузы трымаецца на шчодрай запраўцы палёў угнаеннямі, апрабраванай мясцовай практыкай прагрэсіўнай аграэхніцы і звязаным адзіным ланцугом стройным комплексам машын. Яна прыйшла да цвёрдага пераканання, што справа выйграе толькі тады, калі звяжучь усё гэта разам адны ўмельныя рукі звеннявой. Сёлетнюю зіму не патраціла яна дарэмна. Настойліва пераадольвала старонку за старонкай падручніка па трактарнай справе. І пераконвалася — «моцны арэшак», але раскусіць яго трэба. Наўрад ці лягчэй было, калі, застаўшыся сіратой, яна, не ўступаючы ў працы дарослым калгасніцам, працягвала вучобу ў школе. І яшчэ больш умацоўвалася ў сваім намеры — сустрэць вясну трэцяга года сямігодкі вельмі важным механізмам звяна.

— Кукурузаводкі — на трактар! — абляцеў яе заклік усю Аршаншчыну.

Крылаты, добры пачын. Вось ужо не толькі ў аршанскіх калгасах, а па ўсёй Віцебшчыне, у Брэсцкай, Гродзенскай абласцях падалі свой звонкі голас маладыя кукурузаводкі, захопленыя яе высякародным прыкладам. Яны становяцца падмайстрамі ў вопытных трактарыстаў, ідуць у вучэбныя аўдыторыі школ механізацыі. У Бабініцкай школе механізацыі вучыцца цяпер і Марыя Канцавая. Парадуемся яе першым поспехам на новым полі дзейнасці! Калі вясна ўступіць на кукурузнае поле, яны ўвасобацца ў смелыя, творчыя справы. Падлічыла Марыя: ні многа, ні мала — 70 калгасніц замяніць яе механізаваны аграгат на кукурузнай плантацыі. 140 рабочых рук! Не вагаючыся ўзяла яна сацыялістычнае абавязацельства вырасціць у гэтым годзе ўраджай кукурузы па 1400 цэнтнераў на стогектарным масіве. Гэта будзе працоўны падарунак кукурузаводкі-наватара XXII з'езду КПСС.

М. КАЧАВЫ

Аршанскі раён.

Калгас «Савецкая Беларусь» Мастоўскага раёна атрымаў летась на кожны 100 гектараў сельгасугоддзяў па 434 цэнтнеры малака. Сёлета жывёлаводы вырашылі давесці выхад малака да 510 цэнтнераў.

На здымку: загадчык фермы № 2 камуніст Н. Я. Новік праводзіць гутарку з даяркамі. Ферма змагаецца за званне калектыву камуністычнай працы.

Фота А. Перахода

Ві першы раз у ціх залах мастацкага музея. Мяккае святло, прыгожая і скромная мэбля, прастор. У прадуманым парадку вісяць маляўнічыя палотны. Вас ахоплівае адчуванне ўрачыстасці і, што граху таіць, некаторай няёмкасці — вы ж яшчэ мала ведаеце мастацтва.

Пачынаеце бегла праглядаць карціны. Іх шмат. Магчыма, вы вельмі спяшаецеся, уперадзе анфілада залаў і хочацца паспець як мага больш убачыць. Не спяшаіцеся! Недалёка ад вас бойкі малады чалавек гучным шэптам павучае сваіх «адсталых» прыяцеляў. А ў вас пакуль уласнай думкі яшчэ няма — і вы міжволі пачынаеце прыслухоўвацца: «Гэта здарова», «гэта дрэнна», «а гэта слазутасць».

Са здзіўленнем і зайздрасцю вы глядзіце — не, не на карціны, на аракула, які безапеляцыйна разважае аб мастацтве. Ах, вы так мала ведаеце!

І ўсё ж мы вам раім угледзецца ў карціны, палатно само больш скажа, яно авалодае вашымі пачуццямі і, хто ведае, пасля некалькіх наведванняў музея ў вас пачне выпрацоўвацца свая думка, вы навучыцеся захапляцца прыгожасцю формы, здзіўляцца майстэрству перадачы думак і пачуццяў.

У першую чаргу ваша вока прыцягнуць найбольш маляўнічыя палотны, і, сапраўды, сярод іх вы знойдзеце шмат цудоўных, радасных работ, гэтыя карціны вы ўспрымаеце, як свята, яркае свята колераў.

Але не заўсёды прыгожасць трубіць у фанфары — паспрабуйце разгледзець яе ў больш простых і скромных рэчах, якія не ашаламілі вас ні размерам, ні мноствам фарбаў.

Памятаеце «Алёнушку» М. Васнецова? Павіліны помніць, з гэтай карціны ёсць мноства рэпрадукцый. Давайце разам разгледзім яе. Карціна невялікая па фармату, вельмі стрыманая па колеру, паэтычная і шчырая.

Задзіўна пераказаў Васнецов вядомую народную казку. На заізмшэлым камені над лясной рачулкай сядзіць Алёнушка, бедна апранутая, у сутнасці непрыгожая сялянская дзяўчына.

Але ўнутраная душэўная прыгожасць, шчырасць яе го-ра, падкрэсленыя мастаком, надаюць вобразу выключную паэтычнасць.

У гэтым выявілася народнае разуменне характа, як душэўнага характа. Тут прыгожае — гэта сумленнае, добрае, справядлівае.

Задзіўна намаляваны глупхі лясны куток. Цішыня, журботная задуманнасць пачатку восені, залатыя лісточкі, якія ўпалі з тонкіх асінак. Пейзаж

ЧАРОЎНЫ СВЕТ

Ф а р б а ў

рэальны і разам з тым таямнічы, такімі народ уяўляе сабе «гіблыя месцы».

Смутае Алёнушкі і ціхае завяданне прыроды зліваюцца ў адзін настрой. Карціна намалявана ў жывапіснай манеры, дзе на першым месцы мяккая сувязь фарбаў, абагуленая танальнасць (няма рэзкага кантраснага святасця, неспакойных стракатых плоскасцей). Жывапіс перадае нібы жывую прыроду, яе вільготнасць, паветра, стан.

Скромная, цудоўная «Алёнушка» зрабіла вялікі ўплыў на многіх мастакоў, якія працавалі над «пейзажам настрою».

Мы адзначылі, што ў «Алёнушцы» жывапіс перадае нібы жывую прыроду. Але сродкі мастацтва бязмежныя, і кожны мастак выкарыстоўвае тыя з іх, якія лепш за ўсё перадаюць

яго задуму, яго ўспрыняцце свету.

Давайце разгледзім некалькі работ выдатнага савецкага мастака Сямёна Афанасьевіча Чуйкова, кіргізскія і, асабліва, індыйскія работы якога прынеслі яму сусветную славу.

Тры карціны індыйскай серыі — «Вячэрні роздум», «Песня кулі», «Мірныя будні» вылучаны на атрымманне Ленінскай прэміі. Яны звязаны паміж сабой агульнай тэмай — тэмай мары, мары аб далёкай цудоўнай краіне, тэмай легендарнай Індыі.

Асляпляльнае святло, знямогае ад гарачыні неба, выпаленая зямля. Пустыня? Не, вузкая гарадская вулачка. І ўсё-такі вострае адчуванне пустыннасці. Жанчыны прамыя і стройныя, захутаныя ў яркае

Працягваем размову аб прыгожым

адзенне, вядуць ля калодзежа мірную гутарку.

Сонца выбельвае фарбы зліваючы ў перламутравы тон і гарчае неба, і радасныя жоўтыя, і сакавітыя ліловыя плямы адзення, і слепацыя блікі на гарлачыках. І хоць у карціне «Мірныя будні», аб якой ідзе гутарка, няма вонкавага дзеяння, мы адчуваем характаво душэўнай чалавечай блізкасці, падзіцячаму адкрытага, шчырага сэрца індыйскага народа.

Вось перад намі «Вячэрні роздум». Тры жанчыны, размясціўшыся ля ўваходу ў дом, дзверы якога насцеж расчынены, сабраліся, каб падыхаць вячэрняй прахалодай. Дзве з іх трымаюць дзяцей, маладая дзяўчына глядзіць удалачынь. У кожнай свая думка, свой унутраны погляд. Карціна дзейнічае на нас як нейкая далёкая музыка.

У процівагу васняцоўскай «Алёнушцы» тэма ўвасабляецца тут агульнай кампануючай фігур, размяшчэннем вялікіх колерных плям. Усе фігуры вытрыманы амаль у адной плоскасці. Мастак не падкрэслівае перспектывага аддалення, адчыненыя дзверы не запрашаюць глядача ўнутр, а сустракаюць яго цёмнай. Прыступкі ганка амаль у адной плоскасці са сцяной. Тонкая гама сініх, шэрых, фіялетава-голубых колераў і дэкаратыўны ўдар аранжавай плямы, спакойныя, спадаючыя лініі — усё гэта перадае настрой мастака, прыгожасць легенды і мары.

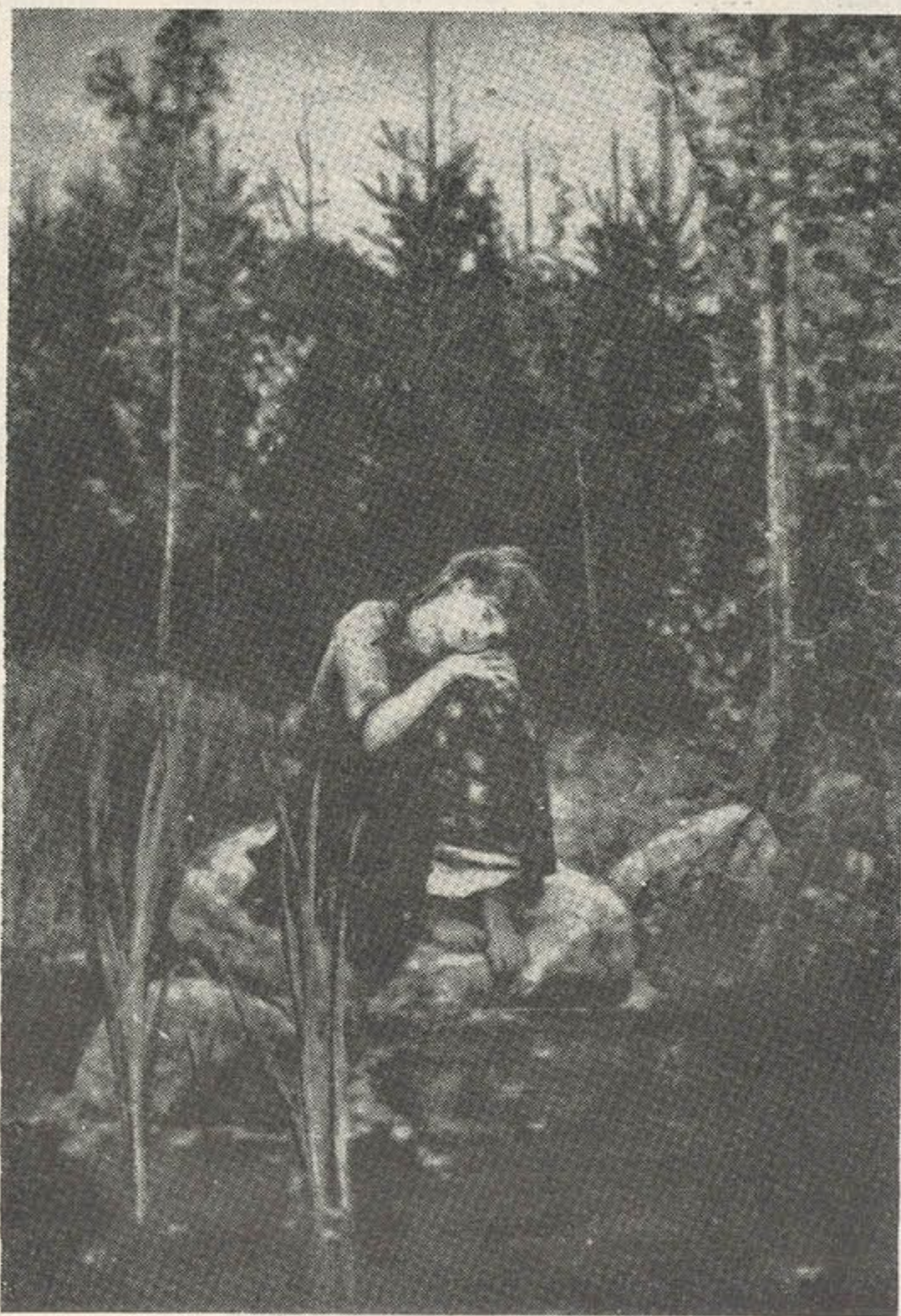
«Песня кулі» — карціна тако ж настрою. Уся ўвага тут сканцэнтравана на тварах герояў. «Мне здавалася, — пісаў Чуйкоў, — што ў песні, якую іграе кулі, гучыць мара аб светлай будучыні і ўспаміны аб далёкіх і слаўных вяках яго радзімы». Кулі і яго сяброўка — гэта вобраз Індыі наогул, гэта яе абуджэнне, мара аб шчасці.

У гісторыі сусветнага мастацтва Усход не раз захапляў мастакоў, але захапляў перш за ўсё сваёй маляўнічасцю. Савецкі мастак убачыў у Індыі іншае — ён пастараўся разгадаць характар народа, яго душу. І цудоўныя карціны Чуйкова — гэта выяўленне гуманізму, павагі да мудрага народа, нават улюбёнасці ў яго.

Мы не выпадкова выбралі гэтыя прыклады — работу Васнецова (1881 год) і карціны нашага сучасніка Чуйкова. Іх раз'ядноўвае манера — мова жывапісу, кампазіцыйны прыём, але аб'ядноўвае летуценнасць з адценнем смутку ў аднаго і светлай надзеі ў другога.

Гісторыя жывапісу багата

В. М. Васнецов. «Алёнушка». 1881.

С. А. Чуйкоў. «Вячэрні роздум».

прыкладамі карцін вялікага грамадзянскага гучання, глыбокіх чалавечых пачуццяў. Кожная нацыянальная школа жывапісу раскрывае ўсё лепшае, што ўласціва яе народу.

Цудоўны жывапіс! Вялікая сіла яго грамадскага ўздзеяння. Нездарма лепшыя творы яго прабілі, падобна да бамбукавага сцябла, паталкі вякоў.

«Сіксцінская мадонна» Рафаэля — ідэал чыстай мацярынскай любові — стаіць у вяках перад здзіўленым поглядам чалавека побач са сваёй скульптурнай сястрой — Венерай Мілоскай, сімвалам гармоніі, жаночай прывабнасці і хараства.

Многія палотны абуджалі сацыяльную і нацыянальную самасвядомасць прыгнечаных, дапамагалі чалавеку ў яго мужнай барацьбе за свабоду.

Палымяныя рэвалюцыйныя карціны Э. Дэлакруа, «Бурлакі», «Не чакалі», «Адмаўленне ад споведзі» І. Рэпіна, «Расстрэл дэманстрацыі» С. Іванова і мно-

гія іншыя зрабілі добрую паслугу рэвалюцыйнаму руху.

Цудоўныя пейзажы Левітана, Саўрасава, Куінды дапамагалі рускаму чалавеку ўбачыць ва ўсім харастве родную прыроду.

Для вас, дарагі глядач, усё ўперадзе. Расшырайце круггляд, любоўна вывучайце гісторыю мастацтва. У вас з'явіцца здольнасць да пошукаў новага, свежага, здольнасць знаходзіць прыгожае не толькі там, дзе гэта апрабавана аўтарытэтамі. Эстэтычна развіты чалавек валодае ўнутранай свабодай выбіраць тое, што яму па густу, і разам з тым з павагай адносіцца да густаў іншых. Чым багацей душэўны свет чалавека, тым мацней чалавек. Трэба зрабіць усё магчымае, каб унутраны свет савецкага чалавека стаў больш багатым, шырока адкрытым да пазнання жыцця і яго хараства.

Ю. ПУЧЫНСКІ

Канстанцыя БУЙЛА

У лесе

Нешта звонкае, звонкае, звонкае,
Што, як песня, ўлівалася ў душу,
Аказалася тонкай сасонкаю
Паміж елачак быццам заснуўшых.
Меднастолая, ўзняла высока
Кучаравыя, тонкія вецці,
Каб іх песціў ўсхваляваны вецер
На прырне пухавой аблокаў.
Хіліць гібкая стан свой прыгожы,
І шуміць, і шуміць, і спявае...
А над ёй хмаркі лёгкія таюць,
Каб не засціць ёй сонейка, можа!
І мне сняцца далёкія годы,
Дні дзяцінства. І вёсны і зімы —
Цёмны бор наш... і край мой любімы,
І краса яго дзіўнай прыроды.

Вясна

Вясна пяе. Гамоняць ручаі.
Шуміць вада, сплываючы у долы.
Мы ідзем з табой на поле — удваіх...
Прыемны нам вады разгон вясёлы.
Дзень ярыцца. На схілах поля снег
Прытоіўся. Ляжыць сцягнелай глыбай.
Не кінецца ў вочы нам агрэх,
Мы ж тут з табой ўзнялі ўзмёту скібы.
Яны набраклі талаю вадой,
Ляжаць. Чакаюць нашых рук і сонца...
Вясна ідзе! Што дзень, то больш слядоў
Яе відаць па ўсёй, па ўсёй старонцы.
Яна пяе, звініць, шуміць, цячэ,
А нам гучыць — быццам кахання песня.
Ці нам не рана, любі мой, яшчэ,
Уступаць у наша шчаснае прадвесне!
Не! Вочы зорна свецяцца твае...
А свежы вецер студзіць нашы губы...
Якое шчасце нам вясна дае,
Вясна юнацтва, маладосці, любі.

У старасці

І ў старасці — покуль пачуцце любі
У сэрцы жыва — любі і адважна жыві,
Працаваць да канца, і бязмерна любіць
Свой народ — гэта значыцца жыць.
Калі любіш Радзіму і родны народ,
Крылі хоць і слабыя, а рвуцца ў палёт.
Песня — хвалю гарачую ўзняўшы у крыві —
Льецца у словы! Вось, тым і жыві!
Ты душу сваю песняй гарачай будзі!
Старасць будзе старацца яе астудзіць,
Толькі ёй перашкодзіць жар шчырай любі.
Дык спявай і жыві!

ЮНЫЯ ПАВАРЫХІ

І ДА ЧАГО няўдала сёння ўсё складаецца. Як знарок. Проста з ног збіліся дзяўчынкі. Падумаць толькі — ужо адзінаццатая гадзіна, хутка госці наляцяць, а ў іх яшчэ нічога не гатова. Проста бяда ды і толькі. Ну, гэта вядомая справа, заўсёды так бывае, калі хто-небудзь чужы сядзіць і назірае ды ўсё ў кніжачку запісвае. Пасля напіша немаведама што. Ну, і няхай. Усе ведаюць, што дзяўчынкі з пятага «Б» лепшыя кулінары ва ўсёй Гарадзейскай сярэдняй школе. А што сёння замінка выйшла, ну дык што ж, гэта з кожным можа здарыцца.

Ой, ужо шэсць мінут на адзінаццатую, нават сем!.. Не паспеем. І ўсё з-за пары цыбулін. Не, як вам гэта падабаецца — забыцца пра цыбулю. Нішто сабе кухаркі! Забыцца пра цыбулю. А што ж гэта за пельмені без цыбулі? Кожная кухарка ведае, што без цыбулі і перцу пельмені не пельмені. І калі яе Ганка прынясе, тую цыбулю? Ужо дваццаць мінут прайшло, а яе няма і няма. Вада ў катле кіпіць, цеста амаль ва ўсіх гатова, а фаршу няма. Ганкі няма з цыбуляй — і фаршу няма.

А Яніна Аляксандраўна — настаўніца дамаводства — толькі смяецца:

— Ды не хвалюйцеся ж, дзяўчаткі! Часу яшчэ шмат.

І вось адчыняюцца дзверы і ў кухню ўбягае Ганка, расчырванелая, з вялізным вянком цыбулі на шыі. Нарэшце так!.. Быццам гара з плеч звалілася ва ўсіх!

— Навошта ты столькі прынесла? — пытае ў Ганкі Яніна Аляксандраўна, памагаючы ёй зняць ватую.

— Няхай будзе... на запас. Мамка дала, — ледзь вымаўляе Ганка.

— Надзявай хуценька фартушок ды бярыся рыхтаваць фарш. Зоя табе паможа.

У кухні на некалькі мінут усталёўваецца цішыня.

— Ты што робіш, Ала? — спыняецца настаўніца каля аднае з вучаніц. Ала старасца. Белая хусцінка з'ехала ў яе на правае вока, лоб спацеў. — Ці ж так месяц цеста. Ты стамілася, як на цяжкай рабоце.

— Ой, Яніна Аляксандраўна, калі ж яно ліпне да рук, — ледзь не плача Ала.

— А я вас вучыла, як рабіць: дошку пасыпаць мукой і тады цеста не будзе ліпнуць да рук. Паглядзі, як Рэня гэта робіць.

— У мяне цеста гатова, — ззяе Рэня. — Гэтак добра?

— Добра. Малайчына!

Тым часам з другога канца кухні крычыць Ганка:

— Яніна Аляксандраўна, фарш ужо гатовы. Несці?

— Нясце. Дзяўчаткі, дзяліце цеста і рыхтуйце кружочки пад фарш. Маня і Люда зоймуцца сервіроўкай стала. Усім астатнім рабіць пельмені.

Васемнаццаць дзяўчынак у беласнежных, накрухмаленых фартушках і такіх жа хусцінках цесна абступілі доўгі кухонны стол і завіхаюцца адна

перад адной. Чуецца ўсхваляваны шэпт:

— Ой, дзяўчаткі, многа фаршу, цеста не хопіць.

— Не рабі такіх тоўстых кружочкаў. Трэба эканоміць.

— Ой, зноў бок прарваўся! Што рабіць?

— Адсунься, Ганка! Што ты ўвесь стол заняла!

— Дзяўчаткі, не спрачацца! — уціхамірвае іх настаўніца. — На ўсіх хопіць і цеста і фаршу. І не спяшайцеся, паспееце.

Якая яна заўсёды спакойная, гэтая мілая Яніна Аляксандраўна! Ніколі голасу не павысіць, ніколі не раззлועца. Ды і няма на каго злавацца: усе дзяўчынкі любяць урокі дамаводства і стараюцца адна перад адной — хто хутчэй, хто лепш. А мамы не нахваляцца дома на сваіх дачок. Учора да Яніны Аляксандраўны прыходзіла Ірына мама, ох і хваліла сваю дачушку!

— Якая гаспадыня стала, ды якая ўмелая! Як смачна гатаваць навучылася. І дома за ўсё сама бярэцца: і вокны на зіму заклеіла, і бацьку пінжак пачысціла, усе плямы вывела, адпрасавала, як новенькі стаў. Дзякуй вам за дачку!

А сёння ў пятага «Б» праверачны ўрок па кулінарыі. Дзяўчынкі самастойна гатуюць абед і ўжо не самі частуюцца, як гэта было на мінулых занятках, а прымаюць у сябе гасцей. Вось тут яны і павінны паказаць, чаму навучыліся ў школе.

А хто госці? — Малыя з першага «Б». Сёння іх будуць не толькі частаваць, але і вучыць, як трымаць сябе за сталом.

Вось ужо ўсё гатова: і абед згатаваны, і сталы сервіраваны, усё паспелі і яшчэ добрых дзесяць мінут засталася вольных.

Настаўніца аглядае накрыты стол, хваліць дзяўчынак за іх стараннасць.

У калідоры пачуўся званок. Вялікі перапынак. У сталовую, з шумам і смехам, тупатам, заходзіць чарада гасцей. Гаспадыні, як гэта і належыць, сустракаюць іх каля дзвярэй, вядуць, рассаджваюць за сталамі і падаюць талеркі з супам. Усе ахвотна ядуць. Але самае галоўнае наперадзе. Гэта ведаюць і гаспадыні і госці.

Талеркі апарожнены. Можна несці пельмені. І вось яны ў вялікіх блюдах на сталае ўжо. Гарачыя, запраўленыя растопленым маслам і свежай смятанай. Малыя ўпісваюць іх за абедзве шчакі. Вельмі смачна!..

— Ну як, смачныя пельмені? — пытаецца Яніна Аляксандраўна ў рабят.
— Вельмі! — хорам адказваюць малыя.
Фота І. Каленіка

— Ты не так трымаеш відэлец, — папраўляе Маня непаседлівую дзяўчынку. — Трэба вось так: зубамі ўніз, а то ўкоlesh губу. І не круціся, не матляй нагамі, сядзі спакойна.

— Міша, не кладзі локці на стол, — камандуе Міра.

— Марыська, хлеб трэба адломваць маленькімі кавалачкамі, а не кусаць ад цэлай лусты, — чуецца голас Іры.

— Юрык, ай, Юрык! Ну хто ж гэта выцірае губы абрусам?

Згатаваны дзяўчынкамі абед спадабаўся гасцям. Яны не адмаўляюцца ад дабаўкі, калі гаспадыні прапануюць ім.

Дзінь-дзінь-дзінь! — абвясціў званок канец перапынку. Пара на ўрок.

Адправіўшы малых, дзяўчынкі самі сядоць абедальні і запрашаюць да стала прыезджую гасцю:

— Калі ласка, просім паспрабаваць нашых пельменяў.

Як тут адмовіцца? Трэба ж сказаць: добра ці дрэнна згатавалі.

— Смачна. Вельмі смачна.

Юныя паварыхі чырванеюць ад задавальнення. «Ага! Знай нашых!»

Пасля абеду ў пятага «Б» сёння, якраз дарэчы, вольны час і можна спакойна пасядзець у сталовай, адпачыць і пагутарыць з гасцямі, адказаць на пытанні, што цікавяць яе.

Ці падабаюцца ім урокі дамаводства? О, вядома! Вельмі падабаюцца. Усё, чаму іх тут вучыць Яніна Аляксандраўна Ялтыкова: і як з густам апрацаваць, і як трымаць сябе за сталом і сярод людзей, і як захоўваць гігіену жылля, адзення, і як згатаваць сабе абед — усё гэта трэба ўмець і ведаць кожнаму чалавеку. І шкада, што хлопчыкі не авалодваюць гэтымі ведамі.

Дзяўчынак найбольш захапляе кулінарыя: гэта ж так цікава ўмець згатаваць шмат розных страў, напачы смачных хрушчоў, пірагоў. А ў пачатку навучальнага года, калі пачалі размяркоўваць вучняў па групах, мала хто хацеў ісці ў групу дамаводства. Казалі: «Гэта толькі хатнім гаспадыням патрэбна. Кулінарыя — не прафесія і пэўнага нічога ў жыцці не даць. Вось крой і шыцьце — іншая рэч. Слясарная або сталарная справа — таксама. Можна стаць выдатным фрэзероўшчыкам або майстрам чырванадрэўшчыкам, праславіцца на ўсю рэспубліку. А што кулінар! Падумаеш суп-катлеты!..»

— Можна гэта і праўда? — пытаюць нясмела і зараз юныя кухаркі.

— Не, дзяўчаткі, няпраўда! Кулінарыя — гэта прафесія. Вельмі патрэбная, ганаровая.

Т. ЦУЛУКІДЗЕ

НАВОШТА КАЛЕЧЫЦЬ ДЗЯЦЕЙ?

«Рэлігія — дабро» — гэтыя словы нярэдка даводзіцца чуць ад веруючых, калі яны спрабуюць апраўдваць неабходнасць рэлігійнага выхавання сваіх дзяцей. Чаго толькі не ўкладаецца пры гэтым у паняцце «дабро»! І тое, што рэлігія нібы вучыць «разумна жыць», усяляе ў дзіця «спакой духу», надзяляе яго сціпласцю, паслухмянасцю, павагай і любоўю да людзей, рабіць яго «шчаслівым» і г. д.

Цяжка прымірыць гэтыя «давады» з тым, што адбываецца ў жыцці. Рэлігійныя забавы і прымхі — каварныя і небяспечныя ворагі здароўя дзяцей.

Доказы? Іх безліч.

Першае выпрабаванне, якое рыхтуюць сваім дзецям праваслаўныя веруючыя, — гэта хрышчэнне. Мы не памыліліся, калі казалі «выпрабаванне»: даўно ўстаноўлена, што пасля апускання дзяцей у халодную ваду «святой» купелі ў многіх з іх з'яўляюцца сутаргі, бранхіты, катар страўніка і нават спіннамазгавы менингіт. Усяго толькі адзін звычай, а якія яго вынікі!..

Прыводзячы з сабой дзіця ў царкву, веруючыя прымушаюць яго каштаваць «кроў Хрыстову» з адной лыжкі з дарослымі і іншымі дзецьмі. А калі хто-небудзь з прычашчаючыхся небяспечна хворы? Хіба гэта выключана? Вядома, не. Прыйшоўшы ў царкву здаровым, дзіця нярэдка выходзіць з яе заражаным нябачнымі мікробамі: пройдзе нямнога часу — і хвароба пакладзе яго ў пасцель... Былае ж так, і часта.

З бязлітаснай метадычнасцю і халодным разлікам губіцца здароўе дзяцей і ў час пастоў. Цяжарныя жанчыны, якія захоўваюць пасты і тым асуджаюць сябе на недаяданне, падрываюць здароўе дзіцяці яшчэ да з'яўлення яго на свет. У такіх выпадках многія дзеці нараджаюцца хілымі, нядужымі, фізічна аслабленымі.

Але вось дзіця падрасло. Яго арганізм бурна расце, ён патрабуе сістэматычнага і паўнацэннага харчавання. А бацькі павучаюць: «Мяса і яйкі ёсць грэх; малако піць нельга. Будзь разумнікам — забудзь пра іх!». Добра сказаць «забудзь», калі дзіця прывыкла да ўжывання гэтых прадуктаў і любіць іх. Сама забарона на любімыя стравы здольна выклікаць толькі затоены пратэст і жаданне любым спосабам, нават крадком ад бацькоў, паласавання «забароненымі пладамі».

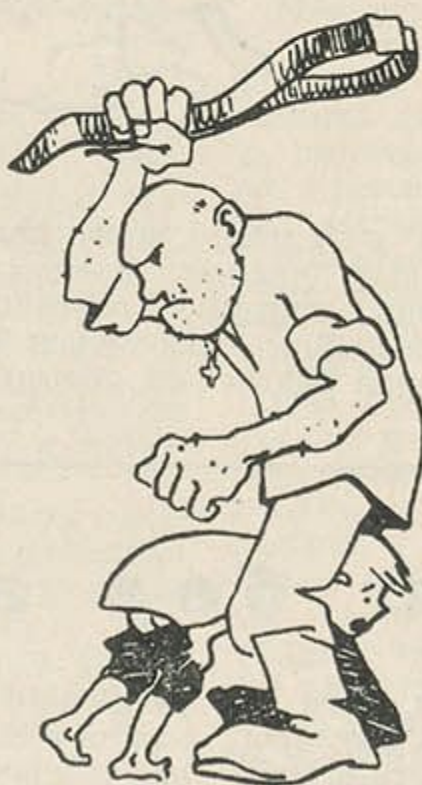
Паводле сведчання многіх людзей, якім у дзяцінстве давялося на сабе адчуць рэлігійны прыгнёт, пасты ўзбуджалі ў іх пачуцці агіды і хваравітага раздражнення. Цяжкія перажыванні, звязаныя з гэтым, самі могуць быць прычынай хваравітага стану дзіцяці.

Пасты працягваюцца доўгі час. У праваслаўных яны займаюць ад 150 да 200 дзён у годзе. Пазбаўляючы ўвесь гэты час дзіця прадуктаў, найбольш багатых пажыўнымі рэчывамі, асуджаючы яго на недаяданне, веруючыя тым самым расстройваюць нармальную жыццядзейнасць дзіцячага арганізма, аслабляюць нервовую сі-

К. БЯЛЯЕУ

стэму, павышаюць успрымальнасць да захворванняў.

Успомнім, нарэшце, колькі трывог і пакут — бяссэнсавых, не апраўданых ніякімі меркаваннямі розуму, — прыходзіцца ў выпадку хваробы перано-

сіць дзецям толькі таму, што іх бацькі-веруючыя звяртаюцца за дапамогай не да ўрачоў-спецыялістаў, а шукаюць яе ў бога і яго служыцеляў на зямлі, у нейкіх «таямнічых» сіл, карыстаюцца паслугамі знахароў, шаманаў і да т. п.

Нярэдка ад такіх выхавальцаў можна пачуць: «Абрадавы бок рэлігіі нас саміх не задавальняе і таму мы не хрысцім дзяцей, не прымушаем іх захоўваць пасты, не звяртаемся ў выпадку іх хваробы да знахароў. Мы бярэм у рэлігіі галоўнае — веру ў бога, а яна вось ужо ніяк не шкодзіць здароўю дзяцей». Разбяромся: ці так гэта?

Перш за ўсё, вера ў бога заўсёды ў нейкай меры спалучаецца з выкананнем устаноўленых рэлігіяй абрадаў. Вядома, частка веруючых зараз адмовілася ад некаторых з іх, найбольш шкодных і «старых». Але, «падчысціўшы» сваю веру, прыстасаваўшы яе да новага спосабу жыцця ва ўмовах нашай краіны, яны тым самым зусім не ліквідавалі зло, якое ўсякая рэлігія тоіць у сабе і якое яна накіроўвае як супраць дарослых, так і супраць дзяцей. Гэта стане відавочным, як толькі мы высветлім уплыў забавы і прымхі на псіхіку дзіцяці.

У арсенале сродкаў, з дапамогай якіх рэлігія ўздзейнічае на псіхіку чалавека, першае месца несумненна належыць страху. Без страху рэлігія — нішто. «Адыміце ў рэлігіі страх, і вы адыміце ў яе веру», — пісаў Дзідро, выдатны французскі філосаф і атэіст.

Страх трымае чалавека ў стане прыгнечанасці і смутку, атручвае яго жыццё пастаяннымі сумненнямі і прадчуваннямі нечаканых бед, якія могуць адбыцца з ім па волі ўсявышняга або дзякуючы падкопам нячыстай сілы. Малючы яму карціны пекла, страшнага суда і да т. п., рэлігія абуджае ў чалавеку хваравітае

ўяўленне, абвастрае пачуццё страху да такой ступені, што яно становіцца неад'емнай рысай яго характару.

У рэлігійным выхаванні існуе цэлая сістэма «педагагічных» мер, спецыяльна разлічаных на ўзбуджэнне страху. Біблія павучае: «Нагібай выю яго в юности, и сокрушай ребра его, доколе оно молодо, дабы, сделавшись упорным, оно не вышло из повиновения тебе». Ёсць веруючыя, якія, следуючы гэтаму ўказанню, раздаюць дзецям кухталі і б'юць іх за ўсялякія «грахі». Пасвавольце дзіця, а яму гавораць: «Бог пакарае!», «На тым свеце будзеш гарэць у агні», «Уначы дамавік украдзе». Некаторыя стараабрадцы па суботах б'юць дзяцей за «грахі», зробленыя імі за тыдзень.

Ёсць, вядома, веруючыя, ад якіх можна пачуць, што яны не займаюцца рукапрыкладствам, гуманна адносяцца да дзяцей. Але ці не грашаць яны супраць свайго сумлення?

Ад веруючых бацькоў або блізкіх людзей дзеці часта даведваюцца пра тое, што нейкія нябачныя і таямнічыя сілы распараджаюцца іх лёсам. Нават рэчы, здавалася б, якія не маюць да іх ніякіх адносін, і тыя здольны так або інакш вызначаць іх удачы і няшчасці. Перабегла дарогу чорная кошка — хутчэй вяртайся, інакш адбудзецца нешта дрэннае; прадказала вяшчунка-зязюля 16 год жыцця — столькі і пражывеш; убачыў у сне, як выпалі ў цябе зубы, — хутка памрэш... Факт, што гэтыя недарэчныя забавы бытуюць сярод часткі нашых дзяцей толькі таму, што імі заражаны бацькі. А забавонныя дзеці няправільна растлумачваюць усе свае ўчынкi.

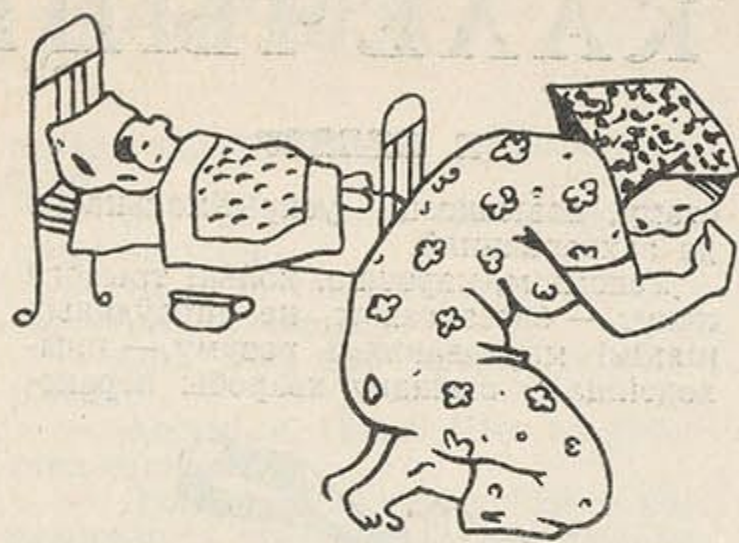
Сярод школьнікаў сустракаюцца такія, хто ставіць у прамую залежнасць ад прыкмет тыя або іншыя поспехі або няўдачы ў сваёй вучэбнай рабоце. Уявіце сабе самаадчуванне вучаніцы, якая, ідучы на экзамен, трывожна пазірае па баках (а раптам дзесьці прытаілася варона, каркне — і ўсё прапала!) і ў памяці прыкідвае, як лепш у класе ля дошкі непрыкметна ўзяць сябе за пятку рукою (гэта, паводле яе паняццяў, абяцае ўдачу!).

Навязваючы дзецям свае рэлігійныя погляды, веруючыя шчыра хочуць выхаваць дзіця сапраўдным чалавекам. Але ці можа стаць сапраўд-

ным чалавек, калі з малых год траўміраваць псіхіку, губіць здаровыя прыродныя задаткі і здольнасці дзіцяці? На што арыентуе рэлігія? На сляпую веру, падаўленне ў дзіцяці творчай работы думкі, на запалохванне дзяцей нябеснымі карамі. Ці трэба прымушаць дзіця верыць у бяздоказныя біблейскія і іншыя паданні? Навошта абавірацца на «страх божы»?

Запытайце ў веруючых: ці ведаюць яны, да чаго прыводзіць страх? Пад яго ўплывам дзеці растуць нервохворымі, забітымі, баязлівымі, з хваравітай успрымальнасцю; ім нярэдка недаступны многія пачуцці светлага і радаснага светаадчування, без чаго дзяцінства — не дзяцінства. Прымушаць дзіця слепа верыць рэлігійным забабонам — значыць сілай ламаць яго прыродны здаровы сэнс, забіваць самастойнасць яго меркаванняў, цікаўнасць і дапытлівасць яго розуму.

Раней, ды і цяпер, ролю рэлігіі ў буржуазных краінах цалкам можна вызначыць словамі: «Чым чалавек больш рэлігійны, тым больш ён верыць; чым больш ён верыць, тым

менш ён ведае; чым менш ён ведае, тым лягчэй ім кіраваць». Але ж гэтая формула не для нас; нам патрэбны свядомыя, высокакультурныя людзі, актыўныя будаўнікі новага грамадства. Няўжо ж хтосьці хоча, каб пад уплывам рэлігіі яго дзіця вырастала з абмежаваным кругаглядам, чалавекам, для якога чужы смелы палёт жывой творчай думкі, каб яно было рабам перажыткаў мінулага, якое назаўсёды адышло з нашага жыцця?!

У імя шчасця дзяцей, іх здаровага фізічнага і разумовага развіцця мы гаворым прыхільнікам рэлігійнага выхавання: «Не калечце псіхіку дзіцяці. Дзеці павінны жыць для грамадства, і яно зробіць усё дзеля вялікай будучыні падрастаючых пакаленняў!».

(З часопіса «Навука і рэлігія»).

Пісьмы без адраса

ДАРАГАЯ РЭДАКЦЫЯ!

Прабачце, але мне, апрача Вас, няма ў каго запытаць. Я вельмі прашу адказаць на цікавыя мяне пытанні.

Мне 15 год. Я пачала дрэнна бачыць, сама не ведаю чаму (раней я бачыла вельмі добра). Я, напэўна, дрэнна раблю, але ўсё ж не адважваюся сказаць бацькам.

Дарагая рэдакцыя! Прашу Вас напішыце ў наступным нумары часопіса, што мне рабіць? Ці можна вылечыць вочы, калі ў мяне блізарукасць. Ці абавязкова насіць акулёры? Няўжо няма больш ніякіх сродкаў?

Яшчэ раз прашу прабачэння: калі ласка, адкажыце мне на старонцы Вашага часопіса.

Ала

Такое пісьмо атрымала рэдакцыя не так даўно. Наша карэспандэнтка не паведаміла свайго адраса. Па штампі пісьма можна толькі меркаваць, што жыве яна ў Глыбоцкім раёне...

Дарагая Ала, дарэмна ты пасаромелася паведаміць нам свой адрас. Дарэмна ты не сказала пра сваю бяду бацькам. А хто ж, як не бацькі, першымі павінны ведаць пра гэта?

Што табе параіць? Перш за ўсё неадкладна звярніся да ўрача-акуліста. Ён высьветліць тваю хваробу і дасць табе параду, як быць далей. Магчыма, табе давядзецца панасіць акулёры. Ды які ж тут страх? Які сорам? Тысячы людзей носяць акулёры, і ніхто да іх

не адносіцца горш, чым да тых, хто не носіць акулёры. Калі ласка, няхай гэта цябе не турбуе. Ты яшчэ вельмі маладая і адносіцца да свайго зроку абязкава не маеш права. Абавязкова схадзі да ўрача і парайся з ім!

Вітамін С супраць вяснушак

Многія дзяўчаты пытаюцца ў нас, як «змагацца» з вяснушкамі. І дасылаючы пісьмы з такім нявінным пытаннем, чамусьці таксама не ўказваюць свой адрас. Калі аўтарам гэтых пісьмаў дапаможа наша парада, будзем рады.

Асабліва багатыя на вітамін С лімоны. У сувязі з гэтым добрым сродкам супраць вяснушак з'яўляецца лімонны сок, які ўжываецца наступным чынам. Папярэдне неабходна старанна вымыць твар, а затым уціраць лімонны сок у скуру твару. Соку неабходна даць засохнуць, а затым змыць яго цёплай вадой. Рабіць гэта трэба адзін раз у дзень. Для нанясення пэндзікам на скуру твару перад сном рэкамендуецца наступныя сродкі:

25 грамаў лімоннага соку, чайная лыжка цукру, 1/2 чайнай лыжкі буры і 1 лыжка вару. Усё гэта добра перамяшаць, шчыльна закрыць пакудзіну, у якой знаходзіцца гэты састаў, і даць яму выстаяцца на працягу двух дзён.

У якасці носбіта вітаміну С можна назваць і парэчкі. Калі вы зможце дастаць першыя няспелыя ягады, то

расцісніце іх лыжкай і змяшайце з лыжкай мёду і лыжкай лімоннага соку. Гэты састаў неабходна наносіць пэндзікам на вяснушкі перад сном і пакінуць яго на твары на працягу ўсёй ночы.

Аднак жа значна лепш не дапускаць з'яўлення вяснушак, чым потым выводзіць іх. Калі ў вас з'яўляюцца вяснушкі, старайцеся менш падстаўляць твар пад прамое абпраменьванне сонца; у гэтым сэнсе красавіцкае сонца асабліва небяспечнае. Не з'яўляйцеся на сонцы з мокрым тварам.

Самая добрая парада ад вяснушак — гэта ўжыванне кіслата малака. У ім ёсць малочная кіслата, якая «беліць» твар. Спачатку твар трэба добра вымыць вадой з мылам, потым працерці сыравкавай, якую пакідаюць на твары на працягу 20 мінут, затым змываюць пакаёвай вадой. Сыравкавай можна карыстацца кожны дзень на працягу неабмежаванага часу.

А вось яшчэ адно пісьмо без адраса.

Дапамажыце разабрацца

Шэсць год мінула з таго часу, як я зрабіў вельмі вялікую памылку ў сваім жыцці. Мяне ўвесь час непакойць думка: «Ці магу я выправіць яе, калі мінула столькі часу?»

Пасля Айчыннай вайны я ажаніўся. Жонка мая была вясёлая, жыццярадасная.

Яе я ведаў яшчэ з дзяцінства. Хутка ў нас нарадзіўся сын. Як звычайна, мужчыны радуюцца з'яўленню нова-народжанага мужчыны. Вельмі рады быў і я. Жонка працавала настаўніцай. А я ў той час пэўнай спецыяльнасці не меў. Працаваў дзе даводзілася.

Карыстаючыся маёй слабахарактарнасцю, сябры па чарцы, якія неўзабаве ў мяне з'явіліся, пачалі, як кажучы, «зводзіць». Жонка супярэчыла гэтаму. Тады я ішоў з дому. Жыў у братоў, цётка або сяброў. Засумаваўшы, зноў прыходзіў дадому. Жонка мяне прымала ў сваю сям'ю з «апошнім папярэджаннем». Я вельмі любіў сям'ю. Але гарэлка брала верх. І вось аднойчы, прыйшоўшы дадому п'яным, я пачаў біцца, за гэта мяне выгналі з дому. Так мы разышліся. Сябры не далі доўга «сумаваць» і ажанілі на жанчыне, якая разышлася з мужам. Ад другой жонкі (хоць гэты шлюб не аформлены) у мяне двое дзяцей. Але сэрца маё баліць па першай жонцы. Мне да слёз крыўдна было, калі я сустрэў на вуліцы сына і ён адварнуўся ад мяне.

Я не магу выказаць на паперы маё гора, маю любоў да роднай сям'і. Я хачу вярнуцца да першай жонкі і сына. Але як быць? Я зразумеў усе свае памылкі, але ці магчыма выправіць іх?

Дарагія чытачы! Дапамажыце мне разабрацца, дапамажыце стаць на правільны шлях у жыцці.

МІКАЛАЙ Ф.

Рэчыца

Каб у кватэры было чыста...

Прышла вясна. Кожная жанчына разам з яе прыходам бярэцца за генеральнае прыбіранне свайго жылля. І якая б у вас ні была кватэра—вялікая або малая, прыбіраць яе трэба вельмі старанна. З якім задавальненнем мы расчыняем аконныя рамы. Добра дыхаецца. І праўда ж прыемна, калі шыбы заўсёды чыстыя. Дарэчы, гэта не толькі прыемна, але і карысна. Пыльная, брудная шыба забірае ў чалавека шмат святла. Калі вы будзеце мыць свае шыбы, аконныя рамы, падаконнікі, дзверы і сцены, калі вы будзеце чысціць мэблю, выкарыстайце некалькі нескладаных практычных парад.

МЫЦЦЁ АКОННЫХ ШЫБ

Аконныя шыбы мыюць цёплай вадой з невялікай колькасцю нашатырнага спірту (1 сталовая лыжка на літр вады) або настоем чаю.

Брудныя шыбы спачатку праціраюць мокрым шматком, намочаным у мыльным растворе, затым намазваюць мелам або зубным парашком, раствораным у вадзе (2 сталовыя лыжкі на шклянку вады). Калі шыбы прасохнуць, іх старанна выціраюць чыстым мяккім шматком або мяккай газетнай паперай.

Для вельмі брудных шыб добра ўжыць сумесь з 1 сталовай лыжкі мелу, лыжкі воцату і шклянкі цёплай вады. Карыстацца гэтай сумессю можна пасля таго, як яна адстаіцца.

Матавыя шыбы мыюць цёплай вадой з воцатам.

МЫЦЦЁ АКОННЫХ РАМ, ПАДАКОННІКАУ, ДЗВЯРЭЙ І СЦЕН

Часта аконныя рамы, падаконнікі, дзверы, сцены, афарбаваныя маслянай фарбай, мыюць вадой з мылам і содай. Гэта не рэкамендуецца: масляная фарба робіцца цям'янай і хутка разбураецца. Лепш карыстацца цёплай вадой, дадаўшы нашатырны спирт (1 сталовая лыжка на літр вады).

Вельмі брудныя месцы трэба добра працерці шматком, змочаным растварам хлорнай вапны ($\frac{1}{2}$ сталовай лыжкі на шклянку вады), прычысціць цёплай вадой і выцерці сухім шматком.

МЫЦЦЁ ПАДЛОГ

Драўляную нефарбаваную падлогу мыюць цёплай вадой з мылам і выціраюць насуха. Калі дадаць у вадку воцат (2 сталовыя лыжкі на вядро), падлога набывае добры колер і будзе блішчэць.

Каб вывесці з нефарбаванай падлогі плямы тлушчу, змешваюць сырую белую або шэрую гліну з воцатам

у выглядзе кашкі, затым змазваюць пляму і пакідаюць на ноч. Раніцай трэба змыць сумесь цёплай вадой.

Каб засцерагчы драўляную падлогу ад сырасці і дрэвавых чарвей, трэба хоць бы два разы ў год праціраць яе шматком, змочаным у шкіпінары.

Фарбаваную падлогу мыюць цёплай вадой з нашатырным спіртом (1—2 сталовыя лыжкі на вядро вады). Нашатырны спирт надае фарбе бляск. Нельга мыць фарбаваную падлогу з содай і мылам, таму што фарба пацямнее.

Падлогу, пакрытую лінолеумам, трэба мыць цёплай мыльнай вадой. Лінолеум нельга чысціць содай, спіртом, шкіпінарам, бензінам, нашатырным спіртом (ад гэтага можа сцерсца рысунак). Не трэба таксама карыстацца вельмі гарачай вадой.

Лінолеум кожныя тры месяцы намазваюць аліфай і старанна праціраюць мяккім шматком (кавалкам старога трыкатажу або старой шаўковай тканіны). Аліфу можна замяніць пракіпячоным ільняным алеем.

Фарбаваную падлогу і лінолеум падмываюць шчоткай, на якую намотана вільготная ануча.

Паркетную падлогу штодзённа праціраюць суконкай або кавалкам старога трыкатажу. Мыць яе цёплай вадой не рэкамендуецца, таму што яна растварае клей, якім злучаны адна з другой дошчачкі. Раз у тыдзень паркет добра намазаць воскам.

Пры грунтоўным прыбіранні трэба працерці падлогу мяккім шматком, змочаным у шкіпінары, пакрыць масцікай і затым нацерці, як звычайна. Тлушчавыя плямы з паркету знімаюць шкіпінарам.

ЧЫСТКА МЯККАЙ МЭБЛІ

Мяккую мэблю пры адсутнасці пыласоса, а таксама калі яе немагчыма вынесці на адкрытае паветра, можна выбіць у пакоі. Для гэтага мэб-

лю пакрываюць вялікай чыстай анучай, змочанай у растворе воцату (1 сталовая лыжка на літр вады) і добра выціснута, а затым пачынаюць выбіваць мяккімі ўдарамі тонкай палкі або выбівалкі. Калі ануча забрудзіцца, яе трэба прапаласкаць у чыстай вадзе і зноў змачыць у растворе. У заключэнне трэба пачысціць мэблю сухой шчоткай.

Мяккую мэблю можна чысціць таксама жорсткай адзежнай шчоткай, туга абматай двайным слоём марлі, змочанай у растворе вады з соллю і добра выціснута. Затым мэблю чысцяць сухой шчоткай, як і ў першым выпадку. Драўляныя часткі праціраюць сухім шматком.

Для мэблі, абабітай плюшам, не рэкамендуецца ўжываць пыласосы, вёнікі або шчотку, таму што ворс можа вылезці. Яе праціраюць кожны дзень мяккім шматком па ворсу, перыядычна чысцяць выціснутай квашанай капустай або губкай, змочанай у цёплай вадзе і добра выціснута. Плямы тлушчу змываюць бензінам.

Мяккую мэблю, абабітую дэрмацінам або скурай, трэба штодзённа праціраць крыху вільготным шматком, а зрэдку—шматком, змочаным у збітым яечным бялку (але перад гэтым трэба зняць з мэблі пылі).

га захавае свой бляск. Храміраваныя краны і душ неабходна чысціць толькі сухім шматком, не ўжываючы ніякіх парашкоў для чысткі металу.

ЧЫСТКА ЛЮСТЭРКАУ

Выціраць люстэрка лепш за ўсё сухім мяккім шматком. Разы два-тры ў месяц можна чысціць яго палатняным шматком, змочаным у спірце, халодным чаі або проста ў цёплай вадзе. У вадку добра дадаць крыху сінькі, якая надае люстэрку бляск. Калі яно высохне, яго праціраюць мяккай газетнай паперай або трыкатажным шматком.

Рэкамендуецца выкарыстоўваць таксама сумесь са сталовай лыжкі віннага воцату на шклянку вады. Сумесь трэба пракіпаціць, даць ёй адстаяцца і астыць, а потым зліць вадкасць і старанна працерці люстэрка спачатку шматком, змочаным у гэтай вадкасці, а потым кавалкам чыстай мяккай тканіны.

Калі люстэрка заседжана мухамі, трэба працерці яго разрэзанай цыбулінай і вымыць вадой. Нашатырны спирт ужываць не варта.

Малюнак-жарт НА СПАРТЫЎНЫЯ ТЭМЫ Л. Чурко

Румянцы стравы

ФАРШЫРАВАНЫ ШЧУПАК

250 г шчупака, 15 г беллага хлеба, $\frac{1}{4}$ яйка, 5 г сметанковага масла, 10 г смятаны, 50 г малака, соль, перац.

Для фаршыравання бяруць шчупака вагой 1—2 кг, ачышчаюць, патрашаць, мыюць і асцярожна здымаюць скуру. Для галавы пераразаюць пазванок і мякаць. Скуру разам з галавой сцягваюць да хваста, хвост адразаюць і пакідаюць пры скуры. Калі скура дрэнна аддзяляецца ад мякаці, то яе асцярожна надразаюць нажом так, каб не перарэзаць. Мякаць аддзяляюць ад костачак і 2—3 разы прапускаюць праз мясарубку разам з белым хлебам, замочаным у вадзе або малаце. У молатую мякаць дадаюць яйка, смятану, растопленае сметанковае масла, соль, перац, вадку або малако, якія засталіся, і атрыманы фарш размешваюць, пакуль ён не набрыняе і не зробіцца вязкім. Фаршам запаўняюць скуру рыбы (не вельмі туга, бо пры варцы фарш набрыняе яшчэ больш), зашываюць, надаюць форму рыбы, кладуць у пасудзіну, заліваюць цёплай вадой, дадаюць духмяныя карэнні, спецыі, соль. Вараць на слабым агні, прыблізна 45—60 минут, у залежнасці ад велічыні рыбы. Гатовую рыбу вымаюць з адвару, кладуць на блюда, наразаюць на кавалкі, пакідаючы іх разам, каб не парушыць выгляд рыбы, упрыгожваюць лустачкамі лімона, пасыпаюць дробна пасечаным зяленівам пятарушкі.

Падаюць з адваранай бульбай, рыбным соусам, адваранай гароднінай.

АНТРЫКОТ З ЦЫБУЛЯЙ

160 г ялавічыны, 10 г тлушчу, 100 г цыбулі, 15 г сметанковага масла, соль, перац, зяленіва.

Мякаць тоўстага краю яла-

вічыны наразаюць на кавалкі таўшчыняй 1,5—2 см, адбіваюць, пасыпаюць соллю, перцам, надаюць авальную форму і на разгарэтым тлушчы смажаць да гатоўнасці. Цыбулю наразаюць колцамі і абсмажваюць на сметанковым масле да празрыстасці. На патэльні, дзе смажылася мяса, наліваюць крыху бульну, даюць закіпець, працэджваюць. На блюда ўкладваюць антрыкот, зверху кладуць абсмажаную цыбулю і паліваюць чырвоным соусам, упрыгожваюць зяленівам.

Падаюць са смажанай бульбай.

ФАРШЫРАВАНЫЯ САЛЁНЫЯ АГУРКІ

1 салёны агурок. Для начыны: 25 г смажанага мяса, $\frac{1}{2}$ яйка, 25 г смятаны, 10 г алею, спецыі.

Агуркі наразаюць удоўж папалам, вымаюць зярняты і зразаюць тонкі кавалак ніжняга боку. Жаўток зваранага ўкрутую яйка размешваюць са смятанай, у сумесь кроплямі дадаюць алей, а затым соль, цукар, воцат і гарчыцу па смаку і перамешваюць да атрымання аднароднай масы. (Усё гэта можна замяніць маянэзам). Палавіну гэтай масы змешваюць з нарэзаным на кавалачкі смажаным мясам, бялком варанага яйка, перамешваюць і запаўняюць агуркі. Другую палавіну выкарыстоўваюць для ўпрыгожвання агуркоў, выціскаючы яе цераз кандытарскі функі.

ЗАПЯКАНКА З ТРАСКІ І БЕЛАГА ХЛЕБА

100 г філе траскі, 5 г пшанічнай мукі, 15 г тлушчу, 50 г беллага хлеба, $\frac{1}{2}$ шклянкі малака, $\frac{1}{2}$ яйка, соль.

Філе траскі націраюць соллю, абсыпаюць мукой і хутка абсмажваюць у раз-

грэтым тлушчы. Белы хлеб наразаюць тонкімі лустачкамі, заліваюць малаком або бульёнам і даюць набрыняць. Абсмажаную траску і замочаны белы хлеб кладуць у форму слямі, заліваюць разведзеным яйкам і запякаюць 30 минут. Падаюць з распущаным сметанковым маслам і салатай са свежай гародніны.

СОУС ЧЫРВОНЫ

80 г мяслага бульёну, 4 г пшанічнай мукі, 5 г тлушчу, 5 г цыбулі, 5 г морквы, 3 г пятарушкі, 15 г тамату-пюрэ, 5 г сметанковага масла, спецыі.

На патэльні або ў каструлі ў разгарэтым тлушчы абсмажваюць раздробленыя пахучыя карэнні і тамат-пюрэ, даліваюць карычневый бульён, дадаюць сухую падсмажаную муку, разведзеную бульёнам, перац, лаўровы ліст і кіпяцяць на павольным агні, зрэдку памешваючы некалькі минут. Затым працэджваюць, дадаюць сметанковае масла, цукар, соль і награюць, але не кіпяцяць.

ПІРОЖНАЕ «БУЛЬБА»

Ванільныя сухары перамаляюць у мясарубцы. Да здробненых сухароў дадаць сметанковага масла, цукровага пяску, гарачага малака, ванільнага цукру і 1—2 сталовыя лыжкі гарэлкі. Усё гэта перамяшаць і паставіць на гадзіну ў халоднае месца.

Калі маса астыне, яе дзеляць на порцыі, па сталовай лыжцы кожная, надаюць ім форму бульбы і выпякаюць у духоўцы 15—20 минут.

Гарачае пірожнае трэба абсыпаць цукровай пудрай або цукровым пяском, змешаным з какавай (у парашку).

На 300 грамаў ванільных сухароў — 150 грамаў сметанковага масла, 1 шклянку малака, 1 шклянку цукровага пяску, 1—2 сталовыя лыжкі гарэлкі.

Для абсыпкі: какава (у парашку) — 3 сталовыя лыжкі, цукровай пудры або цукровага пяску — 6 сталовых лыжак.

ЛІМОННЫ ТОРТ

Расцерці $\frac{1}{2}$ пачка дрожджаў і 2 сталовыя лыжкі цукровага пяску. Дадаць салёнага сметанковага масла, усё добра размяшаць, усыпаць мукі і замясіць цеста. Потым падзяліць яго на дзве часткі, раскатаць іх да таўшчыні прыкладна ў $1\frac{1}{2}$ сантыметра.

Абліць варам лімон, разам з цэдрай (скурай) нацерці яго на дробнай тарцы і размяшаць з $1\frac{1}{2}$ шклянкамі цукровага пяску. Гэтую начынку пакласці на ніжні слой цеста, закрыць верхнім, злучыць канцы. Паставіць у духоўку на 20—25 минут. Гатовы торт пасыпаць цукровай пудрай.

На $\frac{1}{2}$ пачка дрожджаў — 200 грамаў салёнага сметанковага масла, $\frac{1}{2}$ шклянкі малака, $2\frac{1}{2}$ шклянкі мукі, 1 лімон, 350 грамаў цукровага пяску, 1 сталовую лыжку цукровай пудры.

ПІРОГ СА СМЯТАНЫ

Смятану змяшаць з цукрам і падзяліць на дзве часткі. У адну частку пакласці соду, крыху солі, мукі і замясіць вельмі мяккае цеста. Падзяліць яго на чатыры роўныя часткі. Кожную з іх раскатаць у выглядзе прамавугольніка таўшчыняй прыкладна ў 2 міліметры і пакласці на бляху, змазаную маслам.

Пячы ў духоўцы 10—15 минут, пакуль не ўтворыцца румяная скарынка.

Як толькі каржы астынуць, трэба пакласці адзін корж на блюда і густа змазаць яго смятанай, зверху пакласці другі і таксама змазаць смятанай, затым пакласці трэці і выліць на яго ўсю смятану, якая засталася. З чацвёртага каржа зрабіць крошку і пасыпаць пірог.

Разрэзаць яго можна праз 4—5 гадзін.

На 3 шклянкі мукі — 500 грамаў смятаны, $1\frac{1}{2}$ шклянкі цукру, $\frac{1}{4}$ чайнай лыжкі соды, крыху солі.

НЕКАЛЬКІ ПАРАД

У кухоннай ракавіне, якая засмецілася, можна ліквідаваць дрэнны пах, калі заліць туды прыблізна пяць літраў вару, у якім будуць раствораны 3 лыжкі нашатырнага спірту і тры лыжкі соды.

Пах цыбулі або прысмак яе можна знішчыць, калі выпіць пасля ўжывання цыбулі моцнай гарачай кавы.

Малако не прыгарыць, калі кінуць у каструлю кавалачак цукру. Калі перад тым, як смажыць мяса, злёгку пасыпаць яго цукровай пудрай, на ім утвараецца смачная падсмажаная скарыначка.

Непрыемны пах ва ўнітазе туалета або кухоннай ракавіне можна ліквідаваць, калі ўліць туды (цёмна-фіялетава) раствор марганцава-кіслага калію.

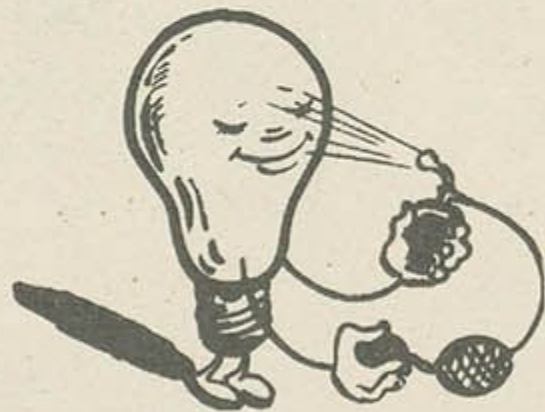
Брудную адзежную шчотку неабходна пакласці ў гарачую ваду, у якой растворана сода, шчацінай уніз і затым высушыць яе ў такім жа становішчы.

Мадэлі, якія мы змяшчаем на чацвёртай старонцы вокладкі, распрацаваны дамамі мадэлей Балгарыі і Польшчы.

Касцюмны камплект з двух матэрыялаў. Дробная клетка (пепіта) самы ўдзячны для гэтага ўзор. Жакет прамы, з рукавамі кімана, спераду на канкетцы.

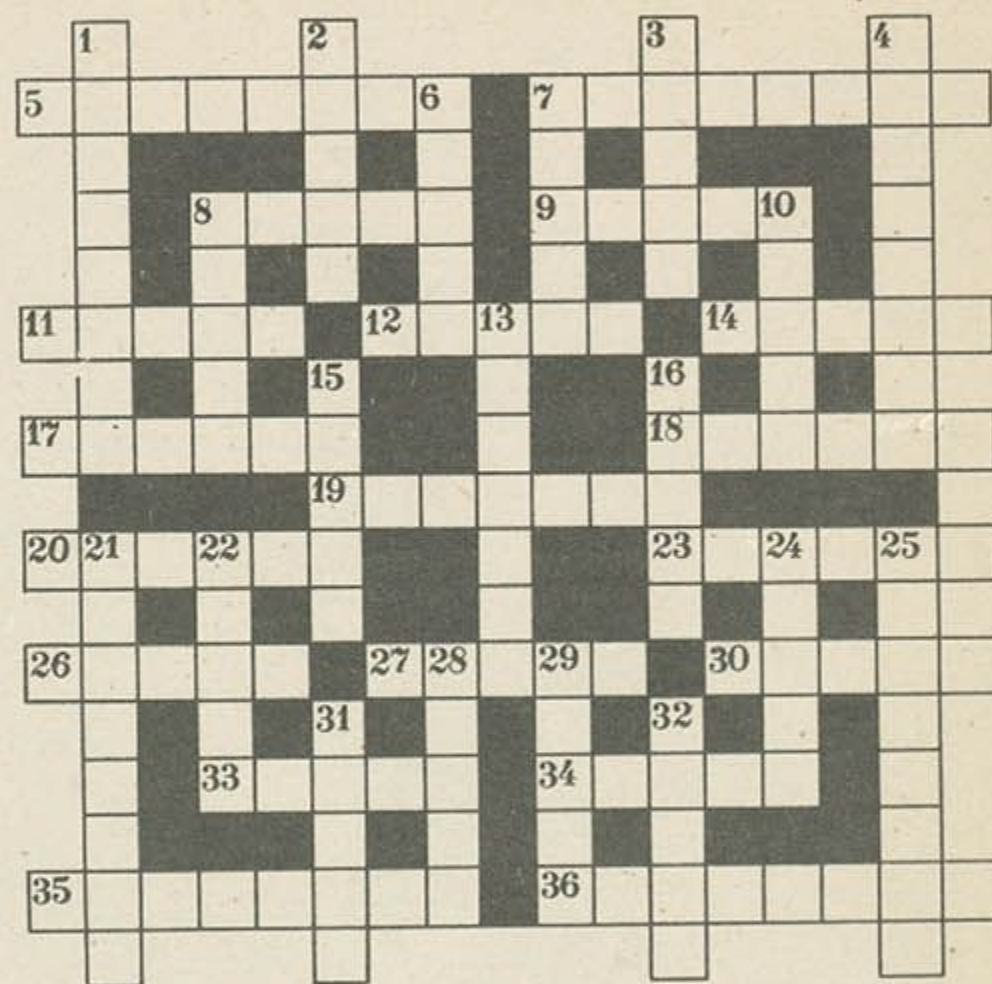
Спадніца ў складкі. Блузка з аднакаляровага матэрыялу таксама крою кімана. Нашытая паласа, якая нагадвае пояс, з матэрыялу касцюма. Аздаба на каўняры жакета з матэрыялу блузкі. Камплект выгадна дапаўняе напялюш з таго ж самага матэрыялу, што і касцюм.

Каб у пакоі быў прыемны пах, трэба некалькі кропель духоў або адэкалону выліць на незапаленную электрычную лямпачку. А калі лямпачка будзе ўключана, па пакоі распаўсюдзіцца пах духоў.

Плямы ад какавы і шакаладу на адзенні, калі яны яшчэ свежыя, можна зняць пры дапамозе цёплай вады. Калі гэта старыя плямы, іх трэба на працяглы час замачыць у гліцэрыне, а затым адмыць у цёплай вадзе.

Калі пакласці кавалачак морквы або лімона пад накрыўку слоічка з гарчыцай або на зрэз каўбасы, то каўбаса і гарчыца не страцяць сваёй свежасці.

КРАСВОРД

на літаратурныя тэмы

Па вертыкалі: 1. П'еса Я. Купалы. 2. Украінскі савецкі пісьменнік. 3. Апавяданне Я. Коласа. 4. Выдатная ўкраінская пісьменніца. 6. Бразільскі пісьменнік, камуніст. 7. Аўтар рамана «Страчаная сіла». 8. Гістарычны раман Г. Сянкевіча. 10. Від апавядальнай літаратуры. 13. Зборнік вершаў С. Грахоўскага. 15. Стваральнік літаратурнага твора. 16. Літаратурны жанр. 21. Персанаж рамана Т. Хадкевіча «Даль палявая». 22. Музычна-драматычны твор. 24. Сугучнасць вершаваных радкоў. 25. Вялікі рускі паэт. 28. Твор Э. Ажэшка. 29. Дзеючая асоба п'есы І. Гурскага «Патрыёты». 31. Персанаж п'есы М. Горкага «Мяшчане». 32. Драматург старажытнай Грэцыі.

Па гарызанталі: 5. Паэма П. Броўкі. 7. Апавяданне І. Гурскага. 8. Персанаж рамана М. А. Астроўскага «Як гартавалася сталь». 9. Французскі пісьменнік. 11. Апавяданне А. Рылькі ў зборніку «Цвіце чаромха». 12. Выдатны чэшскі пісьменнік, герой чэшскага народа. 14. Геранія паэмы М. Някрасава. 17. Аўтар рамана «Вясеннія ліўні». 18. Герой паэмы А. Пушкіна. 19. Песня часоў грамадзянскай вайны. 20. Аўтабіяграфічная аповесць А. Гаўрылюка. 23. Паэма М. Чарота. 26. Амерыканскі пісьменнік. 27. Часопіс. 30. Частка слова, што ўжываецца для словаўтварэння. 33. Паэма Кербабаява. 34. Верш М. Лермантава. 35. Беларускі савецкі паэт.

Склаў М. Курыльчык

На першай старонцы вокладкі малюнак мастака А. Пабядзінскага.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

ЛТ 04282.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 28/III-61 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77. Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 18 кап. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 227933 экз. Зак. 199.

13330

Mogbe